

Priručnik o policijskom osiguravanju skupova uz poštivanje ljudskih prava

Priručnik o policijskom osiguravanju skupova uz poštivanje ljudskih prava

Objavio OSCE
Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR)
Ul. Miodowa 10
00-251 Varšava
Poljska

www.osce.org/odihr

© OSCE/ODIHR 2016

Sva prava zadržana. Sadržaj ove publikacije može se slobodno koristiti i kopirati u obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se uz takvu reprodukciju navede da je izvor OSCE/ODIHR.

ISBN 978-92-9234-932-5

Dizajn: Homework, Varšava, Poljska

Naslovnica: OSCE/Anita Danka

Štampano u Poljskoj u Poligrafus Jacek Adamiak

Sadržaj

Zahvalnice.....	5	POGLAVLJE 3. DONOŠENJE ODLUKA	
Predgovor.....	7	I PROCJENA RIZIKA.....	35
Uvod.....	9	Model odlučivanja.....	36
		Procjena rizika.....	38
Dio I. Definicije, principi i politike.....	11	Dio II. Prije okupljanja: Organizacija i planiranje.....	41
POGLAVLJE 1. PRAVO NA SLOBODU		POGLAVLJE 4. ZAPOVJEDNA	
MIRNOG OKUPLJANJA.....	12	STRUKTURA.....	42
Vrste okupljanja.....	14	Strateško zapovjedništvo.....	44
Nasilje i okupljanja.....	17	Operativno zapovjedništvo.....	46
Ograničavanje okupljanja.....	17	Taktičko zapovjedništvo.....	48
Zabrana okupljanja.....	21	Uloge i odgovornosti.....	49
Troškovi.....	21		
POGLAVLJE 2. KLJUČNI PRINCIPI		POGLAVLJE 5. FAZA STRATEŠKOG	
U POLICIJSKOM OSIGURAVANJU		PLANIRANJA.....	50
OKUPLJANJA.....	22	Znanje.....	50
Rad policije u demokratskom društvu.....	22	Omogućavanje.....	51
Razumijevanje ponašanja učesnika.....	23	Komunikacija.....	52
Principi policijskog osiguravanja		Razlikovanje.....	55
okupljanja.....	24	Procjena rizika.....	55
Znanje.....	25	Strateške namjere.....	55
Omogućavanje.....	25		
Komunikacija.....	26	POGLAVLJE 6. FAZA	
Razlikovanje.....	26	OPERATIVNOG PLANIRANJA.....	59
Ishodi.....	27	Znanje.....	60
Opća primjena principa.....	27	Procjena rizika.....	61
Različitost i jednakost.....	27	Omogućavanje.....	62
Upotreba sile kao zadnja opcija.....	29	Komunikacija.....	63
Policija i mediji.....	32	Razlikovanje.....	64
		Nepredviđene situacije.....	65

<i>Operativne opcije</i>	65	<i>Povrede policijskih službenika</i>	109
<i>Policijske uloge</i>	67	<i>Vraćanje opreme</i>	109
<i>Resursi i oprema</i>	72	<i>Pritvor</i>	109
<i>Oružje</i>	75		

POGLAVLJE 7. TAKTIČKO PLANIRANJE	84
<i>Znanje</i>	84
<i>Omogućavanje</i>	85
<i>Komunikacija</i>	87
<i>Razlikovanje</i>	88

Dio III. Tokom okupljanja.....	91
--------------------------------	----

POGLAVLJE 8. OMOGUĆAVANJE MIRNIH OKUPLJANJA	92
<i>Znanje</i>	92
<i>Omogućavanje</i>	92
<i>Komunikacija</i>	93
<i>Razlikovanje</i>	95
<i>Ponašanje policije</i>	95
<i>Spontana okupljanja</i>	96
<i>Omogućavanje učesnicima da se razidu</i>	98

POGLAVLJE 9. POSTUPANJE U SLUČAJU NEREDA I NASILJA	100
<i>Deeskalacija</i>	100
<i>Obuzdavanje (sprečavanje širenja)</i>	101
<i>Razbijanje okupljanja</i>	103

Dio IV.	
Nakon okupljanja	107

POGLAVLJE 10. BAVLJENJE PRAKTIČNIM PITANJIMA	108
<i>Upravljanje resursima</i>	108
<i>Evidentiranje upotrebe sile</i>	109

POGLAVLJE 11. FAZA ANALIZA USPJEŠNOSTI IZVRŠENE OPERACIJE I UČENJE	112
<i>Vrste analize uspješnosti izvršene operacije</i>	112
<i>Naučne lekcije</i>	115

Dodatak.....	120
--------------	-----

RJEČNIK POJMOVA	120
------------------------------	-----

PREGLED ULOGA I ODGOVORNOSTI RAZLIČITIH ZAPOVJEDNIH NIVOVA PRIJE, TOKOM I NAKON OKUPLJANJA	123
---	-----

BIBLIOGRAFIJA I KORISNE POVEZNICE	127
--	-----

Zahvalnice

Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) zahvaljuje se **Allanu Jonesu**, međunarodnom savjetniku za policijsko osiguravanje (Ujedinjeno Kraljevstvo), čije su znanje, vještine i predanost bili od ključnog značaja za izradu ovog Priručnika o policijskom osiguravanju skupova uz poštivanje ljudskih prava.

ODIHR i Jedinica za strateška pitanja u radu policije u okviru Odjela OSCE-a za transnacionalne prijetnje (TNTD/SPMU) također se zahvaljuju Panelu stručnjaka za slobodu okupljanja i drugim ekspertima koji su davali povratne informacije i komentare tokom izrade smjernica:

Otto Adang, rukovodilac Odsjeka za održavanje javnog reda, Policijska akademija Holandije, Holandija;

Anja Bienert, Amnesty International, Holandski odsjek, Program za policiju i ljudska prava, Holandija, Panel stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a;

Thomas Cäsar, Nacionalni policijski biro, Odjel za raspoređivanje, Njemačka policija, Njemačka;

Ian Chappell, viši policijski službenik (u penziji), Metropolitanska policija, Ujedinjeno Kraljevstvo;

David Goldberger, profesor emeritus prava, Univerzitet Ohio, Sjedinjene Američke Države, Panel stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a;

Michael Hamilton, viši predavač na predmetu Zakonodavstvo o javnim protestima, Univerzitet Istočna Anglija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Panel stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a;

Eddie Hendrickx, međunarodni stručnjak za policijsko osiguravanje, Belgija;

Sally Jackson, stručnjakinja za rodna pitanja, NVO "Standing Together", Ujedinjeno Kraljevstvo;

Neil Jarman, direktor Instituta za istraživanja o sukobima, Ujedinjeno Kraljevstvo, Panel stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a;

André Konze, Ured za studije nauke o policiji i daljnju edukaciju, Njemački policijski univerzitet, Njemačka;

Katarzyna Łopuszyńska, Zapovjedništvo operacija i upravljanja kriznim situacijama, Nacionalna policija, Poljska;

Manuel Augusto Magina da Silva, načelnik, Portugalska policija, Portugal;

Zoran Mišić, pomoćnik načelnika Uprave uniformisane policije, policija Srbije, Srbija;

Anneke Osse, konsultantica za pitanja policije i ljudskih prava, Kenija;

Serghei Ostaf, direktor Resursnog centra za ljudska prava (CReDO), Moldavija, Panel stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a;

Ralph Price, zamjenik načelnika, glavni pravni savjetnik, Ured načelnika, Policijska uprava Chicago, Sjedinjene Američke Države;

Martina Schreiber, stručnjakinja za održavanje javnog reda i dinamiku gomile, Njemačka;

Gilbert Siniscalco, zapovjednik, Francuska nacionalna policija, Francuska;

Martin Svensson, Švedska nacionalna policija Malmo, Švedska; i

Gary White, direktor Operacija, Ineqe Group, Ujedinjeno Kraljevstvo.

Predgovor

Sloboda mirnog okupljanja je osnovno ljudsko pravo, sadržano u mnogim međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, uključujući Kopenhaški dokument OSCE-a iz 1990. godine. Ona čini temelj demokratskog društva, omogućavajući svima da javno iznose svoje stavove, koji mogu biti drugačiji i nepopularni. Države imaju obavezu da poštuju, štite i ispunjavaju ovo pravo. Pravo na mirno okupljanje garantirano je samo dok je okupljanje mirno. Nezakonita ali mirna okupljanja, kada organizator ili pojedinci možda ne ispunjavaju neki zakonski uslov, i dalje imaju pravo na isti nivo zaštite kao i sva mirna okupljanja.

Uloga policije u omogućavanju okupljanja od presudnog je značaja. Kao najvidljivija manifestacija vladinih ovlasti, policija demonstrira opredijeljenost države za održavanje vladavine zakona i zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda. Policija mora pružiti podršku kod održavanja svih mirnih okupljanja, uključujući spontana i istovremena okupljanja i protudemonstracije, te zaštititi učesnike okupljanja, omogućavajući im da slobodno izraze svoje stavove pred ciljanom publikom. Ovim Priručnikom se promovira promjena policijskog mentaliteta kada se radi o policijskom osiguravanju skupova, tako da na okupljanja više ne gledaju kao na potencijalno opasne događaje, nego kao na manifestacije važnog ljudskog prava koje policija mora poštivati i štiti. Većina okupljanja su, ustvari, mirna i ne predstavljaju poseban problem za održavanje javnog reda. Međutim, od ključnog je značaja da policija bude dobro pripremljena i obučena za sprečavanje sukoba koji se odnose na okupljanja i ublažavanje eventualnih tenzija.

Ovaj Priručnik je dio širih aktivnosti ODIHR-a na pružanju podrške ispunjavanju obaveza OSCE-a u oblasti slobode okupljanja. ODIHR prati javna okupljanja u državama učesnicama OSCE-a i objavljuje izvještaje sa nalazima i preporukama, uključujući one koji se odnose na policijsko osiguravanje skupova. *Smjernice o slobodi mirnog okupljanja* ODIHR-a, koje su objavljene zajedno s Evropskom komisijom za demokratiju kroz pravo Vijeća Evrope (Venecijanska komisija), služe kao glavna odrednica i referentna tačka za procjenu nivoa poštivanja međunarodnih standarda ljudskih prava.

Što se tiče izrade ovih alata, mnogo dugujemo neovisnim ekspertima koji su ujedno i članovi ODIHR-ovog Panela stručnjaka za slobodu okupljanja ODIHR-a. Nastavit ćemo se oslanjati na njihovu ekspertizu i objektivnost u našem radu na razmatranju zakonodavstva i izgradnji kapaciteta u vezi sa slobodom okupljanja u području OSCE-a.

Ovim Priručnikom se dopunjuje i serija priručnika o principima rada policije u demokratskom društvu i dobrim praksama koje je izradila Jedinica za strateška pitanja u radu policije u okviru Odjela OSCE-a za transnacionalne prijetnje (TNTD/SPMU), u bliskoj saradnji s ODIHR-om. Nadam se da će se dobre prakse policijskog osiguravanja skupova, opisane u ovom Priručniku, proširiti i da će ih primjenjivati policija u čitavom području OSCE-a.

Michael Georg Link

Direktor ODIHR-a

Uvod

Pravo na mirno okupljanje radi protesta, demonstriranja, proslave, komemoracije i općenito, da bi se kolektivno izrazili nečiji stavovi nadležnim organima i drugim građanima, u samoj je srži funkcionalnih demokratskih sistema. Ono je blisko povezano sa drugim kamenima temeljcima demokratije i pluralizma, kao što su sloboda izražavanja i sloboda udruživanja. Pravo na slobodu mirnog okupljanja sadržano je u mnogim međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, a garantirano je Kopenhaškim dokumentom OSCE-a iz 1990. godine.

Omogućavanje korištenja prava na slobodu mirnog okupljanja može predstavljati izazov za nadležne organe. To se naročito odnosi na policiju koja je prvenstveno odgovorna za to da omogući održavanje okupljanja, istovremeno osiguravajući da to ne dovede do neproporcionalnog narušavanja prava i sloboda drugih, uz održavanje javnog reda.

Cilj ovog Priručnika je da policiji pruži smjernice za omogućavanje korištenja prava na mirno okupljanje. Priručnik je prvenstveno namijenjen policijskim službenicima sa zapovjednim odgovornostima za policijsko osiguravanje skupova na bilo kom nivou, koji rade u području OSCE-a. U Priručniku su opisani ključni koraci i principi pažljivog policijskog rada sa skupovima kroz osmišljeno i proporcionalno policijsko osiguranje, čiji je osnovni cilj omogućavanje korištenja prava na mirno okupljanje. Date su smjernice za uspješno policijsko osiguravanje skupova na osnovu zahtjeva međunarodnog prava o ljudskim pravima i uspostavljenih dobrih praksi iz čitavog područja OSCE-a. Iako se Priručnik fokusira na "okupljanja", ove smjernice i preporučene prakse primjenjive su i na druge vrste skupova (naprimjer, državne manifestacije, sportski događaji).

U publikaciji je posebno naglašeno koliko je važno da policija uložiti vrijeme i resurse u planiranje i pripremu za određeni događaj. To je od vitalnog značaja, kako bi se skup mogao nastaviti prema planu organizatora, uz minimalno narušavanje prava i sloboda drugih. Takvim pristupom se može smanjiti rizik od nasilja ili javnih nereda, može se i izgraditi povjerenje

javnosti u policiju. U samom središtu ove publikacije leže četiri principa – znanje, komunikacija, omogućavanje (facilitiranje) i razlikovanje – koje policija treba uzeti u obzir u svim fazama pripreme i policijskog osiguravanja javnih skupova, u cilju sprečavanja i ublažavanja sukoba.

Priručnikom se vode policijski zapovjednici kroz proces angažiranja u zajednici i planiranja. U njemu su utvrđene zapovjedne uloge i odgovornosti, a govori se i o pitanju odlučivanja. Date su smjernice za policijsko osiguravanje različitih vrsta okupljanja i taktike prema ponašanju pojedinaca i grupa u okviru skupa. Također se govori o svrsi i ciljevima policijskog osiguravanja, a opisani su i parametri za upotrebu policijske sile u okvirima međunarodnog prava o ljudskim pravima.

Ova publikacija obuhvata planirana i spontana okupljanja i pruža smjernice za planiranje i omogućavanje takvih skupova. U daljnjem dijelu teksta opisana je struktura postupanja nakon skupova i procesa analize skupova, koji omogućavaju unapređenje i integriranje dobre prakse u budući policijski rad. Mnogi pristupi opisani u ovoj publikaciji možda su već poznati u nekim državama, dok u drugima i nisu tako uobičajeni. Istovremeno, svi obuhvaćeni pristupi odraz su postojećih dobrih praksi policijskog osiguravanja okupljanja u različitim državama učesnicama OSCE-a, zasnovanih na principima rada policije u demokratskom društvu, te bi trebali biti lako prilagodljivi za primjenu u policijskim službama širom regije. Priručnik su izradili policijski zapovjednici sa mnogo godina iskustva, a prošao je nekoliko faza procjene od strane policijskih zapovjednika i stručnjaka za ljudska prava koji posjeduju znanje u oblasti slobode okupljanja.

ODIHR aktivno pruža zakonodavnu i drugu vrstu pomoći državama učesnicama OSCE-a, kako bi se pobrinuo da se javna okupljanja reguliraju i policijski osiguravaju u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Ova publikacija je izrađena u okviru tog rada, kako bi se pomoglo državama učesnicama da izvrše svoje obaveze koje se odnose na slobodu mirnog okupljanja. Uz Priručnik će uslijediti edukacija koju će provesti ODIHR, kako bi pružio podršku policiji u pripremi i osiguravanju okupljanja putem početnih i redovnih obuka na radnom mjestu za policijske zapovjednike.

Dio I

DEFINICIJE, PRINCIPI I POLITIKE

POGLAVLJE 1. PRAVO NA SLOBODU MIRNOG OKUPLJANJA

Sloboda mirnog okupljanja je osnovno ljudsko pravo, i kao takva smatra se jednim od kamena temeljaca demokratskog društva. U ovom dijelu opisani su neki od osnovnih principa koji podupiru to pravo i istaknute su neke ključne odgovornosti policije kada radi na osiguravanju javnih okupljanja

Pravo na slobodu mirnog okupljanja obuhvaćeno je svim važnim međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava, uključujući:

- Član 20. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (1948.);
- Član 21. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966.);
- Član 11. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950.); i
- Član 15. Konvencije UN-a o pravima djeteta (1989.).

U Kopenhaškom dokumentu OSCE-a (1990.), države učesnice OSCE-a su se obavezale na poštivanje prava na mirno okupljanje i demonstracije.

Pravo na mirno okupljanje odnosi se na sve pojedince i grupe, neregistrirana udruženja, pravne osobe i korporacije. Zabranjena je diskriminacija po osnovama kao što su "rasa", boja kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, imovina, status po rođenju ili drugi status. Diskriminacija po bilo kojem od navedenih osnova, kojom se ograničava pravo ljudi na mirno okupljanje, smatrat će se kršenjem međunarodnih ljudskih prava.

Dok je u međunarodnim dokumentima opisan širi princip prava na okupljanje, on se obično potvrđuje u nacionalnom ustavu i dodatno pojašnjava u domaćem zakonodavstvu i propisima koji sadrže detaljniji opis konkretnih procedura kojima se omogućava pravo na okupljanje.

U definiciji okupljanja, koju navode OSCE/ODIHR i Venecijanska komisija u svojim Smjernicama o slobodi mirnog okupljanja¹ (*Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*) (u daljnjem tekstu: *Smjernice*), istaknuto je da su okupljanja događaji koji imaju za cilj prenošenje poruke nekome o nečemu. Mada su obično privremena, mogu trajati i duži period, sa polutrajnim strukturama postavljenim na nekoliko mjeseci. Iako neki oblici okupljanja možda pokreću

1 *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly*, 2nd edition, (Warsaw: OSCE/ODIHR/Venice Commission, 2010), <<http://www.osce.org/odihr/73405>>.

određena regulatorna pitanja, potrebno je omogućiti sve vrste mirnih okupljanja, bilo statičkih ili pokretnih.

Okupljanja mogu imati brojne svrhe, uključujući proslave, komemoracije i proteste. Korištenje prava na mirno okupljanje je sredstvo za kolektivno prenošenje poruke ili izražavanje mišljenja; to uključuje izražavanje različitih, kritičkih, radikalnih i nepopularnih mišljenja ili mišljenja manjine. Izražavanje takvih radikalnih i manjinskih stavova može, u nekoj mjeri, predstavljati uvredu za druge članove zajednice, ali ono ipak mora biti zaštićeno i omogućeno dok su aktivnosti mirne.

Mnoga okupljanja također dovode do određenog poremećaja rutinskih aktivnosti; njima mogu biti zauzeti putevi i glavne saobraćajnice ili mogu utjecati na saobraćaj, pješake i poslovnu zajednicu. Takav poremećaj, izazvan korištenjem osnovnih sloboda, mora se tretirati s određenim stepenom tolerancije. Mora se imati u vidu da je javni prostor u jednakoj mjeri namijenjen za okupljanja ljudi, kao i za druge vrste aktivnosti i da se, zbog toga, mora omogućiti korištenje prava na okupljanje.

Pravo na mirno okupljanje je važan element u održavanju i razvoju, ali i u osporavanju društvenih normi i vrijednosti. Ono je važno za očuvanje i izražavanje manjinskih identiteta i za pozivanje vlada na odgovornost. Zaštita slobode mirnog okupljanja ključna je za stvaranje tolerantnog i pluralističkog društva u kojem različite grupe mogu ostvariti miran suživot.

Međunarodnim principima ljudskih prava jasno je utvrđeno da država i njeni organi imaju obavezu i odgovornost da poštuju i štite sva ljudska prava. To uključuje:

- Obavezu neuplitanja u cilju ograničavanja prava ljudi (“negativna” obaveza); i
- Obavezu poduzimanja neophodnih koraka u cilju zaštite i omogućavanja korištenja prava ljudi (“pozitivna” odgovornost).

U slučaju korištenja prava na slobodu okupljanja, policija, kao primarni organ zadužen za održavanje javnog reda, primarno je odgovorna za zaštitu i omogućavanje korištenja ovog prava. To uključuje odgovornost za zaštitu mirnih okupljanja koja provociraju i vrijeđaju, kao i okupljanja koja mogu, u određenoj mjeri, poremetiti rutinske aktivnosti, a time i živote onih koji ne učestvuju u okupljanju. Kada mirni protest utječe na prava i slobode drugih, policija je često odgovorna za to da uspostavi ravnotežu između poštivanja tih prava i prava na slobodu okupljanja.

Pravo na okupljanje je pravo na mirno okupljanje. Ne postoji pravo na nasilno ponašanje tokom korištenja prava na okupljanje. Ako se pojedinac ponaša nasilno dok učestvuje u okupljanju, onda on više ne koristi zaštićeno ljudsko pravo. Međutim, nasilna djela izoliranih pojedinaca ne moraju utjecati na pravo drugih osoba na mirno okupljanje.

Iako pravo na mirno okupljanje može uključivati radnje ili riječi koje vrijeđaju, država zakonito može uvesti neophodna i srazmjerna ograničenja ili zabranu okupljanja ili radnji koje služe za zastrašivanje, uznemiravanje ili upućivanje prijetnji drugima.

Treba napomenuti da, iako organizator okupljanja ili pojedini učesnici možda ne ispunjavaju zakonske uslove za okupljanja, to samo po sebi ne oslobađa policiju od obaveze da štiti i omogućava okupljanje koje je i dalje mirno. Pitanje neispunjavanja zakonskih uslova za okupljanja može se riješiti uvođenjem srazmjernih sankcija odgovornim pojedincima.

Vrste okupljanja

Postoje različiti oblici javnih okupljanja, koji su obuhvaćeni pravom na mirno okupljanje. Tu spadaju mitinzi, zborovi, protestni skupovi, demonstracije, marševi, procesije, parade i iznenadna okupljanja (*“flash mob”*).

Mirno okupljanje: Okupljanje se treba smatrati mirnim ako su organizatori iskazali mirne namjere, a ponašanje učesnika je nenasilno. Mirne namjere i ponašanje trebaju se pretpostaviti, osim ako postoje uvjerljivi i jasni dokazi da oni koji organiziraju ili učestvuju u predmetnom skupu sami namjeravaju koristiti, zagovarati ili poticati neizbježno nasilje. Pojam “mirno” se treba tumačiti tako da uključuje ekspresivno ponašanje koje može uznemiriti ili uvrijediti, pa čak i ponašanje koje privremeno sprečava, ometa ili opstruira aktivnosti trećih osoba.² Okupljanje se treba smatrati mirnim, a nadležni organi ga trebaju omogućiti, čak i ako organizatori nisu ispunili sve zakonske uslove. Takvo neispunjavanje ne treba koristiti kao izgovor za kočenje, remećenje ili pokušaj sprečavanja okupljanja.

² *Ibid.*

Okupljanja koja potiču na mržnju, nasilje ili rat, kojima se nastoje namjerno ograničiti ili negirati prava drugih, ili im je cilj zastrašiti, uznemiravati ili upućivati prijetnje drugim osobama kršeći primjenjive zakone, ne smatraju se zaštićenim okupljanjima. Članom 20. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima utvrđeno je da se “svaka ratna propaganda mora zabraniti zakonom, a i svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, koje predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje mora se zabraniti zakonom.”³

Nadležni organi i policija trebaju imati na umu da je pravo na okupljanje individualno, a verbalna ili fizička djela agresije ili nasilja pojedinca ili malog broja ljudi ne brišu prava onih koji nastavljaju postupati mirno. Kada aktivnosti mirnog okupljanja utječu na prava i slobode drugih, nadležni organi moraju riješiti to pitanje, uspostavljajući ravnotežu između svih uključenih prava i sloboda. U nekim državama učesnicama OSCE-a, upravo je policija nadležna za to, dok u drugima lokalni organi vlasti ili pravosuđe balansiraju ove bojazni.

Spontano okupljanje: To je okupljanje koje nastaje kao odgovor na neki incident ili događaj, zbog čega je nemoguće ispuniti formalne zakonske uslove koji se odnose na prijavu okupljanja i/ili kada formalni organizator ne postoji. Takva okupljanja se često dešavaju otprilike u vrijeme kada se desio i događaj koji ih je pokrenuo, a mogućnost njihovog održavanja je važna zato što bi odlaganje zbog procedure obavještanja oslabilo ili onemogućilo djelotvorno prenošenje poruke.

Iako pojam “spontano” ne isključuje postojanje organizatora okupljanja, spontana okupljanja mogu biti i skupovi kod kojih se ne može utvrditi identitet organizatora. Do takvih okupljanja može doći kada se grupa ljudi okupi na određenom mjestu, bez prethodnog oglašavanja ili poziva. Ona su često rezultat zajedničkih saznanja ili informacija koje se plasiraju putem medija, ili sve više putem različitih društvenih medija o nekom značajnom događaju (kao što je posjeta šefa neke strane države). Okupljanje može postati brojnije zbog prolaznika koji se odluče pridružiti, iako je moguće i daljnje mobiliziranje nakon početka okupljanja putem različitih vidova trenutne komunikacije (telefon, SMS poruke, usmeno, internet, društveni mediji, itd.). Takva komunikacija se,

3 *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, (New York City: United Nations General Assembly, 1966), Resolution 2200A (XXI), <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>>.

sama po sebi, ne treba tumačiti kao dokaz prethodnog organiziranja. Kada se usamljenom demonstrantu priključi još jedan ili više njih, takav skup se treba tretirati na sličan način kao i spontano okupljanje. Spontano okupljanje treba dobiti jednak nivo zaštite kao i okupljanja koja su ranije najavljena, pod uslovom da se uklapa u definiciju “mirnog okupljanja.”

Istovremeno okupljanje: Kada se unaprijed prijave dva ili više nepovezanih okupljanja, na istom mjestu i u isto vrijeme, potrebno je omogućiti njihovo održavanje u mjeri u kojoj je to moguće. Zabrana okupljanja samo zbog činjenice da se planira na istom mjestu i u isto vrijeme kao drugo okupljanje vjerovatno će predstavljati neproporcionalan odgovor ako se i jedno i drugo mogu održati u razumnim uslovima. Također, princip nediskriminacije nalaže da se okupljanja koja se odvijaju u sličnim okolnostima ne podvrgavaju različitim nivoima ograničenja. Ovo je primjer kada dijalog između policije i organizatora može pomoći da se ublaži rizik i riješe problemi u ranoj fazi planiranja.

Ako se oba okupljanja ne mogu održati u isto vrijeme, onda se treba dozvoliti održavanje okupljanja koje je prvo najavljeno, a održavanje drugog okupljanja se treba omogućiti na obližnjoj lokaciji ili u drugo vrijeme koje organizatorima odgovara. Potrebno je uzeti u obzir brojne faktore kada se odlučuje o relociranju ili odlaganju nekog okupljanja: veličinu okupljanja, da li će se koristiti ozvučenje i vozila ili ne, itd. Osim toga, potrebno je istražiti da li su konkurentne grupe ranije imale nasilne susrete, kako bi se pružila sigurnost svim stranama dok koriste svoje pravo na okupljanje.

Protudemonstracije: Ovo je poseban oblik istovremenog okupljanja kojim učesnici žele izraziti neslaganje sa stavovima koji se iznose na drugom okupljanju. Naglasak treba biti na dužnosti države da zaštiti i omogući svaki događaj koji uključuje protudemonstracije. Država treba staviti na raspolaganje odgovarajuće resurse za policijsko osiguranje takvih istovremenih okupljanja koja se odvijaju u neposrednoj blizini, u mjeri u kojoj je to moguće.

Međutim, treba napomenuti da pravo na protudemonstracije ne uključuje potiskivanje prava drugih osoba na okupljanje. Mogu se javiti okolnosti u kojima nadležni organi mogu zakonito ograničiti pravo protudemonstranata da protestuju u neposrednoj blizini okupljanja protiv kojeg protestuju, kako bi zaštitili to drugo okupljanje.

Nasilje i okupljanja

Pravo na okupljanje je pravo na mirno okupljanje. Međutim, treba podsjetiti na to da se nasilna djela malog broja ljudi trebaju razlikovati od mirnog ponašanja drugih i da se njima ne ukida pravo osoba koje se i dalje mirno ponašaju da nastave s okupljanjem.

Ako pojedinci ili male grupe ljudi koriste fizičko nasilje tokom okupljanja, policija uvijek treba osigurati da njen odgovor bude proporcionalan i da se fokusira na one koji se nasilno ponašaju, a ne na učesnike okupljanja općenito. To se odnosi na sve situacije, bilo da je nasilje usmjereno na policiju, pojedince, imovinu, ljude koji učestvuju u okupljanju ili one koji se smatraju protivnicima.

Policija uvijek treba imati na umu da svaka upotreba sile prema učesnicima okupljanja može izazvati bijesan ili agresivan odgovor učesnika, što bi samo dovelo do eskalacije situacije. Iz tog razloga, potrebno je otvoreno objaviti namjeru i planiranu akciju policije. Upotrebi sile treba prethoditi adekvatno prethodno upozorenje, kad god je to moguće.

Policija uvijek treba budno paziti na potencijalnu agresivnost prema pripadnicima određenih grupa u okviru okupljanja po osnovu njihovog roda, starosne dobi, invaliditeta, etničkog porijekla, vjeroispovijesti, nacionalnosti ili seksualne orijentacije, kako bi se pobrinula za to da svi učesnici mogu koristiti svoje pravo na mirno okupljanje.

Ograničavanje okupljanja

Odgovornost države da zaštiti i omogući korištenje prava na slobodu mirnog okupljanja ne znači da se i mirna okupljanja ne mogu ograničiti, ili u razumnoj mjeri regulirati na zakonite načine, zbog bojazni koje se odnose na nacionalnu ili javnu sigurnost, javni red, javno zdravlje ili zaštitu prava i sloboda drugih. Međutim, sva takva ograničenja moraju biti neophodna i srazmjerna. Drugim riječima, ograničenja moraju biti usko definirana, tako da se može riješiti hitna društvena potreba. Članom 21. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima utvrđuju se osnove za ograničavanje okupljanja:

“Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti ostvarenju tog prava, osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu prijeko

potrebna radi interesa nacionalne ili javne sigurnosti, javnog reda (*ordre public*), zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih.⁴

Ograničenja se mogu uvesti prije samog okupljanja, tokom okupljanja, ili oboje. U nekim državama, policija može biti zadužena za uvođenje ograničenja prije okupljanja, dok je u drugima za to nadležan drugi organ, kao što su sudovi ili lokalni organi vlasti. U svim državama u regiji OSCE-a, policija je ovlaštena da uvodi razumna ograničenja tokom okupljanja, ali u demokratskom društvu takva ograničenja uvijek moraju biti zakonita, neophodna i proporcionalna.

Kada se razmatra potreba za eventualnim uvođenjem ograničenja za neko okupljanje, u *Smjernicama* su utvrđeni sljedeći ključni principi, koja policijske organizacije trebaju uzeti u obzir.⁵

Pretpostavka u korist okupljanja: Kao osnovno pravo, sloboda mirnog okupljanja treba se uživati bez reguliranja, u mjeri u kojoj je to moguće. Sve što zakonom nije izričito zabranjeno smatra se dozvoljenim, a oni koji se žele okupiti ne bi trebali biti obavezni da za to traže dozvolu. Pretpostavka u korist navedene slobode okupljanja treba biti jasno i eksplicitno utvrđena zakonom.

Pozitivna obaveza da se omogući i zaštititi mirno okupljanje: Država treba uvesti adekvatne mehanizme i procedure, kako bi osigurala praktično uživanje prava na slobodu mirnog okupljanja, bez nepotrebnih birokratskih propisa. Država uvijek treba nastojati da omogući i zaštititi javna okupljanja u vrijeme, na mjestu i na način koji odgovara organizatorima, i treba se pobriniti za to da njihove aktivnosti na širenju informacija u cilju najave predstojećih okupljanja prođu neometano.

Zakovitost: Sva ograničenja moraju imati formalni zakonski osnov i biti u skladu sa međunarodnim dokumentima o zaštiti ljudskih prava. Dobro napisani zakonski propisi od vitalnog su značaja za određivanje okvira diskrecionog prava nadležnih organa. Svaki zakon mora biti u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava i mora biti dovoljno precizan da pojedincu omogući da procijeni da li će svojim ponašanjem prekršiti zakon ili ne, kao i vjerovatne posljedice takvih kršenja. Također, relevantni nadležni organi moraju osigurati da ograničenja,

4 *Ibid.*

5 *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly (Smjernice o slobodi mirnog okupljanja)*, op. cit., napomena 1.

koja uvedu tokom nekog događaja, budu u potpunosti u skladu sa zakonom i utvrđenom sudskom praksom. Konačno, uvođenje sankcija i kazni koje nisu propisane zakonom nakon okupljanja nije dozvoljeno.

Proporcionalnost: Sva ograničenja koja se uvode u odnosu na vrijeme, mjesto ili način okupljanja moraju biti srazmjerna. Nadležni organi uvijek trebaju dati prednost najmanje nametljivim sredstvima za ostvarivanje legitimnog cilja. Principom proporcionalnosti nalaže se da nadležni organi ne uvode ograničenja kojima bi se promijenio osnovni karakter nekog događaja, kao što je premještanje okupljanja u periferne dijelove grada ili onemogućavanje održavanja okupljanja u neposrednoj blizini ciljne publike.

Neophodnost (prijeka potreba): Sva ograničenja koja se postavljaju ostvarenju prava na slobodu okupljanja u demokratskom društvu moraju biti prijeko potrebna radi interesa nacionalne ili javne sigurnosti, javnog reda, zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštite prava i sloboda drugih. Za utvrđivanje prijeko potrebe, moraju se ponuditi dokazi o postojanju "hitne društvene potrebe" za ograničavanjem slobode okupljanja u određenim okolnostima.

Prijavljivanje: Prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima, domaćim zakonima ne mora biti propisana obavezna prijava okupljanja unaprijed. U otvorenom društvu, mnoge vrste okupljanja ne zahtijevaju nikakav vid službenog reguliranja. Zbog toga, prethodna najava bi trebala biti obavezna samo onda kada je njena svrha da državi omogući da izvrši neophodne pripreme, kako bi omogućila slobodu okupljanja i zaštitila javni red, javnu sigurnost, javno zdravlje ili moral, te prava i slobode drugih. Svakom takvom zakonskom odredbom trebala bi biti propisana obaveza organizatora okupljanja da uputi obavijest o namjeri, a ne zahtjev za izdavanje odobrenja.

Proces prijavljivanja ne bi trebao biti zamoran ili birokratski, niti bi rok za prijavu okupljanja trebao biti nepotrebno dug. Umjesto toga, potrebno je uvesti rok za prijavu okupljanja kojim će se:

- a. nadležnim organima ostaviti dovoljno vremena da izrade potrebne planove i izvrše pripreme, kako bi ispunili svoje pozitivne obaveze; i
- b. ostaviti vrijeme za podnošenje žalbe sudu i donošenje sudske odluke ako se uvedena ograničenja žele osporiti.

Ako nadležni organi odmah ne dostave nikakve prigovore na prijavu, organizatori okupljanja trebaju pretpostaviti da mogu nastaviti sa predloženim aktivnostima, pod uslovima izloženim u prijavi, i bez ograničenja.

Općenito, ne bi se trebala uvoditi ograničenja u pogledu sadržaja poruke koja se pokušava poslati okupljanjem, kako bi se garantirala sloboda izražavanja. ⁶Policijska će možda morati reagirati u slučajevima govora koji predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje. Međutim, policijski službenici moraju napraviti razliku između osoba koje takav govor koriste i ostalih učesnika okupljanja, čije se pravo na mirno okupljanje ne može neopravdano ograničavati. Istovremeno, naročito tokom opsežne operacije ili izuzetno kontroverznih skupova, odluka o djelovanju treba pratiti zapovjednu strukturu, a potrebno je unaprijed izraditi i relevantne planove, umjesto da svaki policajac djeluje individualno. Policijska treba napraviti plan postupanja u takvim situacijama, a naročito je važno da se zna ko je ovlašten da donosi odluke o intervenciji, te kakvi tekstovi ili slogani zahtijevaju djelovanje. U nekim državama, javni tužiocima učestvuju u određivanju granica u tom smislu.

Međutim, vrijeme, mjesto i način organiziranja pojedinačnih javnih okupljanja mogu se regulirati tako da se spriječi njihov neopravdan utjecaj na prava i slobode drugih. To ukazuje na potrebu za uspostavljanjem odgovarajuće ravnoteže između prava osoba da izraze svoje stavove putem okupljanja i interesa da se izbjegne nepotrebno opterećivanje prava onih koji ne učestvuju u okupljanju.

Kada postoje zakonski razlozi za uvođenje ograničenja okupljanja, nadležni organi se trebaju pobrinuti za to da se takva ograničenja svedu na nužni minimum i omogućiti održavanje okupljanja u odgovarajućem alternativnom terminu, ili na drugom mjestu koje je prihvatljivo za organizatore. Alternativno rješenje mora biti takvo da i dalje omogućava efektivno prenošenje planirane poruke okupljanja onima kojima je namijenjena, odnosno održavanje okupljanja u neposrednoj blizini ciljane publike.

Ako je neko okupljanje suočeno sa protudemonstracijama, kojima se nastoje ograničiti prava ljudi na mirno okupljanje, takve protudemonstracije više nisu pod zaštitom međunarodnog prava o ljudskim pravima.

6 Član 19. *MPGPP-a*, *op.cit.*, napomena 3.

Zabrana okupljanja

Okupljanje treba biti zabranjeno samo u iznimnim okolnostima. To može uključivati situaciju kada postoji značajna i stvarna prijetnja od kriminala ili javnih nereda, neminovna prijetnja nacionalnoj sigurnosti, ili kada je cilj okupljanja da se potiče na mržnju ili nasilje, zastrašuju druge osobe ili im se upućuju prijetnje, ili da se drugima namjerno uskrati pravo na korištenje njihovih zakonitih prava.

Činjenica da će neko okupljanje vjerovatno naići na nasilan kontraprotest, ili da će ga direktno napasti ljudi koji nisu saglasni sa njegovom porukom, principijelno ne treba voditi ka zabrani mirnog okupljanja. U tom slučaju, odgovornost policije je da mirno okupljanje zaštiti od napada ili nasilja kontraprotestanata.

Opća zabrana svih okupljanja na određenoj lokaciji ili u određenom vremenskom periodu vjerovatno predstavlja nesrazmjerno ograničavanje prava na mirno okupljanje. Ako okupljanje bude zabranjeno ili ograničeno, treba postojati pravo na žalbu ili osporavanje odluke o zabrani.

Troškovi

Troškove pružanja odgovarajućeg nivoa sigurnosti (uključujući policijsko osiguravanje i upravljanje saobraćajem) trebaju u potpunosti snositi državni organi. Država ne smije nametati nikakvu naknadu za adekvatno policijsko osiguranje. Organizatori nekomercijalnih javnih okupljanja ne trebaju biti u obavezi da uplaćuju osiguranje od javne odgovornosti za svoj skup.

POGLAVLJE 2. KLJUČNI PRINCIPI U POLICIJSKOM OSIGURAVANJU OKUPLJANJA

Pristup zasnovan na poštivanju ljudskih prava treba činiti osnovu savremenog policijskog rada uopće, uključujući policijsko osiguravanje javnih okupljanja. To podrazumijeva spoznaju da policija ima odgovornost da poduzme razumne i odgovarajuće mjere, kako bi ljudima omogućila da koriste svoja prava, da se ne treba neopravdano uplitati kada ljudi traže ostvarenje tog prava, te da uvijek treba postupati nepristrano.

Rad policije u demokratskom društvu

U Vodiču OSCE-a o radu policije u demokratskom društvu⁷ istaknuto je nekoliko osnovnih principa koji bi trebali podupirati sve oblike policijskog rada, i koji pružaju temeljni okvir za pristup policijskom osiguravanju okupljanja:

Ostvarivanje ciljeva rada policije u demokratskom društvu: Policija je najvidljivija manifestacija vladinih ovlasti, a njene glavne dužnosti su: održavanje zakona i reda, zaštita i poštivanje osnovnih prava i sloboda, prevencija i borba protiv kriminala, te pružanje pomoći i usluga građanstvu.

Podržavanje vladavine zakona: Policija mora raditi u skladu sa domaćim zakonima i međunarodnim policijskim standardima koje su prihvatile države učesnice OSCE-a i praktično demonstrirati svoju opredijeljenost za vladavinu zakona.

Policijska etika i ljudska prava: Kako bi opravdala povjerenje javnosti, policija mora poštivati kodeks profesionalnog ponašanja i demonstrirati profesionalnost i integritet. Zaštita i očuvanje života moraju biti njen najveći prioritet

Policijska odgovornost i transparentnost: Rad policije u demokratskom društvu zahtijeva da policija bude odgovorna prema građanima, njihovim predstavnicima, državi i zakonu, i da se takvom smatra. Njene aktivnosti, uključujući individualno ponašanje policijskih službenika, strategije za

7 *Guidebook on Democratic Policing*, (Vienna: OSCE Senior Police Adviser, 2008), SPMU Publication Series Vol. 1, 2nd Edition, <<http://www.osce.org/spmu/23804>>.

policijske operacije, postupke imenovanja i upravljanja budžetom, moraju spremno prihvatiti kontrolu različitih institucija za nadzor.

Također, centralna karakteristika rada policije u demokratskom društvu je razumijevanje da je pristanak ljudi obavezan. Preduslovi za dobijanje javne podrške su transparentnost policijskih operacija i njegovanje uzajamnog razumijevanja i komunikacije sa građanima, kojima policija služi i pruža zaštitu.

Pitanja policijske organizacije i rukovođenja: Države su dužne stvoriti strukturalno i upravno okruženje, koje će policiji omogućiti da efektivno i djelotvorno provodi pravila vladavine zakona, domaće i međunarodnog prava i prihvaćene standarde ljudskih prava. To uključuje zapovjedni lanac, propise o nadzoru, sastavu policije, pravima policijskog osoblja i pružanje adekvatnih resursa i obuka.

Ovi osnovni principi odnose se na sve oblike policijskog rada u demokratskom društvu, a naročito na policijsko osiguravanje javnih okupljanja, što može biti složen i težak zadatak. Okupljanja se mogu znatno razlikovati po obimu, načinu održavanja, broju učesnika i nivoima rasprava koje mogu izazvati. Okupljanja mogu poremetiti svakodnevnu rutinu, a time i negativno utjecati na mogućnost drugih ljudi da ostvaruju svoja prava. Zbog toga će policija možda morati balansirati suprotstavljene zahtjeve različitih grupa i pojedinaca.

Razumijevanje ponašanja učesnika

Osnovno znanje o ponašanju učesnika pruža značajne informacije o mogućem načinu policijskog osiguravanja okupljanja. Taj uvid pruža osnovu za sve buduće radnje, uključujući planiranje, provedbu zakona i analizu završene aktivnosti.

Važno je da policija bude upoznata sa različitim tipovima grupnog ponašanja, da prepozna takve grupe unutar većeg okupljanja, da pravi razliku između različitih grupa ljudi i njihovog ponašanja, i da se adekvatno pozabavi sa svakim oblikom ponašanja, umjesto da čitavo okupljanje posmatra na isti način. Ponašanje pojedinca unutar neke grupe može se promijeniti i nabolje i nagore tokom okupljanja. Postoje mnogi faktori koji mogu imati utjecaja, između ostalog:

- Ponašanje ljudi oko pojedinca;
- Lična uvjerenja i standardi pojedinca;

- Percepcija da ga smatraju odgovornim za njegova djela;
- Percepcija o onome što pojedinac smatra prihvatljivim ponašanjem;
- Raspoloženje pojedinca (bijes, sreća, frustracija, strah ili tjeskoba); i
- Upotreba alkohola i/ili droge.

Sa toliko različitih faktora koji utječu na ponašanje, ne iznenađuje to što se učesnici ne ponašaju isto sve vrijeme. Neki mogu nastojati da osiguraju da učesnici ostanu mirni i da poštuju zakon; drugi mogu poticati građansku neposlušnost, dok neki mogu pozivati na obračun ili čak nasilje. Mogu se javiti manje grupe koje prave nered ili se ponašaju samovoljno, dok se velika većina ljudi nastavlja ponašati potpuno primjereno i ne učestvuje ni u čemu drugom, osim mirnog okupljanja.

Polazna tačka za policiju uvijek treba biti proaktivno održavanje reda, umjesto reagiranja na nered. Nadležni policijski zapovjednik će morati neprestano pratiti situaciju kako bi procijenio dinamiku okupljanja, posmatrače i protudemonstrante po potrebi, kako bi policija na najbolji način upravljala situacijom i održala mir i red. To može značiti da policija treba biti fleksibilna kada se radi o eventualnim zakonskim ograničenjima koja se odnose na okupljanje i manjim kršenjima zakona. Pretjerano strog pristup u oba navedena segmenta može povećati tenzije i izazvati agresivniju ili neprijateljsku reakciju učesnika. Čak i u situacijama kada neki pozivaju na obračun ili nasilje, policija bi trebala biti u stanju da se suprotstavi takvim utjecajima ako neprestano ima na umu razlike između učesnika, koristi svoje znanje o vrstama prisutnih grupa i pojedinaca, održava pozitivan odnos s ljudima i pokazuje diskreciju i toleranciju u postupanju.

Principi policijskog osiguravanja okupljanja

Sljedeća četiri ključna principa — znanje, omogućavanje (facilitiranje), komunikacija i razlikovanje — trebaju biti vodilje policijskim organizacijama kada se bave različitim pitanjima i predstavljati osnov policijskog pristupa prema svakom okupljanju.⁸ Policijski zapovjednici bi trebali koristiti i primjenjivati ova četiri principa u svim fazama planiranja, pripreme, izvršenja i analize završenih operacija, kako bi se pobrinuli za to da okupljanja budu održana na miran način.

8 Reicher, S., C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin & A. Livingstone, "Knowledge-Based Public Order Policing: Principles and Practice" *Policing*, Vol. 1, No. 4, 2007, pp. 403-415.

Znanje

Znanje o različitim grupama koje učestvuju u okupljanju predstavlja ključni preduslov. Važno je poznavati njihove norme, vrijednosti, namjere i ciljeve, njihov osjećaj za ispravno i primjereno, stereotipe i očekivanja od drugih grupa, njihovu historiju (uključujući ranija okupljanja koja su organizirali) i druge elemente koji imaju poseban simbolički značaj.

Takvo znanje omogućava policiji da razumije interese i ciljeve grupa i da omogućiti ostvarivanje njihovih legitimnih ciljeva. Ono pruža uvid i u to kakvu vrstu policijske akcije bi neka grupa mogla smatrati uvredljivom ili provokativnom, što bi moglo dovesti do sukoba.

Policijsko prikupljanje informacija prije operacije trebalo bi biti fokusirano na razvoj i proširivanje znanja o grupama čije se učešće u okupljanju očekuje i njihovim motivima, kao i na informacije o pojedincima koji se mogu smatrati izvorom rizika (kriminalističko-obavještajni rad).

Omoćavanje

Policijske strategije bi prvenstveno trebale nastojati da omogućite aktivnosti organizatora i učesnika mirnog okupljanja na ostvarenju njihovih legitimnih ciljeva. Osnovna premisa je da se pretpostavi da većina ljudi koji učestvuju u okupljanju ima mirne namjere. Policija treba utvrditi namjere učesnika, kako bi razmotrila na koji način se one mogu ostvariti. Ako učesnicima olakša ostvarenje ciljeva, policija ne samo da može izbjeći nasilje, nego i pridobiti podršku učesnika, kako bi smanjila mogućnost nereda i mogla djelotvorno odgovoriti na eventualne nemire.

Ovdje se pretpostavlja da postoje informacije koje policiji omogućavaju da razumije prioritete grupa i da primijeni policijske pristupe i taktike, kojima će grupama omogućiti da ostvare svoje legitimne ciljeve. Iskustvo i istraživanja pokazuju da ograničenja i mjere kontrole često nisu dovoljne da se održi red.

Ako postoji rizik od nemira ili nasilja, naročito je važno obavijestiti organizatore i učesnike i pojasniti im zbog čega su ograničenja potrebna, te predložiti alternativne načine za ostvarivanje njihovih ciljeva.

Komunikacija

Politika “bez iznenađenja” treba usmjeravati komunikaciju između policije, organizatora i ostalih aktera, kako bi se uspostavilo i održalo povjerenje u svim fazama okupljanja, a ona, sama po sebi, predstavlja ključnu taktiku prevencije i smanjenja tenzija.

Policija treba aktivno komunicirati, kako bi uspostavila odnose s učesnicima skupa i stvorila temelj za sprečavanje budućih sukoba. Iskustvo pokazuje koliki je značaj učtive i mirne komunikacije policije s učesnicima okupljanja za izbjegavanje sukoba ili njihove eskalacije. Komunikacija se treba odvijati kroz sve faze operacije, a naročito je važna kad počnu rasti tenzije. Ako se moraju uvesti ograničenja, važno je ljude obavijestiti o razlozima – kako bi se izbjegli nesporazumi – i predložiti alternativna rješenja. To znači da je važno da svi policijski službenici mogu komunicirati s učesnicima i građanima i obavještavati ih o namjerama policije tokom održavanja skupa.

Policija treba koristiti različite načine obavještavanja o svojim namjerama, kao što su: direktan razgovor s učesnicima i organizatorima okupljanja, korištenje mobilnih zvučnika i specijalnih autozvučnika, te korištenje medija, uključujući društvene medije. Neverbalna komunikacija, tj. ponašanje i izgled policije, njihove uniforme i oprema koju nose ili pokazuju također su važni, i šalju poruke učesnicima i ljudima u širem okruženju.

U multietničkim društvima je važno da policija može slati poruke na različitim jezicima.

Razlikovanje

Opasnost da se svi učesnici u grupi smatraju potencijalno opasnim i tretiraju na isti način predstavlja važan faktor rizika tokom okupljanja. Jedan od načina da se napravi razlika između pojedinaca je da se posmatra šta svako od njih radi, umjesto da se posmatra kategorija kojoj osoba pripada. Postoje mnogi primjeri situacija u kojima je došlo do sukoba i eskaliranja tenzija kada je policija prema svima postupila na isti način, ne praveći razliku između pojedinaca.

Grupa ljudi nikada nije homogena od samog početka, ali se oni mogu početi tako ponašati ako ih se tretira kao jedinstven subjekt. Zbog toga je važno znati na koji način su ljudi grupirani u okviru okupljanja i poznavati različite

načine njihovog mogućeg ponašanja i reagiranja. Ako jedan pojedinac inicira sukob, važno je da policija reagira tako da izbjegne uvlačenje drugih osoba u sukob.

Identificiranjem pojedinaca u okviru grupe i brzim izoliranjem onih koji mogu remetiti javni red od osoba koje se ponašaju mirno, policija može zadobiti poštovanje zbog svojih djela i podršku za svoj rad od velikog broja učesnika. Važno je shvatiti da okupljanja mogu uključivati mnogo različitih grupa, koje imaju različite programe i ciljeve i različita mišljenja o policiji.

Ishodi

Samostalno održavanje reda: Istraživanja pokazuju da primjena navedenih principa može pomoći učesnicima okupljanja da usvoje pozitivniji stav o policiji. To se dešava zato što učesnici primjećuju da policija postupa pravedno u omogućavanju uživanja njihovih prava. Učesnici okupljanja će onda možda preuzeti odgovornost i intervenirati kada pojedinci remete mir, te na taj način doprinijeti da se okupljanje održi na željeni način. Kada sami učesnici preuzmu ovu odgovornost, izbjegava se odnos “mi protiv njih” između policije i učesnika skupa, a može se uspostaviti saradnja zasnovana na povjerenju.

Opća primjena principa

Ovaj Priručnik se oslanja na navedene osnovne principe u opisivanju na koji način policijski zapovjednici trebaju pristupiti osiguravanju mirnih okupljanja. Međutim, iako je u ostatku Priručnika usvojen pristup “korak po korak” kroz različite elemente planiranja, pripreme i omogućavanja okupljanja, važno je detaljnije naglasiti nekoliko pitanja koja trebaju biti općenito uzeta u razmatranje. Ona se odnose na specifične kategorije ljudi koji mogu učestvovati u okupljanjima, upotrebu sile od strane policijskih službenika i pristupe prema medijima.

Različitost i jednakost

Pravo na mirno okupljanje pripada svima, a policija ima odgovornost da omogućujući svim grupama u društvu da ostvare pravo na okupljanje, kako bi svi mogli učestvovati u raznovrsnim ekspresivnim aktivnostima u javnom prostoru. Međutim, priroda okupljanja ili sastav učesnika može značiti da postoje

osobe koje zahtijevaju posebnu pažnju tokom ostvarivanja njihovog osnovnog prava na mirno okupljanje.

Rad na osiguravanju održavanja okupljanja u sigurnom i mirnom okruženju znači da policija treba posjedovati znanje o tipovima vjerovatnih učesnika, da treba posebno razmotriti na koji način će omogućiti ekspresivne aktivnosti različitih grupa, što će zahtijevati odgovarajuća sredstva komunikacije prije, tokom i nakon okupljanja, te da svi policijski službenici, koji učestvuju u policijskom osiguravanju okupljanja, budu u stanju razlikovati grupe i pojedince.

Žene: Prema članu 3. Konvencija UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), države članice su dužne poduzeti "sve prikladne mjere, uključujući zakonodavne, da bi osigurale potpun razvoj i napredak žena, kako bi im se garantiralo ostvarivanje i uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, ravnopravno s muškarcima."⁹ Iako se žene ne trebaju smatrati ugroženom grupom *per se*, bilo je slučajeva kada su kriminalci izolirali i napadali ili seksualno napastvovali žene tokom okupljanja. Policija mora budno paziti na takve situacije i biti spremna da zaštiti žene. Žene često nisu manjina, nego su brojčano u većini. Međutim, ako se njihove potrebe posebno ne uzmu u obzir, percepcija i policijske radnje će se vjerovatno zasnivati na pretpostavci da će većinom muškarci učestvovati u okupljanjima. Zbog toga je prijeko potrebno da policija posveti potrebnu pažnju potrebama žena.

Lezbejke, gejevi, biseksualne, transrodne, interspolne osobe (LGBTI): LGBTI osobe imaju ista ljudska prava i osnovne slobode kao i svi ostali, uključujući pravo na slobodu okupljanja i izražavanja. LGBTI osobe i dalje trpe glasan i često nasilan otpor prema njihovom javnom prisustvu u mnogim situacijama i mnogim državama. Policija treba osigurati dovoljno resursa kako bi omogućila njihova okupljanja i pružila sigurnost učesnicima, jednako kao što to rade za svaku drugu grupu.

Djeca: Članom 15. Konvencije UN-a o pravima djeteta zahtijeva se da "države potpisnice priznaju pravo djeteta na organiziranje i učešće u mirnim okupljanjima."¹⁰ Međutim, s obzirom na njihov niži rast, djeca mogu biti ranji-

9 Konvencija UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), (New York City: Generalna skupština Ujedinjenih naroda, 1979.), Rezolucija 34/180, <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>>.

10 *Konvencija o pravima djeteta* (New York City: Generalna skupština Ujedinjenih naroda, 1989.), Rezolucija 44/25, <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>>.

vija tokom nekih okupljanja, a policija to treba uzeti u obzir pri razmatranju operativnih opcija.

Osobe s invaliditetom: U Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom naglašena je potreba za “unapređenjem, zaštitom i osiguravanjem punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda osoba s invaliditetom...”,¹¹ i za osiguravanjem njihovog punog i djelotvornog učešća u društvu ravnopravno s ostalima, naročito kada se radi o pravima na slobodu izražavanja i učešće u političkom, javnom i kulturnom životu. Prisustvo osoba s invaliditetom tokom nekog okupljanja treba se uzeti u obzir u policijskom planiranju i omogućavanju održavanja skupa.

Etničke, vjerske ili jezičke manjine: Članom 27. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima zaštićena su “prava osoba koje pripadaju etničkim, vjerskim ili jezičkim manjinama da imaju svoj vlastiti kulturni život, da ispovijedaju i očituju svoju vjeru ili da se služe svojim vlastitim jezicima.”¹² Istovremeno, članom 2. se garantira da se prava zaštićena Paktom primjenjuju na sve ljude, bez razlike. Manjinske grupe je možda potrebno dodatno uzeti u obzir, kako bi se osigurala njihova zaštita od nasilnog otpora, napada i nasrtaja. Policija treba uzeti u obzir ranjiv položaj takvih grupa dok radi na omogućavanju i osiguravanju njihovih okupljanja.

Upotreba sile kao zadnja opcija

Često se javlja zabrinutost da će okupljanja dovesti do neke vrste poremećaja i da okupljanje velikih grupa ljudi u javnom prostoru može izazvati nered ili nasilje. Ustvari, velika većina javnih okupljanja prođe mirno, uz ograničeno remećenje svakodnevne rutine, a taj se broj može povećati ako policija vodi računa o četiri principa. Ako policija posjeduje kvalitetno znanje o ciljevima i namjerama organizatora, usvoji pristup usmjeren na omogućavanje okupljanja, organizatore, učesnike i ostale članove zajednice obavijesti o toj namjeri i uvijek nastoji praviti razliku između različitih učesnika, smanjit će se rizik i mogućnosti za stvaranje nereda.

11 *Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom* (New York City: Generalna skupština Ujedinjenih naroda, 2006.), Rezolucija 61/106. Član 1., <<http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>>.

12 *MPGPP, op.cit.*, napomena 3.

Polazna tačka policije u osiguravanju okupljanja uvijek treba biti omogućavanje takvih skupova, što se može postići kroz dijalog, pregovaranje i druge oblike komunikacije. Uprkos tome, policija će u nekim okolnostima morati upotrijebiti silu. Svaka upotreba sile od strane policije uvijek treba biti izuzetak, a ne norma. Prednost uvijek treba dati pronalazaženju načina za mirno smanjenje tenzija putem dijaloga, uvjeravanja i pregovora kao alternativni za upotrebu sile.

Policija ponekad može smatrati da je neophodno upotrijebiti silu, kako bi riješila problem nasilnog ponašanja. Upotreba sile uvijek treba biti srazmjerna i na minimalnom nivou koji je nužan da bi se ponovno uspostavio red. Nakon svake upotrebe sile ili intenzivnog korištenja snaga, treba uslijediti brzo smanjenje intenziteta sile čim se situacija riješi. Policijske organizacije uvijek trebaju imati različite opcije na raspolaganju tokom osiguravanja okupljanja.

Ako policija odluči da postoji potreba za upotrebom sile, uvijek treba imati na umu raznolikost učesnika i praviti razliku između različitih grupa koje učestvuju u okupljanju. Sila ne treba biti korištena protiv mirnih učesnika okupljanja, niti za razbijanje mirnog okupljanja, čak i kada je okupljanje nezakonito ili dovodi do neopravdanog, ali ne i opasnog remećenja svakodnevnog života drugih ljudi. Kada razmatra upotrebu sile, policija uvijek treba uzeti u obzir potencijalni rizik od eskalacije sa još gorim posljedicama. Uvijek je potrebno najaviti i objasniti namjeravanu upotrebu sile prije poduzimanja akcije, kako bi se osigurala transparentnost i održalo povjerenje.

Svaka upotreba sile protiv neke osobe može imati ozbiljne posljedice. Kada god je to moguće, sila ne treba biti korištena protiv djece ili starijih ili invalidnih osoba, ali ako je to neizbježno, nivo korištene sile treba biti srazmjeran okolnostima.

U nekim kontekstima, policija će možda morati upotrijebiti silu kako bi zaštitila učesnike okupljanja ako se suoče sa neprijateljskim ili agresivnim protudemonstracijama. U takvim kontekstima, policija treba nastojati da napravi razliku između agresora i meta agresije i treba imati na umu da je odgovorna da zaštiti prava onih koji koriste svoje pravo na mirno okupljanje.

U Osnovnim principima upotrebe sile i oružja od strane policije Ujedinjenih naroda, koji su usvojeni 1990. godine, opisani su opći principi upotrebe sile koji se trebaju odnositi na sve policijske službenike. U Osnovnim principima je

naglašeno da upotreba sile uvijek treba biti zadnja opcija, a ne norma, te da sila uvijek mora biti srazmjerna i korištena uz poštivanje ljudskog života.¹³

Prije razmatranja bilo kakve upotrebe sile u kontekstu okupljanja, policija uvijek treba razmotriti da li je to prijeko potrebno. Ako se isti cilj može ostvariti mirnim sredstvima, ne treba koristiti silu. Drugo, kada se koristi sila, uvijek treba paziti na njenu srazmjernost, kako bi se postigao legitiman cilj policijskog rada. Kada se sila koristi u kontekstu nekog okupljanja, onda policijski zapovjedni tim (na strateškom, operativnom i taktičkom nivou) mora biti u stanju da objasni građanima koji cilj su željeli postići svojim policijskim postupanjem, kao naprimjer, omogućavanje, ograničavanje, sputavanje ili razbijanje, te zbog čega je to bila najadekvatnija opcija u datim okolnostima. Također, imperativ je da postoji komunikacija i dijalog između zapovjednih nivoa tokom čitavog procesa planiranja i omogućavanja okupljanja, naročito ako se razmatra upotreba sile. Svi se moraju usprotiviti nezakonitim naredbama.¹⁴

Vatreno oružje općenito ne treba biti korišteno u kontekstu okupljanja, osim u samoodbrani ili radi odbrane drugih, u slučaju neposredne prijetnje smrću ili ozbiljnim povredama, kako bi se spriječilo činenje naročito teškog krivičnog djela koje uključuje ozbiljnu prijetnju životu, da bi se uhapsila osoba koja predstavlja takvu opasnost i opire se autoritetu policije, ili da bi se spriječio njen bijeg, i to samo onda kada su manje ekstremna sredstva nedovoljna za postizanje ovih ciljeva. U svakom slučaju, do namjernog korištenja oružja u cilju usmrćivanja treba doći isključivo kada je to strogo neizbježno da bi se zaštitio život.¹⁵ Kada upotreba oružja postane neizbježna, u pravilu se mora izdati upozorenje.¹⁶ Nasumično pucanje u nasilnu gomilu nikada nije zakonita, niti prihvatljiva metoda njenog razbijanja.¹⁷

Istovremeno, ako se koriste neispravno ili bez ograničenja, mnoge operativne opcije koje su na raspolaganju policiji mogu biti jednako smrtonosne kao oružje. Zbog toga je od ključnog značaja da samo policajci koji su prošli adekvatnu obuku budu raspoređeni na osiguravanju okupljanja. Njihova obuka treba biti efektivna i verificirana, kako bi se osiguralo da je u skladu

13 Osnovni principi upotrebe sile i oružja od strane policije, (Havana, Osmi kongres Ujedinjenih naroda o prevenciji kriminala i postupanju sa počiniteljima krivičnih djela, 1990.), <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>>.

14 Član 27. Osnovnih principa, *Ibid.*

15 Član 9. Osnovnih principa, *Ibid.*

16 Član 10. Osnovnih principa, *Ibid.*

17 Član 9. Osnovnih principa, *Ibid.*

sa principima ljudskih prava. Uvijek trebaju postojati efektivne zapovjedne strukture, kako bi se spriječila pretjerana reakcija policije ili zloupotreba sile. Moraju biti uspostavljeni jasni nivoi nadležnosti, kako bi operativne opcije koje nose viši nivo rizika od ozbiljnih povreda ili smrti bile strogo kontrolirane, a moraju se utvrditi i istražne mjere, kako bi se osigurala potpuna i pravedna istraga svake navodne zloupotrebe sile od strane policije.

Policijski službenik mora zabilježiti svaku upotrebu sile, a trebaju biti uvedene i procedure, kako bi se upotreba sile prijavila nadređenom, čim je to moguće. Kada se donese odluka o korištenju sile kao operativne opcije, zapovjednik mora zabilježiti svoje razloge za takvu odluku i njen ishod. Kada se smatra ili tvrdi da je takva upotreba sile nezakonita, mora se provesti potpuna istraga okolnosti.

Policija i mediji

Jedan od principa demokratskog rada policije odnosi se na odgovornost i transparentnost i naglašava potrebu da policija bude odgovorna prema građanima i njihovim predstavnicima, kao i prema državi i zakonu. Jedan od načina da se policija pozove na odgovornost tokom osiguravanja javnih skupova je putem rada medija, kroz njihovu mogućnost da izvještavaju, bilježe, analiziraju i preispituju policijske akcije i motive.

Uključivanje medija također predstavlja važno sredstvo komunikacije sa širom javnošću i može poslužiti kao način informiranja šire javnosti i učesnika o namjerama policije da omoguću održavanje skupa, te na koje načine namjeravaju osigurati da okupljanje protekne mirno.

Policija uvijek mora priznati prava novinara da prisustvuju javnim okupljanjima i izvještavaju o njima. Policija ima pozitivnu obavezu da omoguću novinarima da koriste svoja prava na takvim skupovima i negativnu obavezu da ne opstruira ili ne sprečava rad medija. U interesu policije je da omoguću rad novinara na okupljanjima: kada se novinarima omoguću jednostavan pristup skupu, veće su šanse da će pozitivnije izvještavati o ulozi policije tokom održavanja skupa. Na taj način se gradi povjerenje između novinara i policije.

U Izvješčaju OSCE-a *Postupanje prema medijima tokom političkih demonstracija*¹⁸ navedena su očekivanja u pogledu interakcije između policije i novinara na javnim okupljanjima:

1. Policijski službenici imaju ustavnu odgovornost da ne sprečavaju ili opstruiraju rad novinara tokom javnih demonstracija. Novinari imaju prvo da očekuju fer i umjeren tretman od policije; i
2. Viši zvaničnici, odgovorni za ponašanje policije, dužni su da policajcima osiguraju adekvatnu obuku o ulozi i funkciji novinara, a naročito o njihovoj ulozi tokom demonstracija. U slučaju pretjerane reakcije policije, pitanje ponašanja policije prema novinarima treba se rješavati zasebno, bilo da su demonstracije sankcionirane ili ne. Potreban je brz i adekvatan odgovor viših policijskih službenika, kako se takva pretjerana reakcija ne bi ponovila u budućnosti, a oni trebaju poslati snažan signal da se takvo ponašanje neće tolerirati.

Međunarodni standardi ljudskih prava ne prave razliku između međunarodnih medijskih organizacija i neovisnih novinara. Medijske kuće se sve više oslanjaju na izvještače-amatere koji prikupljaju materijal koristeći poluprofesionalnu opremu ili čak mobitele, a mnogi mediji aktivno potiču građane da snimaju i postavljaju snimke na njihove internet stranice. Zbog toga, policija treba tretirati sve medijsko osoblje koje izvještava o nekom okupljanju s istim nivoom poštovanja, i ne treba postojati zakonska obaveza, niti poseban zahtjev da medijsko osoblje nosi ili pokazuje formalne akreditacije. Novinare ne treba zatvarati zato što nisu napustili područje nakon izdavanja naredbe o razbijanju skupa, osim ako njihovo prisustvo neopravdano ometa policijsku akciju.

Pojedinci imaju pravo da javno fotografiraju, ili na drugi način snimaju akcije i aktivnosti tokom okupljanja, jer se radi o javnim skupovima koji se odvijaju na otvorenom javnom prostoru. To uključuje i akcije policije u okviru izvršavanja njenih dužnosti. Potrebno je poštivati principe zakonitosti, uzimajući u obzir činjenicu da je to u nekim državama zakonom zabranjeno. Zbog toga, policijski službenici moraju uvijek imati na umu da ih neko može snimiti ili fotografirati na okupljanju. Svi policajci se trebaju ponašati kao da se njihove radnje prenose uživo i trebaju proći obuku i dobiti instrukcije da ne reaguju

18 *Handling the Media during Political Demonstrations, Special Report* (Vienna: OSCE, 2007), <<http://www.osce.org/fom/25744>>.

pretjerano kada su izloženi medijskoj pažnji. U Izvještaju OSCE-a dalje se navodi:

3. Namjerni pokušaji zapljene, oštećivanja ili lomljenja novinarske opreme, u nastojanju da se zaustavi izvještavanje predstavljaju krivično djelo, a odgovorni trebaju odgovarati za to pred zakonom. Zapljena štampanih materijala, snimaka, audiosnimaka i drugog reportažnog materijala od strane nadležnih organa predstavlja direktnu cenzuru, a takva praksa je zabranjena međunarodnim standardima. Uloga, funkcija, odgovornosti i prava medija trebaju biti sastavni dio programa obuke za policijske službenike, u čije dužnosti spada i upravljanje grupama ljudi.

Svi pokušaji da se ograniče prava medijskog osoblja, i da se ometa, oštećuje ili plijeni njihova oprema, zbog toga se mogu tumačiti kao kršenja ljudskih prava pojedinaca i temeljnih principa demokratskog rada policije.

POGLAVLJE 3. DONOŠENJE ODLUKA I PROCJENA RIZIKA

Donošenje odluka je u samom središtu procesa planiranja i omogućavanja mirnih okupljanja i osiguravanja da policijske akcije budu srazmjerne i neophodne. Odluke se trebaju donositi na osnovu četiri ključna principa (znanje, omogućavanje, komunikacija i razlikovanje) koja su opisana u prethodnom Poglavlju. U praksi se osnovni principi odlučivanja, navedeni u nastavku, mogu koristiti za osmišljavanje i usmjeravanje policijskih akcija, bilo da se one poduzimaju kao odgovor na hitnu situaciju koja je u toku, ili u fazi pripreme i planiranja operacije.

Donošenje odluka uvijek počinje tako što se na osnovu postojećeg znanja stvara što potpunija slika stvarne ili očekivane situacije, bez ishitrenog odlučivanja o načinu njenog rješavanja. To uključuje analizu rizika i osmišljavanje niza mogućih scenarija za razvoj događaja. Kada se donese odluka o načinu rješavanja situacije, potrebno je utvrditi cilj. U ostvarivanju tog cilja, uvijek mora postojati saradnja sa drugim policijskim službenicima, gdje svi izvršavaju svoje zadatke, ovlasti i odgovornosti. Zbog toga je prije potrebno izvršiti analizu mreže, kako bi se utvrdilo kako su sva ta radna mjesta međusobno povezana i kako na najbolji način prenositi informacije. Kada to postane jasno, tim može početi razmatrati kako da riješi situaciju definiranjem interventnih opcija za omogućavanje održavanja skupa. Ponovno je potrebno osmisliti nekoliko različitih scenarija, kako bi se uzeli u obzir mogući razvoji događaja kao odgovor na određene akcije, različite reakcije raznih aktera i potencijalni rizici.

Tokom tog procesa, važno je pratiti šta se stvarno dešava, praviti razliku između prisutnih aktera i procjenjivati da li se određenim intervencijama postiže planirani efekt. Pogrešno je misliti da neko može u potpunosti kontrolirati postupke ljudi, ali uz dobro razumijevanje ljudskog ponašanja i interakcije, održavanje događaja može se omogućiti na pozitivan način. Pritom se nikada ne smije zaboraviti da su u pitanju ljudi koji svjesno ili podsvjesno donose odluke. Profesionalan policijski rad podrazumijeva komunikaciju i dijalog i nastojanja da se ljudi uvjere da donose zakonite odluke i da poštuju zakon, a ne korištenje bilo kakvih oblika prisile. To se treba raditi na siguran i odgovoran način, kako bi se ljudima omogućilo da koriste svoja prava. Siguran i za policijske službenike i građane, a odgovoran u smislu da se uvijek postupa u skladu s osnovnim zakonskim principima.

Model odlučivanja

Model odlučivanja koji je korišten za potrebe ovog Priručnika, a koji su usvojile i koriste mnoge policijske organizacije u svim vrstama situacija, shematski je prikazan na Slici 1 u nastavku. Taj model je cikličan i obuhvata sedam elemenata. On pretpostavlja i zahtijeva kontinuirano praćenje znanja i aktivnosti. Svih šest faza treba biti u skladu sa principima ljudskih prava. Ovaj model mogu i trebaju primjenjivati zapovjednici na svim zapovjednim nivoima (u okviru odgovornosti na svakom nivou) i u donošenju svih odluka.

Sedam elemenata modela odlučivanja su:

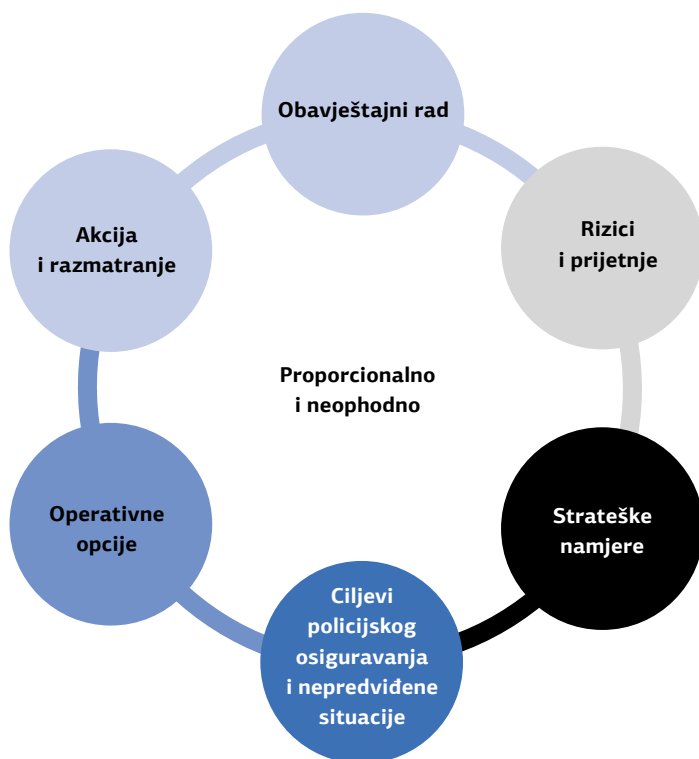
1. **Obavještajni rad:** Prva faza podrazumijeva pregled i razmatranje svih informacija i obavještajnih podataka koji su dostupni odgovornim službenicima (naprimjer, lokacija, učesnici, osobe na koje događaj može utjecati, analiza drugih okupljanja koje je organizirala ista grupa). Ovo je element principa znanja koji je opisan u prethodnom Poglavlju, ali se oslanja i na princip komunikacije, jer je prikupljanje znanja proces koji neprestano teče kroz dijalog i komunikaciju s organizatorima okupljanja i drugim akterima;
2. **Rizici i prijetnje:** Druga faza uključuje razmatranje eventualnih rizika i prijetnji (naprimjer, po učesnike okupljanja i sve one na koje okupljanje utječe i one koji ga omogućavaju i potpomažu, kao što su policija ili hitne službe) na osnovu znanja stečenog kroz različite oblike komunikacije. Ovdje je potrebno osvrnuti se na niz mogućih scenarija i predvidjeti moguće rizike i prijetnje;
3. **Strateške namjere:** Nakon razmatranja rizika i prijetnji, zapovjednik treba utvrditi i razmatrati strateške namjere policijske operacije;
4. **Ciljevi policijskog osiguravanja i nepredviđene situacije:** Zapovjednik potom treba razmotriti kojim od ciljeva policijskog osiguravanja će se najbolje ostvariti strateške namjere u omogućavanju održavanja okupljanja;
5. **Operativne opcije:** Zapovjednik potom treba razmotriti kojom će se adekvatnom policijskom taktikom najbolje ostvariti strateške namjere;
6. **Akcija i razmatranje:** Šesta faza ciklusa je primjena odgovarajuće taktike. To može uključivati promjenu strateških ili operativnih planova ili izvođenje akcije na terenu tokom operacije. Osim toga, zapovjednik će tada biti u poziciji da razmotri raspoložive dokaze i započne novu fazu ciklusa odlučivanja; i
7. **Neophodnost i proporcionalnost:** U svim fazama, policijski pristup treba biti usklađen sa međunarodnim standardima ljudskih prava, odnosno treba biti proporcionalan i neophodan, uz minimalan stepen policijske

akcije koji je potreban da bi se ostvarili željeni ciljevi. Ovi principi trebaju biti integrirani u čitav proces odlučivanja.

Kroz različite faze procesa odlučivanja, policijski zapovjednici trebaju nastojati da u radu koriste najnovija dostupna znanja, da u odlučivanju prave razliku između učesnika i drugih aktera, da odlukama olakšaju aktivnosti koje su u toku, te da efektivno obavještavaju relevantne osobe o tim odlukama, bilo da su u pitanju drugi policijski službenici, organizatori okupljanja, ostali prisutni ili šira javnost.

Iako se model odlučivanja koji je opisan u ovom Priručniku odnosi na donošenje odluka na nivou zapovjednika, ovu osnovnu strukturu trebaju koristiti u praksi svi policijski službenici, i oni unutar različitih nivoa zapovjedne strukture, ali i policajci koji rade neovisno na okupljanjima na ulici.

Slika 1: Ciklus modela odlučivanja

Model odlučivanja se treba koristiti u fazama pripreme i planiranja okupljanja, a treba se primjenjivati i kroz različite faze taktičkih aktivnosti kod svih vrsta okupljanja, bilo da su unaprijed prijavljena ili spontana, kao i na okupljanja svih veličina. Kao što je navedeno, u odlučivanju se trebaju uzeti u obzir četiri ključna principa: znanje, omogućavanje, komunikacija i razlikovanje.

Kada se tokom okupljanja donese odluka o promjeni planova za policijsko osiguravanje, naprimjer, odluka da se uvede neophodno ograničenje okupljanja ili reagira na nove informacije, važno je obavijestiti organizatore o toj odluci, a ograničenja se trebaju uvoditi putem dijaloga i uz njihov pristanak, kad god je to moguće.

Kada se donese odluka o ograničavanju prava učesnika okupljanja, upotrebi sile ili odluka koja se tiče drugih prava i sloboda (kao što je angažiranje tajnih policajaca, koje utječe na pravo na privatnost), mora se napraviti jasan i transparentan pisani zapisnik o odluci, koji se mora povezati sa policijskim službenikom koji je donio odluku. Sve takve odluke podliježu razmatranju tokom analize izvršene operacije i mogu se dostaviti na uvid tokom svake istrage o policijskoj praksi.

Odlučivanje i proces koji stoji iza donošenja odluka, naročito onih koje utječu na ljudska prava, moraju se bilježiti radi kontrole u kasnijoj fazi. Važno je da policija na svim nivoima pokaže na osnovu kojih informacija je djelovala, šta su pokušavali postići zakonitim putem, opcije koje su razmatrali kada su imali vremena za njihovo razmatranje, poduzete radnje i njihov rezultat.

Procjena rizika

Procjena rizika je sastavni dio procesa odlučivanja u svim fazama planiranja, pripreme i omogućavanja održavanja javnih okupljanja.

Znanje je ključno za ovaj proces procjene, a u te svrhe se koriste obavještajni podaci. Temeljito istraživanje i ocjena predloženog skupa, onih koji ga planiraju i podržavaju (i potencijalnih protivnika), a koju vrši obavještajna jedinica, zajedno sa podacima o ranijim sličnim skupovima, omogućavaju zapovjednicima da propisno procijene potencijalni rizik povezan s okupljanjem.

Postoji nekoliko načina za procjenu rizika povezanog s određenim skupom, njegovim učesnicima, osobama na koje utječe i onima koji ga omogućavaju (naprimjer, policija ili partnerske hitne službe). Praktičan i plodan pristup je da se odredi ograničen broj mogućih (alternativnih) scenarija i rizika koje oni nose za učesnike okupljanja, osobe na koje okupljanje utječe i one koje ga omogućavaju.

Zapovjednici trebaju opisati specifične rizike (naprimjer, rizici povezani s prisustvom mnogo većeg broja učesnika od predviđenog ili rizici povezani sa prisustvom protudemonstranata) i načine upravljanja tim rizicima. Potrebno je napraviti planove za nepredviđene hitne situacije i najgore moguće scenarije (naprimjer, iznenadni loši vremenski uslovi).

U skladu sa modelom odlučivanja, rizici i opasnosti trebaju biti utvrđeni *prije* definiranja strateških namjera, ciljeva policijskog rada i nepredviđenih situacija. Rizici i opasnosti trebaju biti uzeti u obzir i kada se bira između nekoliko operativnih opcija, imajući u vidu i rizike i opasnosti povezane sa provedbom tih operativnih opcija. Rizici i opasnosti se mijenjaju tokom okupljanja, zbog čega je potrebna *dinamička* procjena rizika tokom čitavog trajanja skupa.¹⁹

19 Stott, C. & O. Adang, *Policing Football Matches with an International Dimension in the European Union: Understanding and Managing Risk*: (Liverpool, 2009), <http://www.academia.edu/3012119/Policing_Football_Matches_with_an_International_Dimension_in_the_European_Union_understanding_and_managing_risk>.

Dio II

PRIJE OKUPLJANJA: ORGANIZACIJA I PLANIRANJE

POGLAVLJE 4. ZAPOVJEDNA STRUKTURA

Policija uvijek mora odigrati ključnu ulogu u osiguravanju zaštite prava na mirno okupljanje, kao i urednog održavanja okupljanja. Međutim, priroda, obim i vrijeme policijskog uključivanja ovisit će o važećim zakonima i procedurama u svakoj državi. U nekim državama se policiji moraju prijaviti sva okupljanja, a ona ima ovlasti da uvede ograničenja takvih skupova, dok su u drugim državama takve ovlasti i odgovornosti povjerene općinskom ili nekom drugom organu; u tom slučaju, primarna uloga policije je da provede odluku tog drugog organa, uz održavanje javnog reda.

Treba napomenuti da mnoga okupljanja prođu bez potrebe za strogo formalnim zapovjednim strukturama ili posebnom razradom policijskih operacija izvan okvira svakodnevnog policijskog rada, a za osiguravanje je potreban samo vrlo mali broj policijskih službenika. Kada je okupljanje malog obima i vjerovatno će dovesti do manjih poremećaja u saobraćaju ili će imati neznatan utjecaj na prava drugih osoba, nije kontroverzno ili je malo vjerovatno da će naići na otpor, policija može odlučiti da primijeni samo dio zapovjedne strukture opisane u nastavku. Međutim, temeljni principi navedeni u ovom Poglavlju trebaju se primjenjivati u policijskom osiguravanju svih okupljanja.

Policijske organizacije koje rade na nekom okupljanju moraju utvrditi jasan zapovjedni lanac, kako bi se u svakom trenutku znalo koji je nadležni službenik na kraju odgovoran za radnje ili propuste policijskog osoblja. To je naročito važno kada različite policijske organizacije, ili policija iz različitih geografskih područja i druge agencije učestvuju u jednoj operaciji, kako bi se osigurala provedba strateškog plana, djelotvorna koordinacija i jasne linije odgovornosti i nadležnosti. Uspostava jasne zapovjedne strukture je presudna za policijsko osiguravanje okupljanja, bilo da je ono unaprijed planirano ili spontano. Prema principu jedinstva komande, svaka osoba koja ima zapovjedne ili nadzorne funkcije mora znati:

- Kome podnosi izvještaje;
- Koja je njena uloga, odgovornosti i ciljevi;
- Koji resursi su izdvojeni i raspoloživi; i
- Svoje geografsko ili funkcionalno područje djelovanja.

Mogu se utvrditi tri različita nivoa zapovjedništva, od visokog nivoa koji se smatra “strateškim” (utvrđuje opći pravac), preko srednjeg nivoa zapovjedništva koji je “operativni” (nastoji ostvariti specifične ciljeve policijskog djelovanja u kontekstu općeg strateškog plana), do nižeg nivoa zapovjedništva koji se smatra “taktičkim” (gdje se ostvaruje konkretan “izlazni rezultat” policijskih

akcija).²⁰ Ovo se ponekad naziva “zlatnom, srebrenom i bronзанom” zapovjednom strukturom. Iako bi uvijek trebao postojati jedan strateški zapovjednik, ponekad je potrebno više operativnih zapovjednika, a često postoji i nekoliko taktičkih. Policijski službenici, koji izvršavaju zapovjedne uloge tokom policijskog osiguravanja okupljanja uvijek trebaju biti propisno obučeni i akreditirani za obavljanje tog zadatka.

Slika 2: Zapovjedna struktura

Zapovjedni nivo	Odgovornost
Visoki	Strateška
Srednji	Operativna
Niži	Taktička

Postoje različite strukture činova i odgovornosti unutar policijskih snaga, ali zapovjedna struktura u ovom dokumentu utvrđena je na osnovu uloga i odgovornosti, a ne na osnovu čina. Odluke bi se, u najvećoj mogućoj mjeri, trebale donositi na najnižem nivou, u okviru individualnog područja odgovornosti.

U nekim dijelovima regije OSCE-a, policijski rad je više fokusiran na zajednicu, a različiti činovi imaju određeni nivo samostalnosti i diskreciono pravo da donose neovisne odluke, u skladu sa specifičnim kontekstom i okolnostima. Ovaj pristup se često naziva “rad policije sa zajednicom.” U drugim dijelovima regije OSCE-a, rad policije čvršće kontrolira centralna vlada i više je fokusiran na “policijsko uređivanje zajednice.” U ovom drugom slučaju, zapovjedna struktura može biti sličnija onoj u nekoj vojnoj organizaciji, a odluke se obično donose prema strukturi činova.

²⁰ Formed Police Units in United Nations Peacekeeping Operations United Nations Department of Peacekeeping Operations, 2013, Ref.2009. 32, <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/documents/formed_police_unit_policy_032010.pdf>. Razlika između tri nivoa zapovjedništva u skladu je sa politikama Ujedinjenih naroda, ali je u nekim državama učesnicama zamijenjena terminologija za taktički i operativni nivo. Radi dosljednosti, u ovom Priručniku je korištena terminologija koju su predložili Ujedinjeni narodi.

Strateško zapovjedništvo

Strateški zapovjednik je policijski službenik na visokom nivou, koji je odgovoran za izradu strateškog plana, način obavljanja policijskog rada i medijsku strategiju, te za odobravanje i izdvajanje potrebnih resursa za skup. Strateški zapovjednik za složeno okupljanje treba raditi na izvršnom nivou policijskih snaga i kontrolirati značajan dio policijskih sredstava.

Strateški zapovjednik će biti odgovoran za izradu pisanog strateškog plana, u kojem će biti utvrđene strateške namjere policije u odnosu na okupljanje (naprimjer, omogućavanje mirnih okupljanja, ograničavanje poremećaja u saobraćaju, hapšenje osumnjičenih za ozbiljna krivična djela).

Na strateškom zapovjedniku je da osigura dovoljne resurse za policijsko osiguravanje okupljanja. Kada su takvi resursi istovremeno potrebni za druge svrhe, zapovjednik odlučuje kako ih iskoristiti na najbolji način u izvršavanju policijskih zadataka općenito. Strateški zapovjednik bi mogao uvesti i ograničenja za određene operativne opcije, ako ne želi da se neke opcije koriste, ili možda može insistirati na tome da nadležnost za određene akcije bude na strateškom nivou. Naprimjer, za odluku o razbijanju okupljanja može biti potrebno odobrenje strateškog zapovjednika.

Kada je okupljanje već u toku, strateški zapovjednik treba zadržati pregled operacije s odgovarajućeg mjesta, dalje od samog okupljanja. Strateški zapovjednik treba biti u stanju da zadrži pregled čitavog skupa, umjesto da se fokusira na određene probleme, a njegovo prisustvo na mjestu održavanja skupa može stvoriti zabunu oko toga ko je odgovoran za različite funkcije.

Strateški zapovjednik je odgovoran za izdržljivost operativnih zapovjednika, kako bi tokom dugotrajnih okupljanja imali priliku za odmor i predah. Od strateškog zapovjednika će se očekivati i da potpisuje planove operativnog zapovjednika.

Od strateškog zapovjedništva (ili u nekim slučajevima operativnog zapovjedništva, u ovisnosti o samom okupljanju) ili njegovih predstavnika će se očekivati da se u ranoj fazi povežu s organizatorima okupljanja i drugim relevantnim akterima, kako bi uspostavili kontakt i utvrdili željene ishode za taj dan.

Strateško zapovjedništvo će:

- Izraditi strateški plan, osmisliti način policijskog osiguravanja i medijsku strategiju, te o tome obavijestiti operativnog zapovjednika (ili više njih);

- Odobriti i rasporediti resurse;
- Uspostaviti dobro integriranu zapovjednu strukturu za upravljanje grupama ljudi koja će obuhvatati potrebne funkcije, uključujući obavještajnu, istrage i funkciju podrške;
- Pobrinuti se za vođenje evidencije o odlukama;
- Povezati se s organizatorima okupljanja i drugim akterima;
- Odobriti plan(ove) operativnog zapovjednika (ili više njih);
- Donositi odluke na osnovu pristupa ljudskih prava, primjenjujući proces u kojem se uzimaju u obzir obavještajni podaci, rizici i raspoložive opcije i voditi evidenciju o tim odlukama; i
- Ostati na centralnom zapovjednom mjestu i zadržati pregled operacije (kako bi se pobrinuli da strateške namjere i dalje ostanu relevantne kako se okupljanje nastavlja).

Podrška strateškom zapovjedništvu: Da bi strateški zapovjednik mogao nadgledati okupljanje (tokom priprema za omogućavanje održavanja velikih okupljanja) i sredstva kojima zapovijeda, treba se nalaziti dalje od mjesta okupljanja u odgovarajućem objektu i imati jasne linije komunikacije s operativnim zapovjednikom i drugim relevantnim akterima. U komandnoj prostoriji treba biti smješten tim ljudi koji uključuje radiooperatere, telefoniste, stručne savjetnike (po potrebi), obavještajne službenike, osoblje zaduženo za vođenje evidencije, službenika za medije, a po mogućnosti i predstavnike drugih ključnih aktera koji su na sličnim pozicijama u svojim organizacijama (naprimjer, vatrogasci, hitna pomoć, lokalni organi vlasti).

Prostorija treba imati i:

- Dovoljan broj telefonskih aparata;
- Nekoliko radioaparata (za slučaj kvara);
- Dnevnik zapovjedništva ili evidenciju događaja;
- CCTV/videonadzor;
- Mape ili sistem mapiranja;
- Operativni plan;
- Planove za nepredviđene situacije;
- Zasebnu prostoriju za brifinge (i/ili prostoriju za sastanke);
- Pristup svim mogućim dostupnim izvorima audiovideo nadzora (naprimjer, helikopter, bespilotna letjelica [UAV]);
- Signal za mobilne telefone; i
- Listu relevantnih telefonskih brojeva i pozivnih znakova.

Za većinu okupljanja vjerovatno neće biti potrebne složene kontrolne prostorije ili resursi. Međutim, navedeno je predloženo kao dobra praksa u slučaju velikih skupova, ili kada su potrebni značajni policijski resursi.

Operativno zapovjedništvo

Operativni zapovjednici su odgovorni za provedbu strateških namjera nadređenih zapovjednika. To uključuje praktično planiranje za okupljanje, izradu operativnog plana, briefing i raspoređivanje osoblja i upravljanje resursima tokom skupa. Kod svih skupova, izuzev onih najmanjih, operativni zapovjednici općenito trebaju biti bazirani dalje od mjesta održavanja okupljanja. Ako se nalaze na mjestu velikih okupljanja, postoji opasnost da će se uključiti u rješavanje specifičnih problema i pitanja i izgubiti nadzor nad cjelokupnim skupom. To može dovesti i do zabune među taktičkim zapovjednicima oko toga ko zapovijeda određenom funkcijom ili područjem.

Kod velikih, složenih ili dugotrajnih okupljanja, ili skupova koji se odvijaju na velikom području, može se javiti potreba za angažiranjem više operativnih zapovjednika. Ako se donese odluka o raspoređivanju više od jednog operativnog zapovjednika, strateški zapovjednik se treba uvjeriti u to da su ispunjeni sljedeći uslovi:

- Postoje jasni i razumljivi zapovjedni protokoli, u kojima su opisane linije komande i odgovornosti;
- Da ne postoji praznina u zapovjednoj strukturi na operativnom nivou, zbog koje bi se strateški zapovjednik morao uključiti u donošenje operativnih odluka;
- Linije komunikacije i odgovornosti su i dalje jasne; i
- Svaki operativni zapovjednik je dovoljno obučan i stručan za tu ulogu.

Operativni zapovjednik će:

- Izraditi, razmotriti i koordinirati operativni plan za policijsko osiguravanje okupljanja;
- Uspostaviti zapovjednu strukturu za operativno zapovjedništvo na terenu;
- Komunicirati sa strateškim zapovjednikom, kako bi osigurao da plan ispunjava strateške namjere;
- Donositi odluke na osnovu pristupa ljudskih prava, primjenjujući proces u kojem se uzimaju u obzir obavještajni podaci, rizici i raspoložive opcije i voditi evidenciju o tim odlukama;

- Ostati na centralnom zapovjednom mjestu, kako bi mogao preuzeti kontrolu nad bilo kojim aspektom operacije;
- Iznijeti plan taktičkim zapovjednicima, a kad se plan promijeni tokom skupa, prenijeti relevantne informacije;
- Preuzeti odgovornost za to da akcije taktičkih zapovjednika budu u skladu sa strateškim namjerama i operativnim planom;
- Preuzeti odgovornost za to da svi policijski službenici budu obaviješteni o strateškim namjerama i njihovim ulogama, uključujući eventualna ograničenja njihovih dužnosti;
- Biti odgovoran za izvođenje različitih operativnih opcija; i
- Pobrnuti se da angažman policije bude srazmjerniji prijetnji utvrđenoj na osnovu raspoloživih obavještajnih podataka.

Podrška operativnom zapovjedništvu: Da bi imao odgovarajući pregled, operativni zapovjednik treba biti smješten dalje od skupa, ali na lokaciji sa koje može održavati jasnu komunikaciju sa policijom na licu mjesta i gdje može donositi sve adekvatne odluke i evidentirati ih. Operativni zapovjednik treba razmisliti o timu za komandnu prostoriju, koji bi uključivao radiooperatore, telefoniste, stručne savjetnike (po potrebi), obavještajne službenike, osoblje zaduženo za vođenje evidencije, službenika za medije i predstavnike drugih ključnih organizacija (naprimjer, vatrogasci, hitna pomoć, lokalni organi vlasti).

U nekim državama policija koristi autobus u koji se može smjestiti najviše šest policijskih službenika, uključujući operativnog zapovjednika, službenika za medije i radiooperatore. Autobusi su opremljeni tako da funkcioniraju kao komunikacijski centri i pružaju određeni stepen fleksibilnosti tokom policijskih operacija.

Centar operativnog zapovjedništva treba imati i:

- Dovoljan broj telefonskih aparata;
- Nekoliko radioaparata (za slučaj kvara);
- Dnevnik zapovjedništva ili evidenciju događaja;
- CCTV nadzor;
- Mape ili sistem mapiranja;
- Operativni plan;
- Planove za nepredviđene situacije;
- Zasebnu prostoriju za brifinge (i/ili prostoriju za sastanke);
- Signal za mobilne telefone; i
- Listu relevantnih telefonskih brojeva i pozivnih znakova.

Taktičko zapovjedništvo

Zadatak taktičkih zapovjednika je da kontroliraju osoblje raspoređeno po određenim geografskim lokacijama, s odgovornostima za specifične funkcije ili sredstva koja su raspoređena u skladu s operativnim planom. Oni podnose izvještaje operativnom zapovjedniku, imaju konkretne zadatke ili odgovornosti nadgledanja, kao i određeni broj policijskih službenika pod svojom kontrolom. Postoje dvije vrste taktičkog zapovjedništva: geografsko i funkcionalno.

- Zapovjednik geografskog područja odgovoran je za određenu lokaciju ili zonu koju odredi operativni zapovjednik. On ili ona nadzire nekoliko policijskih službenika i može zapovijedati određenim brojem operativnih opcija. On ili ona osigurava da operativne opcije budu razmotrene prije davanja dozvole pojedinim službenicima da koriste te opcije. Zapovjednik geografskog područja također je odgovoran za povlačenje takve dozvole kada za njom ne postoji daljnja potreba.
- Funkcionalni zapovjednik ima istu odgovornost kao i zapovjednik geografskog područja. Međutim, umjesto da bude odgovoran za određeno fizičko područje, on ili ona ima određenu funkciju. Neki od primjera su:
 - *Zapovjednici odgovorni za zajednicu:* Ovi zapovjednici i njihovo osoblje za podršku odgovorni su za održavanje dijaloga između organizatora okupljanja ili njihovih predstavnika i operativnog zapovjednika prije, tokom i nakon skupa. Također su odgovorni za komuniciranje zajednice sa širom zajednicom;
 - *Zapovjednici odgovorni za saobraćaj:* Ovi zapovjednici i njihovo osoblje za podršku odgovorni su za održavanje slobodnog protoka saobraćaja oko mjesta okupljanja. Oni će preusmjeriti, ili po potrebi zaustaviti saobraćaj i pobrinuti se da se što prije ponovno uspostavi normalan tok saobraćaja u tom području;
 - *Zapovjednici odgovorni za komunikacije:* Ovi zapovjednici i njihovo osoblje za podršku odgovorni su za uspostavu timova u komandnoj i kontrolnoj prostoriji koja pruža podršku policijskoj operaciji. Zapovjednik koji izvršava ovu ulogu treba imati iskustva sa korištenjem policijske opreme za komunikaciju, metoda komunikacije sa partnerskim hitnim službama, softvera za računarsko mapiranje, te u upravljanju kamerama, praćenju i korištenju društvenih medija (naprimjer, twitter) kao komunikacijskog alata za podršku policijskoj operaciji;
 - *Zapovjednici odgovorni za krivična djela:* Ovi zapovjednici i njihovo osoblje za podršku odgovorni su za istrage o prijavljenim krivičnim djelima tokom okupljanja i nadzor nad obradom uhapšenih.

Prije samog skupa, strateški zapovjednik treba utvrditi parametre za istrage o prekršajima koji se odnose na okupljanje i politiku procesuiranja uhapšenih osoba; i

- Ostale vrste funkcionalnih taktičkih zapovjednika, a tu mogu spadati jedinice za dijalog, osobe zadužene za određene dijelove opreme (naprimjer, oružje ili jedinice za održavanje javnog reda) ili oficiri za vezu s medijima.

Uloga i odgovornosti taktičkih zapovjednika uključuju:

- Jasno razumijevanje strateškog cilja i ciljeva policijskog rada;
- Provedbu taktike policijskog osiguravanja koje je pod njegovom kontrolom u skladu s operativnom zapovijedi (i planova za nepredviđene situacije koji su usaglašeni sa zapovjednim protokolom);
- Donošenje odluka u njegovom području odgovornosti i osiguravanje da se službenici u okviru njegove odgovornosti obavještavaju i nadziru tokom operacije;
- Da bude odgovarajuće pozicioniran, kako bi u svakom trenutku izvršavao svoju ulogu; i
- Da se pobrine da sve relevantne informacije dođu do operativnog zapovjednika, kada je potrebno.

Taktički zapovjednici osiguravaju da oni i njihovo osoblje postupaju u skladu sa strateškim namjerama i operativnim planom. Oni osiguravaju da svi njihovi policijski službenici dobiju ove informacije prije početka prve faze operacije, a odgovorni su za analiziranje uspješnosti operacije sa svojim osobljem nakon skupa.

Taktički zapovjednik će se pobrinuti da sve relevantne informacije dođu do operativnog zapovjednika i da se relevantne nove informacije prenose policijskim službenicima koji su raspoređeni u području pod njegovom kontrolom. On je uvijek odgovoran za ponašanje policijskih službenika pod svojim zapovjedništvom.

Uloge i odgovornosti

Svaki od tri zapovjedna nivoa ima jasne uloge i odgovornosti u planiranju i pripremi okupljanja, omogućavanju okupljanja i analiziranju uspješnosti operacije nakon skupa. U narednim poglavljima su opisani konkretni zadaci i aktivnosti koje se izvršavaju u svakoj fazi i na svakom zapovjednom nivou.

Međutim, treba imati na umu da će neke aktivnosti provoditi policijski službenici na svakom od tri zapovjedna nivoa i u različitim fazama. Svi zapovjednici imaju posebnu odgovornost da se uključe u komunikaciju s organizatorima skupa i ostalim ključnim akterima, da se oslanjaju na model odlučivanja i postupke procjene rizika koji su opisani u prethodnom Poglavlju, te da primjenjuju četiri ključna principa u planiranju i izvršavanju zadataka.

POGLAVLJE 5. FAZA STRATEŠKOG PLANIRANJA

Kako bi se pripremio za okupljanje, strateški zapovjednik treba objediniti sve strateške namjere u jedan plan u pismenoj formi koji će se oslanjati na četiri osnovna strateška principa: znanje, omogućavanje, komunikaciju i razlikovanje. Strateški plan je koncizan dokument koji pruža sveobuhvatan okvir za kasniju razradu operativne i taktičke prakse. On služi kao vodič u radu operativnih i taktičkih zapovjednika. Strateški plan će također biti okvir na koji će se oslanjati pismeni zapisnik o postupcima planiranja i pripreme i kasnijoj analizi uspješnosti izvršene operacije.

U nekim slučajevima, kao što je spontano okupljanje ili iznenadno okupljanje (*flash mob*), policija možda neće dobiti prethodno upozorenje o predstojećem okupljanju, te će morati biti spremna da reagira u kratkom roku. U takvim situacijama, policijski zapovjednici i dalje trebaju nastojati da primjenjuju četiri osnovna principa (Poglavlje 2.) i model odlučivanja (Poglavlje 3.) kada reagiraju i omogućavaju takva okupljanja

Znanje

Kada policija sazna za predstojeće okupljanje, potrebno je provjeriti valjanost i tačnost te informacije. Informacija se može saznati na različite načine – naprimjer, putem formalne prijave ili zahtjeva, novinskog članka, društvenih medija (uključujući online društvene mreže) ili reklamnih plakata. Zbog toga, policija treba provjeriti da li doista postoji ozbiljna namjera da se okupljanje održi. Kada je formalna prijava planiranog okupljanja obavezna, policija će obično saznati za planove kroz postupak prijavljivanja. Informacije se potom prenose strateškom zapovjedniku, kako bi započeo proces strateškog planiranja.

Kada se ne dostavi formalna prijava, namjera da se okupljanje održi može se objaviti putem medija ili društvenih medija, plakata ili letaka, ili verbalnom komunikacijom. U ovoj fazi, policija mora provjeriti tu informaciju, kako bi prikupila obavještajne podatke. Informacije su sirovi podaci, a obavještajni podaci su podaci koji su provjereni i procijenjeni.

Informacija se može procijeniti na nekoliko načina; između ostalog, potkrepljivanjem jednog izvora informacija drugim izvorom ili razmatranjem ranijih sličnih okupljanja. To može značiti stupanje u kontakt sa drugim policijskim stanicama koje su omogućavale slične skupove i učenje na osnovu ranijeg iskustva.

Međutim, primarni način provjere treba biti otvoreni dijalog između policije, organizatora okupljanja i drugih aktera, kao što su općinski organi, kada je to potrebno.

Policija treba istražiti historiju ranijih sličnih skupova, kako bi uzela u obzir eventualne prijetnje ili rizike koji su ranije utvrđeni. U tom smislu, naročito je korisno analizirati zapisnike o ranijim skupovima i naučene lekcije koje su prikupljene u prošlosti. Ranija saradnja s organizatorima također može pomoći u identificiranju ključnih osoba i ukazati na njihove sposobnosti i jače strane. Često je korisno zadužiti jednog policijskog službenika da to istraži u ranoj fazi, kako bi pomogao strateškom zapovjedniku u donošenju odluka.

Omogućavanje

Policija je dužna da omogući održavanje svih mirnih okupljanja u vrijeme, na mjestu i na način koji odaberu organizatori, koliko je to moguće, istovremeno se brinući za sigurnost učesnika okupljanja, policijskih službenika i građana. U toj ranoj fazi, dobro je da policija jasno utvrdi koliko osoba će vjerovatno učestvovati, namjeru okupljanja (da li je okupljanje statičko ili pokretno), vrijeme i mjesto, te da li postoji mogućnost sukoba tokom okupljanja. Cilj svakog dijaloga bi trebao biti da se razmotri na koji način najbolje omogućiti održavanje okupljanja. Policija ne treba odvrćati organizatore od okupljanja, niti vršiti pritisak na njih da mijenjaju svoje planove kako bi zadovoljili policijske interese.

U nekim slučajevima, okupljanje može izazvati ozbiljnu opstrukciju, koja bi mogla dovesti do po život opasne situacije. Ona bi mogla biti očigledna, poput blokiranja glavnog puta do bolnice ili izlaza iz vatrogasne stanice, ili manje očigledna, kao što je onemogućen pristup hitnih službi starijim

ili ranjivim osobama. Dijalogom između policije i organizatora u ranoj fazi trebala bi se sporazumno rješavati ovakva pitanja, umjesto da se u kasnijoj fazi uvode ograničenja. Proaktivan rad policije također može pomoći u uspostavi kontakata na koje se kasnije može osloniti, ako se jave složene situacije tokom okupljanja.

Komunikacija

Politika “Bez iznenađenja”: Policija treba nastojati da usvoji politiku “bez iznenađenja” u radu na osiguravanju okupljanja. To znači da organizatori okupljanja i učesnici trebaju biti obaviješteni o policijskim namjerama i mogućoj taktici. Oni trebaju znati za rutinski angažman policije i ne treba ih iznenaditi iznenadno kretanje ili promjena vidljivih policijskih uniformi ili opreme. U idealnom slučaju, i policija bi trebala očekivati skup “bez iznenađenja”, ako se organizatori drže dogovorenog plana i rasporeda. Da bi se to omogućilo, mora postojati element povjerenja između različitih strana, a naročito između policije i organizatora okupljanja. Možda je potreban određeni vremenski period da se to povjerenje razvije, ali dijalog mora biti polazna tačka. Uprkos maksimalnim naporima i organizatora i policije, može doći do iznenađenja. Međutim, ako se najvjerojatniji scenariji i ishodi uzmu u obzir, mogu se smanjiti mogućnosti da se to desi. Uvijek se daje prednost proaktivnom policijskom održavanju reda, umjesto reagiranja na nered.

Policija treba pokušati da stupi u kontakt s organizatorima kada sazna za planirano okupljanje, čak i u slučajevima kada joj ono nije prijavljeno. Komunikacija je dvosmjerna ulica – dijalog će omogućiti policiji da izrazi eventualne bojazni koje ima u vezi sa planiranim okupljanjem i da razumije potrebe i bojazni organizatora. Jedna od dobrih praksi je da strateški zapovjednik u ranoj fazi odredi policijskog službenika koji će raditi na izgradnji povjerenja s organizatorima kroz čitav proces planiranja i omogućiti im vezu s operativnim i taktičkim zapovjednicima, kada je to potrebno. Također je preporučljivo da se organizator okupljanja pozove kako bi se upoznao sa zapovjednim timom, da bi mogli riješiti eventualne bojazni i izgraditi povjerenje za buduća okupljanja.

Tokom okupljanja policijski zapovjednici prikupljaju informacije kroz komunikaciju s organizatorima i na osnovu onoga što vide na terenu ili putem kamere. Praćenje i komunikacija o okupljanju putem društvenih medija (naprimjer, twitter i facebook) mogu predstavljati koristan alat za policiju. Društveni mediji se mogu koristiti ne samo radi sticanja uvida u situaciju,

nego i za slanje najnovijih informacija o skupu u cilju umirivanja i borbe protiv potencijalnih dezinformacija.

Dijalog: U nekim slučajevima, organizatori možda nisu spremni razgovarati sa policijom, ili im je takav razgovor neugodan. To im i ne bi trebala biti obaveza. Iako policija uvijek treba naglasiti da je spremna razgovarati sa svima koji žele komunicirati sa njom, oklijevanje organizatora ne bi trebala koristiti kao izgovor za policijsku zabranu ili pretjerano ograničavanje okupljanja.

Ako je nivo povjerenja između organizatora okupljanja i policije nizak, policijski zapovjednici trebaju biti spremni da traže druge načine komunikacije, kako bi uspostavili dijalog s organizatorima. Dakle, policija će možda morati razmotriti alternativne načine komunikacije, naprimjer, putem telefonskih razgovora, elektronske pošte ili preko “posrednika”, kao što je zakonski zastupnik ili politički predstavnik, ili neka nevladina organizacija. To možda nije idealan način komuniciranja, ali je bolji nego potpuni izostanak komunikacije.

Kada nije moguća nikakva komunikacija s organizatorima, policija bi se mogla povezati sa novinarima ili društvenim medijima, kako bi poslala jasnu poruku o svojim namjerama prije okupljanja. Imperativ je da poruka govori o tome kako policija namjerava omogućiti svako mirno okupljanje, uz održavanje javnog reda, i da se prenese na način koji će umiriti organizatore okupljanja. Bilo bi korisno i da policijski zapovjednici istaknu šta predstavlja mirno okupljanje i da potpirivanje mržnje ili nasilja od strane organizatora ili učesnika okupljanja predstavlja kršenje relevantnih zakona.

Interesne grupe: Strateški zapovjednik treba u ranoj fazi identificirati relevantne interesne grupe na koje okupljanje može utjecati i stupiti u kontakt sa njima. Komuniciranje sa stambenim ili poslovnim zajednicama u ranoj fazi može ljudima dati priliku da naprave alternativne planove, kako bi se poremećaj sveo na najmanju mjeru, iako interesne grupe trebaju biti obaviještene o tome da čak i mirno okupljanje može privremeno otežati, ometati ili opstruirati aktivnosti trećih osoba i uključivati uznemirujuće ili uvredljivo ponašanje.

Preporučljivo je i da policija pokrene dijalog sa političarima, političkim strankama i drugim relevantnim organima, koji mogu odigrati ključnu ulogu u podizanju ili smanjenju javnih tenzija prije određenih javnih okupljanja. Međutim, također je važno da policija zadrži svoju neovisnost o političkim utjecajima, kao i da ih drugi smatraju neovisnim. Policija se treba pobrinuti da dijalog sa političkim strankama obuhvati sve dijelove političkog spektra.

Mediji: Za svaku policijsku službu je važno da ima profesionalan odnos sa medijima. Policija treba imati na umu da su medijske organizacije neovisna tijela i da nisu dužne podržavati policiju u svojim stavovima. Međutim, ako mediji razumiju legitimne ciljeve policije, njihovo izvještavanje može pomoći u omogućavanju mirnog skupa. Kada je to primjereno, održavanje brifinga za novinare prije okupljanja radi objavljivanja strateških namjera može pomoći u omogućavanju mirnog okupljanja. Preporučuje se i da operativni zapovjednik izvršava ulogu oficira za vezu sa medijima, kako bi se pobrinuo za to da svaka medijska strategija može biti izmijenjena ili provedena u realnom vremenu.

Kod velikih ili složenih okupljanja, bilo bi dobro imenovati savjetnika za medije, koji će zapovjednom timu davati savjete o obimu medijskog interesa za skup, biti kontakt osoba za medije i davati savjete o sadržaju saopćenja za medije.

Strateški zapovjednik, zbog toga, treba izraditi medijsku strategiju u kojoj će objasniti kada i na koji način će se informacije dostavljati novinarima i navesti ime oficira za vezu sa medijima. Sve informacije koje se daju medijima moraju biti činjenično tačne. Ako se pokaže da je bilo koji dio informacije koja je poslana medijima netačan, onda se može dovesti u pitanje sve što policija kaže. Ako neki policijski službenik nije siguran u odgovor na neko pitanje, bolje je da to i kaže nego da ponudi potencijalno netačan odgovor.

Medijska strategija treba biti podijeljena na tri dijela: prije, tokom i poslije. Ova strategija može:

- Pomoći uspostaviti javne sigurnosti;
- Pružiti vitalne informacije široj javnosti;
- Promovirati povjerenje u policiju;
- Doprinijeti prevenciji krivičnih djela; i
- Unaprijediti razumijevanje policijskog djelovanja.

Kao stvar dobre prakse, policija medijima treba osigurati:

- Jedinstvenu tačku kontakta;
- Redovne brifinge radi davanja informacija, umjesto da čeka na pitanja;
- Osigurati prostor za medije gdje se mogu održavati brifinzi; i
- Pružiti informacije o okupljanju prije njegovog održavanja.

Od presudnog je značaja da svi zapovjedni nivoi budu informirani o medijskoj strategiji i da znaju koji operativni zapovjednik ili glasnogovornik je zadužen za komunikaciju sa novinarima.

Razlikovanje

Važno je da policija u ranoj fazi može prikupiti saznanja o vjerovatnim učesnicima okupljanja, njihovom rasponu i raznovrsnosti. To je važno kako bi mogli efektivno planirati, osigurati odgovarajuće resurse i uspostaviti linije komunikacije sa ključnim grupama i organizacijama u ranoj fazi.

Procjena rizika

Prilikom procjene potencijalnih rizika i opasnosti, strateški zapovjednik uvijek treba imati na umu nekoliko različitih mogućih scenarija, koji se mogu desiti prije i tokom okupljanja. Na scenarije mogu utjecati faktori, kao što su: broj prisutnih; njihova politička pripadnost; svrha okupljanja, te da li je ono povezano sa drugim istovremenim dešavanjima (naprimjer, posjete šefova države, samiti); protudemonstracije; druge aktivnosti u blizini; mjesto okupljanja i ruta, ako je planiran i marš; dio dana, vremenski uslovi i ostali potencijalno bitni faktori.

Informacije i obavještajni podaci predstavljaju važna sredstva u upravljanju rizikom. Strateški zapovjednik je dužan osigurati adekvatnu obavještajnu funkciju u okviru operacije upravljanja skupom, kao i dobru komunikaciju između organizacije koja pruža informacije i zapovjednog tima, kako bi se prikupile potrebne informacije koje će se doista i koristiti u procesima odlučivanja.

Strateške namjere

U okviru priprema za skup, strateški zapovjednik se uvijek treba pozivati na četiri strateška principa: znanje, omogućavanje, komunikacija i razlikovanje, prilikom osmišljavanja strateških namjera za strateški plan.

Strateški plan: Kada angažman započne u ranoj fazi i utvrde se potencijalni rizici, strateški zapovjednik je odgovoran za to da na osnovu opće strategije izradi strateški plan. Strategija je kratak, pisani dokument koji bi trebao biti dinamičan i ostaviti prostora za revidiranje u svjetlu stalne procjene i analize prijetnji i rizika. Strateške namjere, kojima se određuje uloga policijskog osiguranja i način na koji zapovjednik želi da se ono provodi tokom skupa, trebaju biti jasne i precizne, kako ne bi došlo do nesporazuma. One se trebaju redovno razmatrati, kako bi se prilagodile svakoj promjeni okolnosti. Neki

od primjera strateških namjera su: pružanje sigurnosti učesnicima, policiji i građanima; omogućavanje mirnog okupljanja; prevencija i otkrivanje krivičnih djela, prije, tokom i nakon okupljanja; politika hapšenja osoba koje su možda prekršile zakon;²¹ i svodenje utjecaja na prava i slobode drugih na najmanje mjeru.

Kod utvrđivanja strateških namjera, zapovjednik će možda razmotriti sljedeće:

- Mjesto, obim, vrijeme i veličinu okupljanja;
- Specifičnu vrstu okupljanja (naprimjer, marš, zbor, parada);
- Raznolikost učesnika okupljanja (naprimjer, ravnoteža u broju muškaraca i žena, odraslih i djece, invalidnih i zdravih osoba);
- Ulogu policije (naprimjer, omogućavanje mirnog okupljanja ili protivljenje nasilnom okupljanju, zaštita prostorija);
- Nivo medijske pažnje (naprimjer, da li bi zbog toga mogao porasti broj ljudi tokom dana);
- Šire implikacije policijskog osiguravanja (naprimjer, implikacije po zajednice ili druge skupove);
- Potencijalni utjecaj okupljanja na širu populaciju i određene manjinske zajednice;
- Historiju sličnih skupova; i
- Rezultate provedenih procjena rizika.

Kada su dvije namjere suprotstavljene ili zapovjednik smatra da jedna od njih nosi veće rizike, to je potrebno objasniti tokom izrade strateškog plana. Svaki skup je različit i treba ga procijeniti na osnovu njegovih okolnosti. Svaki policijski službenik, koji je uključen u planiranje i operativno raspoređivanje tokom skupa, treba dobro razumjeti strateške namjere. U strateškim namjerama se predviđeni ishod utvrđuje kao preferirani, prihvatljivi i neprihvatljivi. Kroz utvrđivanje potencijalnih ishoda, strateški zapovjednik treba biti u stanju da izradi planove za nepredviđene situacije, kako bi se pozabavio neprihvatljivim ishodima ako do njih dođe.

21 U mnogim državama, za to su potrebne prethodne konsultacije sa javnim tužiocem.

Slika 3 Primjer strateških ishoda:

Poželjni ishod	Prihvatljivi ishod	Neprihvatljivi ishodi
Skup protiče mirno, bez većih incidenata.	Manji neredi, riješeni bez izazivanja dodatnog nasilja.	Rašireni neredi, velika oštećenja imovine, brojne policijske i civilne žrtve.

Strateški zapovjednik također može odabrati, imenovati i informirati operativnog zapovjednika u ranoj fazi i možda će željeti da se konsultira sa njim, sa relevantnim savjetnicima, organizatorima okupljanja i ključnim akterima prilikom formuliranja strateških namjera.

Parametri policijskog osiguravanja: Strateški zapovjednik daje smjernice operativnom zapovjedniku za rješavanje različitih pitanja. Neka od njih su:

- Okupljanje se nastavlja duže nego što je očekivano, jer se obično i to treba omogućiti, uzimajući u obzir potencijalni utjecaj na druge faktore, naprimjer, druga okupljanja ili javne skupove, ili negativni utjecaj na prava drugih;
- Poznate lokacije, kao što su zgrade vlada, vjerski objekti, spomenici, koji su od simboličkog ili strateškog značaja;
- Važni ljudi kojima treba posebna zaštita;
- Taktike koje ne trebaju biti korištene iz različitih razloga, naprimjer, ograničenja u korištenju CS gasa (spoj 2-hlorobenzalmalononitril, poznat kao suzavac);
- Utvrđivanje istražnih parametara, osiguravanje odgovarajućih resursa istražnoj jedinici, kao i snažnih veza s obavještajnom funkcijom; i
- Ostali odgovori na protuzakonita djela počinjena tokom okupljanja.

Strateški zapovjednik u strateškom planu utvrđuje i način policijskog osiguravanja (način interakcije s okupljanjem, tj., bez konfrontacije, omogućavanje održavanja). Način policijskog osiguravanja može direktno utjecati na dinamiku unutar okupljanja i između učesnika, a policija može ili pomoći u vođenju dijaloga, ili stvoriti sumnje i povećati tenzije. Konfrontacijski način policijskog osiguravanja kojim se ograničava kretanje, angažira policija spremna na pobunu, itd., može dovesti do tenzija i moguće eskalacije i nasilja, čak i ako okupljanje započne mirno.

Osiguravanje resursa: Strateški zapovjednik je odgovoran za to da se pobrine za raspoloživost odgovarajućeg osoblja (uključujući policijske službenike na terenu i one koji pružaju podršku, kao što su istražni i obavještajni tim) i opreme za siguran policijski rad tokom okupljanja. On ili ona mora razmotriti raspoložive resurse, potrebe u drugim područjima policijske odgovornosti, kao i obučenosť i vještine policijskih službenika. Od vitalnog je značaja da raspoređeni policijski službenici, koji će imati mogućnost upotrebe sile, uključujući, naprimjer, vodene topove ili lansere granata sa suzavcem, prođu odgovarajuće obuke i da imaju podršku efektivne zapovjedne i kontrolne strukture, kao i jasne upute o tome kada mogu upotrijebiti razne oblike sile.

Konačno, strateški zapovjednik je odgovoran za informiranje operativnog zapovjednika o strateškim namjerama i drugim elementima strateškog plana, kako bi operativni zapovjednik mogao izraditi operativni plan. Nove informacije koje primi strateški zapovjednik mogu značiti da je potrebno izmijeniti strateške namjere, a u tom slučaju se ažurne informacije što prije prenose svim drugim policijskim službenicima.

Kontrolna lista odgovornosti zapovjednog tima u fazi strateškog planiranja

Strateško zapovjedništvo će:

Oslanjati se na četiri strateška principa - znanje, omogućavanje, komunikaciju i razlikovanje - i model odlučivanja tokom priprema za okupljanje;

- ✓ Provjeriti informacije o skupu, organizatorima, itd.;
- ✓ Otvoriti linije za dijalog s organizatorima i drugim akterima;
- ✓ Izraditi medijsku strategiju;
- ✓ Početi utvrđivati rizike i opasnosti;
- ✓ Odrediti operativne parametre i način policijskog osiguravanja;
- ✓ Definirati strateške namjere;
- ✓ Identificirati i informirati operativnog zapovjednika;
- ✓ Pobrinuti se za osiguravanje adekvatnih resursa; i
- ✓ Izraditi strateški plan.

POGLAVLJE 6. FAZA OPERATIVNOG PLANIRANJA

Kada strateški plan bude prenesen operativnom zapovjedniku, on ili ona treba preuzeti primarnu odgovornost za narednu fazu rada na pripremama. Operativni zapovjednik će napisati operativni plan u kojem će objasniti na koji način policija namjerava omogućiti mirno okupljanje. Kao i kod izrade strateškog plana, operativni zapovjednik mora pripremiti plan, primjenjujući principe znanja, omogućavanja, komunikacije i razlikovanja. U planu trebaju biti navedeni individualni policijski resursi i službenici, kao i operativne opcije policijskog osiguravanja za koje će biti zaduženi. Operativne opcije se potom primjenjuju radi ostvarivanja adekvatnih ciljeva policijskog osiguravanja, koji će biti povezani sa strateškim planom.

U nekim kontekstima, može se javiti potreba za angažiranjem više operativnih zapovjednika. Ako dođe do toga, moraju se odrediti jasne linije odgovornosti i granice između operativnog zapovjedništva i strateškog i taktičkog zapovjedništva. Kada su dva zapovjedništva zadužena za isto pitanje, to može dovesti do odlaganja u procesu donošenja odluka i zabune oko odgovornosti za policijske akcije.

- U **operativnom planu** se opisuje na koji način će policija ostvariti svoje strateške namjere, odnosno na koji konkretan način će osiguravati okupljanje.
- **Ciljevi policijskog rada** proizlaze iz strateških namjera, a mogu uključivati zaštitu poznatih lokacija ili određenih ljudi, ili sprečavanje poremećaja u javnom prijevozu. Polazni cilj uvijek treba biti omogućavanje okupljanja, ali se mora razmotriti na koji način policija može na proporcionalan način reagirati na poremećaj ili nasilje.
- **Operativne opcije** su sredstva koja se koriste za ostvarivanje ciljeva policijskog rada. Naprimjer, da bi ostvario cilj policijskog omogućavanja okupljanja, operativni zapovjednik može koristiti operativne opcije policijskih službenika koji rade u zajednici. Alternativno, kada je u pitanju nasilno okupljanje, cilj policijskog rada može biti razbijanje, a u ekstremnim okolnostima, operativne opcije mogu uključivati korištenje suzavca i/ili vodenog topa.

U nastojanju da strateški plan pretoči u operativni, operativni zapovjednik se mora oslanjati na nove informacije ili obavještajne podatke, razmatrati rizike, pa se može ukazati potreba za izmjenama strateškog plana. Sve potrebne izmjene moraju biti uvedene u plan prije nego što policija razjasni ili definira ciljeve svog rada.

Znanje

Prije donošenja odluke o tome koji policijski ciljevi najbolje odgovaraju situaciji, operativni zapovjednik mora prikupiti relevantne i ažurne informacije. Strateški zapovjednik je prenio osnovne informacije, ali je sada potrebno više pojedinosti. To mogu biti pojedinosti o fizičkim karakteristikama lokacije, vremenu održavanja okupljanja i njegovom razbijanju, razlogu za okupljanje, javnom interesu, vjerovatnom broju učesnika, mogućem otporu, te konkretne informacije o namjeri pojedinaca ili grupa koje će vjerovatno biti prisutne.

Moraju biti prikupljene sljedeće informacije:

- Zbog čega se okupljanje održava? Kome okupljanje izražava podršku ili protivljenje? Može li prisustvo policije izazvati demonstrante ili posmatrača? Postoje li mogućnosti da fokus okupljanja pokrene (nasilnu?) reakciju drugih dijelova društva?
- Ko će učestvovati u okupljanju? Ranija slična okupljanja? Starosni i rodni profil? Poznati obavještajni podaci o namjerama? Ko čini lokalnu zajednicu? Ko su prolaznici? Da li će biti prisutni protudemonstranti ili neprijateljski nastrojene osobe u publici?
- Koje su namjere učesnika (imajte na umu da učesnici i grupe unutar okupljanja mogu imati različite namjere)? Jesu li prikupljeni obavještajni podaci o sekundarnim namjerama? Određene podgrupe koje prisustvuju okupljanju možda namjeravaju pokrenuti sekundarni protest ili demonstraciju.
- Gdje je planirano održavanje okupljanja? Postoje li neke značajne lokacije koje su cilj skupa, nekih učesnika ili protudemonstranata? Kakve su bojazni koje se odnose na poremećaj u saobraćaju? Planirana ruta?
- Kada će se održati okupljanje? U koje doba dana i godine? Kakvi su vremenski uslovi? Implikacije u odnosu na putovanje (raspoloživost javnog prijevoza u vrijeme razbijanja)?
- Kako će pojedinci doći na okupljanje? Kako namjeravaju otići? Postoje li odgovarajuće izlazne rute i prijevoz od tačke okupljanja? Je li u pitanju statički skup ili marš? Hoće li biti izgrađene strukture poput podija za govornike ili zvučnike?

Ovim informacijama će biti dopunjeni obavještajni podaci koje je strateško zapovjedništvo već dostavilo. Kada se otkriju nove informacije, operativni zapovjednik ne samo da ih mora prenijeti taktičkim zapovjednicima, nego i strateškom zapovjedništvu, kako bi strateški plan bio prilagođen ili izdvojeni dodatni resursi.

Važan dio procesa prikupljanja informacija je obilazak terena i analiziranje topografskih i geografskih odlika područja na kojima će se održati okupljanje. Bez toga bi se mogli ispustiti ili previdjeti neki važni faktori, kao što su: ograničenja saobraćaja, održavanje zgrade, radovi na putu ili druge prepreke.

Procjena rizika

Strateški zapovjednik utvrđuje inicijalne rizike i opasnosti. Međutim, procjena rizika se u potpunosti koristi tokom operativnog planiranja. Uzimajući u obzir sve raspoložive informacije, operativni zapovjednik bi trebao biti u stanju da utvrdi većinu mogućih rizika i opasnosti koje bi mogle utjecati na policijsko osiguravanje okupljanja. Rizici mogu obuhvatati prisustvo grupa ili pojedinaca koji možda namjeravaju ometati okupljanje ili isprovocirati nasilje, a opasnost može biti bilo šta što uzrokuje štetu ili povredu, kao naprimjer, saobraćanje vozila na frekventnoj cesti ili područja u kojima su ljudi pod rizikom od saplitanja ili pada, poput stepenica ili niskih ograda.

Na osnovu utvrđivanja rizika i scenarija povezanih s njima, zapovjednik može odrediti najprioritetnije probleme do kojih vjerovatno može doći tokom okupljanja i uvesti odgovarajuće mjere kontrole, kako bi umanjio ili uklonio te rizike. To, naprimjer, može značiti postavljanje prepreka kako bi se kontrolirao protok saobraćaja i time uklonio rizik od povređivanja ljudi ili smanjio rizik od opasnosti na putu, ili raspoređivanje uniformiranih policijskih službenika na određena mjesta kako bi se smanjila mogućnost nasilnog ponašanja pojedinaca ili manjih grupa.

Prijave seksualnih napada na žene u gomilama služe ne samo da se žene odvrte od dolaska na protestne skupove, nego i da se diskreditiraju sami protestanti. Počinioci često misle da ova krivična djela mogu vršiti nekažnjeno. Važno je da policija jasno stavi do znanja kako se seksualno nasilje neće tolerirati i da će biti kažnjeno. Kad god je to moguće, policija treba stupiti u kontakt sa ženskim grupama i ostalima prije okupljanja, kako bi razgovarali o sigurnosti žena, a policajci i policajke trebaju nadzirati žene tokom okupljanja, kako bi se pobrinuli za njihovu sigurnost. Kada policija pokaže da ozbiljno shvata ove rizike, manja je šansa da će do njih doći.

Bilo je slučajeva kada su policija ili snage sigurnosti poticale na seksualno nasilje, naročito u patrijarhalnim društvima u kojima se možda smatra da ženama nije mjesto na ulicama i protestima.

Kako se čini da je ovo rastući problem, od ključnog je značaja da se takva pitanja uzmu u obzir u fazi planiranja, kao i pitanje na koji način žene mogu prijaviti seksualno nasilje tokom skupa ili nakon njega.

Omogućavanje

Nakon što su razmotreni obavještajni podaci i rizici, u operativnom planu se precizno opisuje kako policija namjerava ostvariti strateške namjere. Na operativnom zapovjedniku je da sagleda čitav skup i odluči kada su utvrđeni ciljevi primjenjivi na omogućavanje održavanja sigurnog skupa.

Polazna tačka policije uvijek treba biti da razmotri kako najbolje može isplnirati pružanje podrške tokom okupljanja, kako bi ispunila želje organizatora. Omogućavanje mirnog okupljanja mora biti cilj čak i kada učesnici ne poštuju sve aspekte domaćih zakona. Iako organizator možda nije poštovao zakon, učesnik okupljanja možda i ne zna za to. U svakom slučaju, nakon skupa se mogu poduzeti zakonske mjere, a sila se nikada ne treba koristiti protiv učesnika okupljanja samo zato što ono nije prijavljeno u skladu sa zakonom.

Uvođenje ograničenja: Ako se donese odluka o uvođenju ograničenja okupljanja, bilo da ih unaprijed uvodi nadležni organ ili policija tokom trajanja okupljanja, svaka takva odluka mora se zasnivati na navedenim principima ljudskih prava. Policija uvijek treba jasno iznijeti razloge zbog kojih predlaže ili uvodi ograničenja, a organizatorima uvijek treba ponuditi razumna alternativna rješenja kada ograničenje predstavlja značajan teret za okupljanje. Uvijek je bolje pregovarati o mogućim ograničenjima s organizatorima, nego ih uvoditi bez prethodnog upozorenja. Organizatori će možda spremnije pregovarati o nekim ograničenjima, kao što su: izbjegavanje opasnih ruta, zadržavanje otvorenog pristupa ključnim lokacijama ili promjena termina za okupljanje. Međutim, nekima će se možda opirati, zakonski protiviti i osporavati ih. Zbog toga je važno što prije obavijestiti organizatore o eventualnim ograničenjima koja se utvrde u fazi operativnog planiranja. Prije uvođenja ograničenja, policija treba uzeti u obzir sljedeće:

- *Zakonite osnove za reguliranje i ograničavanje:* Zakonite osnove za uvođenje ograničenja propisane su međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava. Nema potrebe da se dopunjuju dodatnim osnovama iz domaćeg zakonodavstva. Međutim, takve zakonite osnove se nužno tumače domaćim podzakonskim aktima ili ih tumači nadležni organ, u skladu sa lokalnim kontekstom.

- *Javni prostor*: Okupljanja su jednako zakonit način korištenja javnog prostora kao i bilo koja komercijalna aktivnost ili saobraćanje vozila i kretanje pješaka. To se mora uzeti u obzir tokom razmatranja potrebe za ograničenjima;
- *Ograničenja sadržaja*: Okupljanja se održavaju u cilju kolektivnog izražavanja, odnosno prenošenja neke poruke. Kod ograničenja vizuelnog ili zvučnog sadržaja bilo koje poruke primjenjuju se visoki kriteriji, a uvodi ih isključivo policija u slučaju neposredne prijetnje nasilja;
- *Neposredna blizina*: Javna okupljanja se održavaju u cilju prenošenja poruke određenoj osobi, grupi ili organizaciji. Zbog toga je opće pravilo da se omoguću održavanje okupljanja u neposrednoj blizini njihove ciljane publike; i
- *Ograničenja vremena, mjesta i načina*: Regulatornom organu je na raspolaganju širok spektar mogućih ograničenja koja ne utječu na poruku koja se želi poslati. Ako se uvode ograničenja u odnosu na vrijeme, mjesto ili način okupljanja, moraju se ponuditi i razumne alternativne opcije.

Strateški zapovjednik snosi ukupnu odgovornost za skup, utvrđivanje strateških namjera, strateškog plana i operativnih parametara. Sva ograničenja koja se uvode prije okupljanja moraju biti u skladu sa načinom razmišljanja i relevantnim planovima strateških zapovjednika. O svim ograničenjima koja se uvode tokom okupljanja, naprimjer, zbog nekog incidenta ili nasilja, odlučuju operativni zapovjednici (a zapovjedni tim je trebao unaprijed razmisliti o njima u okviru planiranja nepredviđenih situacija). Takve nepredviđene situacije je potrebno unaprijed raspraviti sa strateškim zapovjednikom (osim ako je život u opasnosti) zbog njihovog utjecaja na ukupni plan, a možda i na nivo raspoloživih resursa za okupljanje. Međutim, postojeći planovi za nepredviđene situacije mogu se korigirati ako to situacija zahtijeva (tj., život je u opasnosti).

Policija uvijek treba imati na umu da se održavanje okupljanja treba omogućiti bez uvođenja ograničenja za organizatore u mjeri u kojoj je to mogući, kao i da sva ograničenja trebaju biti na nivou nužnog minimuma, kako bi se ostvarili legitimni ciljevi državnih organa.

Komunikacija

Dijalog koji pokrene strateški zapovjednik mora se proširiti na nivou operativnog zapovjedništva. Policija uvijek treba nastojati da osigura kontinuitet kada se radi o osoblju koje učestvuje u dijalogu s određenim organizatorima.

Na taj način će se olakšati razvoj ličnih odnosa i doprinijeti izgradnji uzajamnog povjerenja. Također, treba osigurati postojanje jasno definirane jedinstvene linije za komunikaciju sa vanjskim organizacijama, kako bi se izbjeglo prenošenje konfuznih ili kontradiktornih poruka.

Potrebno je odrediti taktičke zapovjednike koji mogu obavljati dužnost oficira za vezu s organizatorima, a njihove uloge i odgovornosti se trebaju dogovoriti prije početka operacije. Takvi službenici trebaju biti vješti u facilitiranju dijaloga, pregovaranju i posredovanju. U ovoj fazi je potrebno posebno razmotriti pitanja jezika i dijalekta, kako bi se mogli angažirati prevodioci tokom čitavog procesa.

Policija treba nastojati osigurati da komunikacija teče dvosmjerno: da policija ne samo prikuplja informacije kako bi pomogla u omogućavanju mirnog okupljanja, nego i da pruža odgovarajuće i dovoljne informacije drugim ključnim stranama, kako bi i one mogle doprinijeti omogućavanju mirnih okupljanja.

Policija uvijek treba imati na umu da komuniciranje s organizatorima prvenstveno pomaže u utvrđivanju želja i namjera organizatora u odnosu na okupljanje i potencijalnih rizika i opasnosti, a time i u određivanju šta policija treba uraditi kako bi kontrolirala rizike i omogućila održavanje okupljanja. Otvoren i direktan razgovor može dovesti do uspješnog i obostrano prihvatljivog zaključka.

Uniforme: Odgovarajuća uniforma je važna za slanje ispravne poruke javnosti. Međutim, policijski službenici također imaju pravo biti zaštićeni od nasilnog napada. Pažljivo uspostavljena ravnoteža nošenja prave uniforme u pravo vrijeme mora se zasnivati na mogućnosti prijetnje i riziku da prerano ili prekasno korištenje zaštitne opreme može potaknuti nasilje. Ispod uniforme se može nositi zaštita za tijelo. Sve uniforme i/ili kacige trebaju biti označene službenim brojem policijskih službenika, kako bi službenik bio lakše identificiran ako se ponaša neprimjereno, ali i zbog njegove dobrobiti, medicinskih razloga i zapovjednog lanca.

Razlikovanje

Kada policija utvrdi sa kim će komunicirati, treba imati na umu da postoje različiti pojedinci i grupe koje mogu učestvovati u okupljanju, a neki od njih možda nemaju iste ciljeve i interese kao organizatori. Dok traži odgovarajuće grupe sa kojima će razgovarati, policija treba identificirati i naročito ugrožene

osobe koje mogu učestvovati u skupu. Tu su i različiti pojedinci i organizacije na koje okupljanje može utjecati na različite načine i koje možda treba uključiti u procese dijaloga.

Nepredviđene situacije

Saradnja sa hitnim službama u ranoj fazi omogućit će policijskom zapovjedniku da izradi plan za nepredviđene situacije. To podrazumijeva razmatranje situacija koje bi mogle nastati tokom policijskog osiguravanja okupljanja i dovesti do ozbiljnog incidenta. Ozbiljan incident je hitan slučaj koji zahtijeva provedbu specijalnih postupaka od strane jedne ili više hitnih službi ili lokalnih organa vlasti. Takvi postupci se provode zbog:

- Spašavanja i prijevoza velikog broja povrijeđenih;
- Incidenta koji zahtijeva opsežne i kombinirane resurse hitnih službi;
- Mobiliziranja i organiziranja hitnih službi i službi za podršku da zbrinu veliki broj ljudi kojima je ugrožen život ili su pretrpjeli teže povrede; i
- Odgovaranja na očekivani veliki broj upita građana i medija, obično prema policiji.

Potencijalni rizici i opasnosti koje treba uzeti u obzir uključuju:

- Teže povrede mekih tkiva ("crush" povrede);
- Požare u zatvorenim područjima;
- Rušenja konstrukcije, naprimjer, u slučaju kada je postavljen privremeni podij za govornike ili tribine za publiku; i
- Ozbiljne potrebe za hitnom medicinskom pomoći.

Policijski zapovjednici trebaju imati na umu mogućnost nepredviđenih promjena lokalnog konteksta koje nisu povezane sa policijskim osiguravanjem. Neke od njih su:

- Prekid infrastrukture;
- Neočekivana zatvaranja puteva; i
- Teški vremenski uslovi.

Operativne opcije

Kada se odrede ciljevi policijskog rada, operativni zapovjednik mora odlučiti koju policijsku taktiku će koristiti da bi oni bili ostvareni. Određene operativne opcije možda neće uvijek biti na raspolaganju ako strateški zapovjednik ograniči resurse. Međutim, operativni zapovjednik uvijek treba dati prednost

opcijama koje potiču na dijalog i mirno upravljanje okupljanjem, u skladu sa stavom da je “proaktivan policijski rad mnogo poželjniji od policijskog reagiranja na nered.” Iako policija može imati različite resurse na raspolaganju, policijska praksa se treba oslanjati na osnovne principe omogućavanja i komunikacije kad god je to moguće, kako bi bile ostvarene strateške namjere.

Potrebno je razmotriti neke od ovih ključnih faktora:

- Kodeks odijevanja (naprimjer, da li će policijski službenici nositi svakodnevne uniforme ili opremu za nered);
- Broj policijskih službenika koji će biti raspoređeni;
- Metoda raspoređivanja policijskih službenika (naprimjer, manji broj će pješke izaći na teren i diskretno prisustvovati skupu, angažiranje velikog broja policijskih službenika u grupama vozila, vidljivo prisustvo u osjetljivim objektima);
- Vrsta opreme i vozila koje učesnici okupljanja mogu vidjeti;
- Jasno vidljive taktičke opcije na terenu (naprimjer, psi ili vodeni topovi);
- Način izvođenja brifinga (naprimjer, da li su za brifing potrebne specijalne fotografije ili videosnimci kako bi se osiguralo potpuno razumijevanje);
- Da primjena određene taktike može negativno utjecati na okupljanje (naprimjer, helikopteri koji nisko lete ili upotreba policijskih pasa);
- Prikupljanje dokaza;
- Prijavljivanje i istraga krivičnih djela; i
- Strategija za pritvaranje.

Operativni zapovjednik treba imati na umu da prisustvo policije može povećati tenzije ili pak umiriti ljude, a iako se policija fokusira na verbalnu komunikaciju, zapovjednik ne treba zaboraviti na važnost neverbalne komunikacije i utisak koji policijski angažman može ostaviti na učesnike okupljanja. Naprimjer, veliki broj raspoređenih policijskih službenika koji nose zaštitnu opremu sa kacigama i štitovima, uz vidljivo prisustvo vodenih topova ili druge slične opreme, ostavit će znatno drugačiji utisak nego policija koja nosi rutinske uniforme. Ako policija želi sarađivati s organizatorima i učesnicima okupljanja, potrebno je da rasporedi svoje službenike tako da – brojem i opremom – ostavljaju utisak da su spremni razgovarati i zajedno raditi na omogućavanju održavanja okupljanja.

Ako je operativni zapovjednik zabrinut zbog mogućih nereda, u blizini trebaju biti raspoređene rezervne policijske snage u odgovarajućem broju i s odgovarajućom opremom, ali izvan vidokruga učesnika okupljanja.

Operativni zapovjednik treba imati na umu i rodnu ravnotežu raspoređenog osoblja, uzimajući u obzir sve raspoložive informacije i obavještajne podatke. Na taj način se osigurava adekvatna zastupljenost policajki, kako bi se moglo odgovoriti na različite moguće scenarije i kontekste.

U narednom dijelu se govori o nekima od specijalnih policijskih uloga, vrstama opreme i naoružanju koje je na raspolaganju za ostvarivanje specifičnih ciljeva policijskog rada.

Policijske uloge

Oficiri za vezu sa zajednicom/policija za dijalog

To su službenici koji su odgovorni za direktno komuniciranje s učesnicima okupljanja ili članovima lokalne zajednice. Oni prolaze posebnu obuku o komunikaciji i pregovaranju i pod direktnom su kontrolom operativnog zapovjednika. Komunikacija između policije i organizatora okupljanja ne treba biti sredstvo za prikupljanje obavještajnih podataka koji će se kasnije iskoristiti protiv tih organizatora.

Angažmanom ovih policijskih službenika mogu se:

- Građanima objasniti namjere policije;
- Može se direktno komunicirati sa posrednicima iz zajednice;
- Može se izgraditi povjerenje između pojedinaca;
- Unaprijediti proces komunikacije između organizatora i policijskog zapovjedništva; i
- Podržati princip "bez iznenađenja".

Međutim, potrebno je paziti da se:

- Ovi policijski službenici ne dovedu u opasan ili izoliran položaj unutar gomile; ili
- Da se isti policijski službenici kasnije ne rasporede da kontroliraju nered.

Biciklističke jedinice

Neke policijske snage raspoređuju policijske službenike na biciklima, što se pokazalo djelotvornim kod formiranja kordona i neagresivnog pružanja pratnje grupama. Oni su od presudnog značaja kada u protestima učestvuju biciklisti. Ako su dobro obučene i istrenirane, biciklističke jedinice mogu brzo postati prepreka ili filter za usporavanje kretanja skupa.

Stvari koje treba uzeti u obzir:

- Bicikli trebaju biti pogodni za sporu vožnju;
- Policijski službenici trebaju proći odgovarajuću obuku;
- Policijski službenici se raspoređuju u timovima od najmanje dva policijska službenika na biciklima;
- Policijski službenici se ne raspoređuju kada je velika šansa da okupljanja postanu agresivna; i
- Policijski službenici trebaju paziti da ne dođu u izolaciju.

Policijski službenici za upravljanje grupama

To su policijski službenici koji nose uobičajene, nezaštićene uniforme, ali su prošli specijalnu obuku o zajedničkom radu, a kada su raspoređeni zajedno kao jedinica, mogu primjenjivati taktike za mirna okupljanja (tj., otvoreni redovi, pojačani redovi, klin formacija sa malim timovima).

Takvi policijski službenici mogu biti prisutni u skromnom broju, patrolirati područjem, komunicirati s učesnicima i, općenito, omogućavati aktivnosti povezane s okupljanjem.

Oni nude nekoliko prednosti. Ako su prošli odgovarajuću obuku, mogu:

- Lako ostvarivati interakciju s okupljanjem;
- Pomagati osobama u nevolji (naprimjer, u slučaju nesreće, izgubljene djece);
- Pružati manje agresivnu sliku;
- Omogućiti skupu da prođe pored njih ili se lakše kretati kroz okupljanje, kako bi rješavali specifične probleme; i
- Pomoći u vraćanju područja u normalu.

Međutim, oni imaju i nedostatke:

- Mogu biti slabo zaštićeni od projektila ili direktnog napada; i
- Da bi bili djelotvorni, moraju se držati zajedno u okviru operativne nadležnosti zapovjednika njihove jedinice.

Policijski službenici i jedinice za kontrolu nereda

Ovi policijski službenici su potpuno opremljeni zaštitnom opremom, uključujući kacige, štitove, oklop i palice, a prošli su specijalnu obuku za rad na ozbiljnim javnim neredima. Oni što duže trebaju ostati izvan vidokruga učesnika okupljanja, a angažiraju se samo ako dođe do pogoršanja situacije ili postoji siguran rizik od nasilnih protudemonstranata ili drugih grupa.

Oni imaju nekoliko prednosti, između ostalog:

- Dobro su zaštićeni od projektila i direktnog napada;
- Posjeduju visok nivo stručnog znanja o kontroli nereda, posebno su obučavani i dobro opremljeni, i trebaju imati visok nivo lične discipline;
- Mogu se brzo kretati i raditi na buntovnim okupljanjima ili njihovim elementima; i
- Sposobni su da individualno koriste silu u okviru kolektivnog policijskog rada.

Nedostaci kod angažiranja ovih jedinica su:

- Samo njihovo prisustvo često može poslati negativnu poruku učesnicima;
- Mogu postati pretjerano agresivni ili nedisciplinirani;
- Nivo komunikacije s ostalim policijskim službenicima i građanima će biti drastično smanjen zbog zaštitnih pokrivala za glavu;
- Sve dok su oni potrebni, situacija se ne može vratiti u normalu. Međutim, radnje poput skidanja kaciga i spuštanja štitova mogu biti oblik neverbalne komunikacije koja može pomoći u deeskalaciji; i
- Postoje i bojazni za zdravlje i dobrobit policijskih službenika, jer mogu brzo dehidrirati na toplom vremenu noseći punu zaštitnu uniformu.

Timovi za privođenje

Korištenje timova za privođenje tokom nereda ili kada postoji mogućnost nereda, predstavlja način za pritvaranje i uklanjanje pojedinih učesnika okupljanja, koji bi mogli potaknuti ostale na nasilje.

Stvari koje treba uzeti u obzir kada se angažiraju timovi za privođenje:

- Moraju proći posebnu obuku, biti dobro opremljeni i imati visok nivo lične discipline;
- U radu sa pojedincima, moraju postupati na osnovu tačnih i pouzdanih informacija;
- Donošenje odluke o tome da li se privođenja moraju desiti odmah ili nakon skupa (po mogućnosti uz korištenje dokaza sa CCTV videonadzora ili od timova za prikupljanje dokaza);
- Određivanje broja policijskih službenika koji moraju napustiti prvu liniju da bi pomogli u djelotvornom postupanju sa privedenim osobama; i
- Njihove radnje mogu potaknuti na solidarnost, ili čak izazvati ljutnju učesnika i pojačati osjećaj neprijateljstva prema policiji.

Timovi za prikupljanje dokaza

Korištenjem digitalnih fotoaparata ili videokamera na okupljanju ne samo da se mogu prikupiti dokazi o kršenju zakona, nego ono može poslužiti i kao psihološki inhibitor za odvracanje potencijalnih kriminalaca i problematičnih učesnika od kršenja zakona. Kriminalci nekad traže okupljanja kako bi činili krivična djela poput krađe ili seksualnih napada.

Svrha takvog prikupljanja dokaza treba se jasno prenijeti organizatorima i učesnicima.

Međutim, oprema ili prakse tajnog nadziranja koriste se samo nakon razmatranja implikacija takve aktivnosti po ljudska prava i nakon pribavljanja sudskog odobrenja, ako je to potrebno. Zbog toga se timovi za prikupljanje dokaza trebaju koristiti samo za prikupljanje dokaza za krivični postupak i:

- Uvijek na terenu nose policijsku uniformu;
- Prikupljaju dokaze na očigled građana;
- Adekvatno su obučeni i opremljeni;
- Imaju odgovarajuće usmjerenje (naprimjer, pod zapovjedništvom funkcionalnog zapovjednika);
- Koriste se u skladu sa zakonskim uslovima;
- Moraju imati na umu da se direktno usmjeravanje kamera prema pojedincima sa male udaljenosti može smatrati provokativnim i da može izazvati nered;
- Pohranjuju fotografije ili videosnimke na siguran način, tako da im ne može pristupiti neovlašteno osoblje;
- Moraju znati da adekvatno iznesu svoje dokaze sudu;
- Ne snimaju neprestano, nego kao odgovor na povećanje tenzija, ili u slučaju opasnosti od krivičnih djela ili nasilja; i
- Zadržavaju film i fotografije isključivo za neposredne policijske potrebe, ili kao dokaze u sudskom postupku, a ne dugoročno.

Ipak, treba imati na umu da svi policijski službenici, i kada nisu na dužnosti, moraju biti spremni da daju potpune pismene izjave o svojim zapažanjima tokom operacija i da svjedoče pred sudom o kriminalnom ponašanju.

Policijski službenici u civilnoj odjeći

Angažiranje policijskih službenika u civilnoj odjeći (bilo za potrebe izviđanja ili u okviru tima za privođenje) da prisustvuju okupljanju zahtijeva pažljivo planiranje. Prvo, angažiranje tajnih policajaca vezano je za pravo na privatni

i porodični život,²² (član 17. MPGPP-a) te, zbog toga, postupci tajnih policajaca moraju proći test proporcionalnosti i neophodnosti.²³

Zapovjednici moraju imati na umu i:

- Sigurnost policijskih službenika i mogućnost da sigurno pregovaraju o svom kretanju kroz okupljanje;
- Utjecaj gubitka ili krađe bilo kojeg dijela policijske opreme (naprimjer, oružje i radioprijemnici) na operaciju; i
- Da policijski službenici ne smiju djelovati kao provokatori i nikada ne smiju poticati ili navoditi na protuzakonite radnje, niti učestvovati u njima.

Policijski službenici na konjima

U nekim državama OSCE-a angažiraju se policijski službenici na konjima, kako bi pratili ili upravljali velikim ili potencijalno problematičnim okupljanjima, koji u nekim okolnostima mogu biti djelotvorniji od policajaca pješaka. Međutim, konji nisu uobičajena opcija kod policijskih operacija, a učesnicima mogu izgledati prijeteće.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja policijske konjice su:

- Policijski službenici na konjima možda imaju bolji pogled na okupljanje i posmatrače i mogu prikupljati informacije o broju, ponašanju učesnika skupa i predviđenim problemima;
- Oni mogu biti korisni za komuniciranje s učesnicima zato što ih svi mogu vidjeti i imaju pristup grupi;
- Svako koordinirano raspoređivanje unutar okupljanja treba odobriti operativno zapovjedništvo, zato što u nekim kontekstima konji mogu slučajno povrijediti pješake;
- Policija nikada ne smije konje smatrati oružjem ili sredstvom za upotrebu sile;
- Prije korištenja konja na okupljanjima, potrebno je izdati upozorenje;

22 U slučaju Marka Kennedyja, tajnog policajca Policije Ujedinjenog Kraljevstva, otkriveno je da su policijski službenici stupali u dugotrajne intimne veze s aktivistkinjama, da su imali djecu s njima, i da su postali dio njihove šire porodice. U drugim slučajevima su identiteti mrtve djece korišteni kao maska za prikrivanje policajaca. Vidi: Paul Lewis and Rob Evans, "UN official calls on British government to investigate undercover police scandal", The Guardian website, 23 January 2013, <<http://www.theguardian.com/uk/2013/jan/23/un-official-undercover-police-scandal>>.

23 Izjava specijalnog izvjestioca Ujedinjenih naroda o pravima na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja na kraju posjete Ujedinjenom Kraljevstvu. Vidi i: <<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=12945&LangID=E#sthash.gUJ3z9To.dpuf>>.

- Konji imaju drugačije potrebe, pa se uvijek treba potražiti savjet od starijeg pripadnika policijske konjice;
- Konjima je potrebna štala i veterinarska služba u blizini i oni ne mogu biti na terenu jednako dugo kao ljudi;
- Policijski službenici na konjima u punoj zaštitnoj opremi imaju slična ograničenja u pogledu vremena i dehidracije kao i policajci pješaci; i
- Policijski službenici na konjima mogu raditi na prikupljanju dokaza, jer imaju dobar pregled sa svog izdignutog položaja. U tom slučaju, trebaju biti opremljeni kamerama na kacigama.

Policijski psi

Mnoge policijske organizacije koriste pse u različitim oblicima policijskog rada, a mogu se koristiti individualno, ili u okviru većeg tima. Međutim, kako psi mogu biti zastrašujući i provokativni, ne bi trebali biti rutinski korišteni, nego samo u specifičnim okolnostima. Oni nisu pogodni za rad na velikim okupljanjima.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja policijskih pasa su:

- Psi ne bi trebali biti korišteni za kontroliranje, ograničavanje ili razbijanje nereda;
- Psi i njihovi vodiči moraju se obučavati prema visokim standardima;
- Vodiči policijskih pasa uvijek trebaju imati podršku policajaca pješaka;
- Prije slanja pasa sa vodičima na skup, potrebno je izdati upozorenje;
- Psi ne znaju praviti razliku između onih koji krše zakon i onih koji to ne rade;
- Korištenje pasa može se smatrati provokativnim, prijetećim ili uvredljivim, a njihovo angažiranje tokom skupa može izazvati različite situacije;
- Psima je potreban odgovarajući prijevoz i veterinarske usluge, te zbog toga uvijek treba tražiti savjet prije njihovog angažiranja; i
- Korištenje pasa može neproporcionalno utjecati na neke vjerske grupe i zajednice koje imaju posebne historijske poglede na korištenje pasa.

Resursi i oprema

Prepreke

Tokom rada na mirnom okupljanju mogu se koristiti različite vrste prepreka, uzimajući u obzir "princip neposredne blizine". Da bi se ograničilo kretanje nasilnih okupljanja ili, u nekim slučajevima, da bi se onemogućio pogled na protivničke grupe, postoje gotove, namjenske ili prilagođene prepreke:

- U gotove prepreke spadaju prirodni zidovi, zgrade, žbunje ili lišće, ili izgrađeni funkcionalni zidovi za razdvajanje zajednica. Neke građevine, poput ambasada, izgrađene su sa planiranim preprekama;
- Namjenske prepreke uključuju prepreke za kontroliranje grupa (ponekad se nazivaju francuske prepreke), Mojo prepreke (koriste se na koncertima i događajima na pozornici), šikana prepreke (koriste se za usporavanje kretanja grupe), Heras ograde (mnogo različitih vrsta) i trake; a
- Prilagođene prepreke uključuju vozila, policijske službenike, jedinice na biciklima, policijske konjice ili metalne kontejnere.

Najvažnije stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja prepreka:

- One moraju biti postavljene znatno prije formiranja ili početka okupljanja;
- Fizičke prepreke nameću ograničenja u okupljanju, pa organizatore treba obavijestiti da li policija namjerava koristiti prepreke u okviru pristupa “bez iznenađenja”, ali i da bi zaštitila skup;
- One će ometati kretanje policije, jednako kao i kretanje demonstranata;
- Policija se treba pobrinuti za to da postoje odgovarajuće ulazne i izlazne tačke;
- Ljudske prepreke omogućavaju dijalog, ali mogu izazvati i reakciju i agresiju;
- Fizičke prepreke mogu ograničiti dijalog, ali mogu i spriječiti pretjeranu reakciju policije ili učesnika okupljanja, tako što će ograničiti fizički kontakt;
- Vrsta prepreke koja se koristi treba biti u skladu sa rizicima. Naprimjer, agresivni učesnici okupljanja lako mogu prepreke za kontroliranje grupe pretvoriti u oružje;
- Fizičke prepreke se ne mogu jednostavno ukloniti, što ograničava brzo raspoređivanje snaga; i
- Većina prepreka će ograničiti kretanje ljudi, a u “zapaljivim” situacijama, osobe oko njih mogu ostati zarobljene, ili čak zatrpane.

Dimna zavjesa

Korištenjem dima može se stvoriti vizuelna barijera, koja omogućava preraspoređivanje policijskih snaga ili evakuiranje ranjivih osoba izvan vidokruga ostalih demonstranata.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja dimnih zavjesa su:

- Dimne zavjese se koriste samo u slučaju nasilnih napada na policijske snage (oružje, zapaljiva ili eksplozivna sredstva);
- Dimne zavjese se koriste samo u nadležnosti operativnog zapovjedništva;

- Vjetar može promijeniti pravac kretanja dima, a snažan vjetar ga može učiniti nedjelotvornim;
- Dim može učesnicima okupljanja onemogućiti pogled na policiju, ali i policijskim službenicima pogled na okupljanje;
- Učesnici okupljanja mogu pomiješati dimnu zavjesu sa suzavcem, što može izazvati neprijateljsku reakciju ili paniku;
- Moraju se razmotriti putevi za bijeg učesnika okupljanja, ako ih uhvati panika;
- Neko može ustvrditi da je dim korišten kako bi se prikrilo upitno ponašanje policije;
- Prije korištenja se mora izdati upozorenje, izuzev u hitnim situacijama;
- Uređaji za stvaranje dimne zavjese nikad se ne smiju usmjeravati prema ljudima; i
- Dim može negativno utjecati na policijsku akciju.

Korištenje policijskih vozila

Korištenje policijskih vozila kao taktika treba se pažljivo definirati. Ulijetanje vozila u brzini među učesnike okupljanja nije prihvatljivo ni u kakvim okolnostima. Takav postupak predstavlja nepromišljeno korištenje potencijalno smrtonosne sile i ne može se opravdati u kontekstu ljudskih prava.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja policijskih vozila su:

- Vozila se mogu koristiti kao mobilne prepreke;
- Vozila se mogu koristiti kao sistemi za obraćanje građanima i komuniciranje s učesnicima;
- Vozila se mogu koristiti za osvjetljenje;
- Vozila se mogu koristiti za prijevoz velikog broja policijskih službenika, privedenih osoba ili opreme;
- Vozila se mogu koristiti za zaštitu od projektila;
- Vozila se mogu koristiti za pokazivanje snage u cilju odvratanja od protuzakonitog ponašanja;
- Vozači moraju proći adekvatnu obuku i imati odgovarajuću dozvolu; i
- Korištenje trube ili svjetala može utjecati na ponašanje učesnika okupljanja.

Vještačko osvjetljenje

Može se koristiti za osvjetljavanje područja, kako bi se smanjile opasnosti po zdravlje i sigurnost ili percepcija o anonimnosti pojedinaca. Osvjetljenje može pomoći u obavještajnom radu i prikupljanju dokaza. Ako je planirano da se okupljanje održi pod slabim prirodnim svjetlom, tokom procesa planiranja može se uzeti u obzir vještačko osvjetljenje.

Stvari koje treba uzeti u obzir; vještačko osvjetljenje se može:

- Osigurati iz aviona (jako svjetlo za osvjetljavanje velikih prostora);
- Postaviti na vozilo;
- Instalirati na tlo;
- Može biti ručno; i
- Za neko osvjetljenje su potrebni vanjski izvori energije.

Podrška iz zraka

Kada je dostupna, podrška iz zraka može biti velika prednost za bilo koji zapovjedni tim jer omogućava pogled na područje, a doprinosi i prikupljanju dokaza i informacija. Postoje različite vrste podrške iz zraka, uključujući:

- Helikoptere;
- Avione;
- Zračne brodove;
- Balone sa vrućim zrakom; i
- Dronove na daljinsko upravljanje.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja podrške iz zraka su:

- Troškovi;
- Dostupnost;
- Gorivo i vrijeme letenja;
- Podrška iz zraka može pomoći u efektivnom raspoređivanju resursa;
- Nadzor iz zraka može se smatrati provokativnim i dovesti do rasta tenzija na tlu;
- Može doći do korištenja lasera protiv pilota;
- Buka aviona može ometati komunikaciju; i
- Neophodne su mogućnosti za slijetanje i uzlijetanje.

Oružje

Prije nego što policija počne koristiti bilo kakvo oružje, uvijek se treba pažljivo razmotriti da li je sila neophodna u dato vrijeme, i pobrinuti se da svako odobreno korištenje sile uvijek ostane proporcionalno, tj., da se koristi minimalan nivo i oblik sile koji je neophodan za ostvarivanje željenog cilja, kao i da negativne posljedice korištenja sile ne pretežu nad legitimnim ciljem. To znači da se sila ne treba koristiti ako bi se njenom upotrebom u potrebnoj mjeri naniжела pretjerana šteta osobama protiv kojih se planira upotrijebiti, a potrebno je paziti i da ne dođe do povređivanja posmatrača ili mirnih učesnika.

Od vitalnog je značaja da se ima na umu kako upotreba sile može biti smrtonosna, kao i da svako korištenje oružja može imati naročito štetan utjecaj na određene ranjive grupe, a naročito djecu i mlade, starije osobe i osobe s invaliditetom ili drugim oblicima fizičkih ograničenja.

Svako korištenje oružja, kao i linije ovlasti i izdata upozorenja uvijek se trebaju propisno dokumentirati, radi naknadne kontrole po završetku skupa.

Linije štitonoša

Raspoređeni policijski službenici u zaštitnoj opremi sa kacigama i štitovima formiraju prepreku i demonstriraju snagu, kako bi odvratili učesnike od nasilnog ponašanja. Međutim, u nekim situacijama, formiranje linije štitonoša može imati suprotan efekt i potaknuti na nasilne reakcije i nered. Upotreba štitova je prvenstveno sredstvo zaštite, koje se koristi kako projektili ne bi povrijedili policijske službenike. Mogu se koristiti ofanzivno, zajedno sa palicama (vidi u nastavku), ili se pljosnata strana štita može koristiti da se osobe gurnu unatrag. Potrebno je paziti da se ivica štita ne upotrebljava ofanzivno, jer može nanijeti ozbiljne povrede, naročito udarcima u glavu ili vrat, koji mogu biti smrtonosni.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod formiranja linija štitonoša su:

- Svi policijski službenici moraju biti adekvatno opremljeni;
- Za upotrebu štitova potrebna je posebna obuka, fizička spremnost i odabrani policijski službenici;
- Mora postojati čvrsto zapovjedništvo i kontrola, a supervizori na prvoj liniji moraju biti spremni da zaustave policijske službenike koji pretjeraju u reakciji;
- Svakim takvim angažmanom ograničava se mogućnost policije da pregovara i komunicira;
- Kada štitonoše više nisu potrebne, trebaju se povući; i
- U slučaju napada, izgrednici mogu okrenuti štitove kao volan i tako policajcima nanijeti ozbiljne povrede.

Palice

Ako policija koristi palice na koordiniran i discipliniran način, može pomjeriti ili rastjerati nasilne učesnike okupljanja ili zaštititi policijske službenike od napada. Svaki udarac palicom mora biti opravdan i u skladu s uslovom proporcionalnosti. Palice se koriste samo onda kada upotreba sile slabijeg intenziteta nije bila djelotvorna ili je nepraktična.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja palica su:

- Mogu se koristiti za demonstriranje snage i kao vizuelno upozorenje protestantima da odvrate pojedince od nasilja ili da ih potaknu na to da se odmaknu;
- Ne smiju se koristiti za provociranje, naprimjer, udaranje palicama po policijskim štitovima da se gomila “razjari”;
- Korištenje palica smatra se agresivnim i prijetećim i može dovesti do porasta tenzija i eskalacije nasilja;
- Potrebno je izdati upozorenje o upotrebi palica, ali nije obavezno ako to okolnosti ne dozvoljavaju, ili ako se palice moraju odmah upotrijebiti za eliminiranje opasnosti;
- Ako ne postoji rizik od smrti ili ozbiljne povrede, palicom se nikada ne smije udarati po glavi ili ramenima ili genitalijama, kičmi i drugim ranjivim dijelovima tijela, jer takvi udarci mogu predstavljati smrtonosnu upotrebu sile ili izazvati ozbiljne povrede;
- Kada se ispuni zakonita svrha udaraca palicom, upotreba sile mora prestati;
- I policijski službenik koji izdaje naredbu za upotrebu ili izvlačenje palica, kao i policajac koji koristi palicu, snose odgovornost za upotrebu sile; i
- Takva upotreba palica zahtijeva visok standard obuke, veoma djelotvorno zapovjedništvo i kontrolu, kao i ličnu disciplinu.

Vodeni top

Policija koristi različite vrste vodenih topova, a oni imaju brojne funkcije. Neki su opremljeni kamerama za prikupljanje dokaza (vidi dio o timovima za prikupljanje dokaza), dok drugi mogu koristiti vodu zajedno sa hemijskim sredstvima (vidi dio o hemijskim sredstvima). Kod policijskog osiguravanja okupljanja, trebaju se koristiti isključivo vodeni topovi koji su namijenjeni za te svrhe, a ne za gašenje vatre. Svaka upotreba vodenog topa mora biti opravdana i u skladu s uslovom proporcionalnosti.

Primarna funkcija vodenog topa je ispuštanje velikih količina vode u snažnom mlazu prema učesnicima okupljanja. Vodeni topovi se nikada ne koriste za razbijanje mirnog okupljanja.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja vodenih topova su:

- Korištenje vodenog topa mora biti odobreno na nivou operativnog zapovjedništva ili na višem nivou;
- Vodeni top mora imati spremne zalihe vode iz sigurnih izvora, uz dovoljno jak pritisak za brzo dopunjavanje; Vodeni top omogućava bolje razlikovanje meta nego suzavac, ali slabije nego municija za

onesposobljavanje (tj., plastična municija, gumena municija, plastični meci sa sklopivim glavama, pjenasti meci, gumene kugle ili nesmrtonosni meci za onesposobljavanje);

- Učesnici okupljanja prisustvo vodenog topa mogu smatrati zastrašujućim ili provokacijom;
- Učesnici okupljanja moraju biti upozoreni prije njegovog korištenja;
- Upotreba vodenog topa može dovesti do određenih rizika, kao što je stvaranje klizave površine, a jak pritisak vode može oboriti i povrijediti ljude;
- Vodeni topovi su adekvatniji za statičke skupove, nego za pokretna okupljanja ili marševe;
- Moraju se osigurati adekvatne rute za rasturanje ili izlazak učesnika, kako bi se ljudi mogli sigurno udaljiti;
- Vodeni topovi se nikada ne koriste protiv osoba koje bi pritisak mogao gurnuti sa građevine;
- Medicinska pomoć mora biti na raspolaganju svim osobama kojima je potrebna;
- Topovima rukuje isključivo osoblje koje je obučeno za to;
- Zapovjednici moraju imati na umu da su potrebni policajci koji će štititi vodeni top; i
- Vodeni topovi se nikada ne koriste na temperaturama ispod nule.

Hemijska sredstva

Upotreba CS gasa, poznatijeg kao suzavac vjerovatno je najpoznatija policijska taktika za kontrolu grupa ljudi (u nekim državama koristi se slabiji, ali toksičniji hloroacetofenon ili CN). Kristali hlorobenzalmalononitrila suspendirani su u oblaku gasa, a kada se udahnu ili dođu u dodir sa vlažnom kožom oko očiju ili usta, izazivaju osjećaj žarenja, kihanje i kašalj. U većini slučajeva, njegovo djelovanje oslabi za 10 do 20 minuta. Međutim, produženo ili koncentrirano izlaganje može dovesti do nastanka bolnih plikova.

CS gas se obično nalazi u kanisteru i ispaljuje iz specijalno prilagođene puške, a može se bacati i u ručnim kanisterima. U oba slučaja, učesnici okupljanja mogu zgrabiti kanister i baciti ga prema policijskim redovima. Postoje i drugi sistemi gdje se gas ispaljuje u malim kuglicama koje ispare čim padnu na zemlju. Ove metode upotrebe nikada ne smiju biti usmjerene direktno na neku osobu.

U nekim slučajevima, CS gas se može ubaciti u vodu koja se ispaljuje vodenim topom. Ovo je preciznija upotreba sile i može se usmjeriti direktno na pojedinca. Manja je šansa da će ova metoda utjecati na širu populaciju, jer se

kristali ne prenose zrakom. Međutim, pogođene osobe će biti duže pod utjecajem CS gasa, zato što se kristali apsorbiraju u njihovu odjeću.

Operativni cilj treba biti isključivo razbijanje okupljanja, a suzavac se nikada ne koristi kada ljudi nisu u mogućnosti da se udalje, kao naprimjer, u zatvorenim prostorima.

Odluka o razbijanju skupa mora biti neophodna i proporcionalna. Odnosi se na situacije kada su učesnici obavezno zamoļjeni da se udalje, ali su ignorirali zahtjev. Također, prvo se koriste manje agresivna sredstva za razbijanje skupa. Prije upotrebe CS gasa, mora se izdati upozorenje. Moraju se pažljivo procijeniti rizici po mirne učesnike i ostale građane koji ne učestvuju u okupljanju, kako oni ne bi bili veći od štete koja se želi spriječiti ili zaustaviti razbijanjem skupa.

Još jedno nadražujuće sredstvo koje ima drugačiju upotrebu je OC gas — oleoresin capsicum — ili biber sprej, koji se prska u lice. On nije adekvatan za razbijanje skupa ili pokoravanje učesnika, nego samo kao način odbrane od nasilnih pojedinaca. Obično je u obliku malih ručnih bočica sa drškom sličnom okidaču, poput malog aparata za gašenje vatre. Sprej je pod pritiskom pa se nikada ne koristi sa udaljenosti manje od metra, kako se OC gasom ne bi nanijele povrede na licu ili očima.

Iako policijske organizacije široko koriste hemijska sredstva, ona se u određenim okolnostima nikada ne upotrebljavaju. U te okolnosti spadaju: razbijanje mirnog okupljanja u kojem učestvuju starije osobe, djeca ili ostali koji se ne mogu brzo udaljiti da bi izbjegli hemikalije, te okupljanja u zatvorenim prostorima ili na sportskim stadionima gdje su izlazi ograničeni i postoji opasnost od traumatskih povreda. Smiju se koristiti isključivo adekvatno testirana i odobrena hemijska sredstva sa jasnim uputama o korištenju, uz poduzete potrebne mjere opreza, kako bi se spriječilo nepotrebno ili pretjerano nanošenje štete ili povreda.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja hemijskih sredstava su:

- Svako slanje hemijskih sredstava na teren mora biti odobreno najmanje na nivou operativnog zapovjedništva;
- Projektili ili kanisteri sa hemijskim sredstvima nikada se ne ispaljuju prema pojedincima;
- Policija mora posjedovati efektivnu zaštitnu opremu, jer upotreba hemijskih sredstava može utjecati na policajce ili dovesti do njihovog povređivanja;

- Policijski službenici koji rukuju oružjem moraju proći odgovarajuću obuku;
- Operativni zapovjednik mora kontrolirati upotrebu na terenu;
- Kada se ostvari željeni cilj, operativno i taktičko zapovjedništvo mora zauzastaviti njihovu upotrebu i raspoređivanje u okviru operacije;
- Vremenski uslovi mogu imati veliki utjecaj na korištenje hemijskih sredstava;
- Ove taktike se prvenstveno koriste za razbijanje okupljanja, i to samo onda kada druge metode nisu uspjele ili imaju male šanse za uspjeh, i isključivo u slučaju raširenog nasilja;
- Prije korištenja se mora izdati upozorenje;
- Nikada se ne koriste u područjima u kojima se učesnici okupljanja ne mogu lako razići, kao što su fudbalski stadioni ili slijepe ulice;
- Moraju se razmotriti putevi za bijeg ako ljude uhvati panika;
- Ruta za udaljavanje mora biti izvodljiva, imajući u vidu pravac vjetra i mjesto sa kojeg će biti ispuštena hemikalija;
- Ruta za udaljavanje mora biti jasna i vidljiva učesnicima okupljanja, kako bi se povrede spriječile ili svele na najmanju mjeru;
- Ruta za udaljavanje nikada ne ide u pravcu policijske linije bez uzdužnih bočnih prolaza;
- Ako se hemijska sredstva prenose zrakom, mora se uzeti u obzir stanovništvo u datom području; naprimjer, uređaji sa gasom se ne bi trebali postavljati u blizini bolnice;
- Medicinska pomoć mora biti na raspolaganju svim osobama kojima je potrebna; i
- Temeljito izvještavanje o upotrebi hemijskih sredstava treba biti obavezno (zašto, kako, nivo uspješnosti, žrtve, itd.).

Nesmrtonosna municija za suzbijanje nereda

Širom svijeta se koristi širok niz projektila sa manje smrtonosnom energijom ili nesmrtonosne municije. Tu spadaju: drvena municija, gumena municija, plastični meci sa sklopivim glavama, pjenasti meci, gumene kugle i nesmrtonosni meci za suzbijanje nereda. Udarne brzina i kalibar ovih metaka značajno variraju, a ovaj Priručnik ne bavi se savjetima o različitim tipovima i proizvodnji ove municije. Međutim, potrebno je uzeti u obzir neke stvari kada govorimo o njihovoj upotrebi tokom policijskog osiguravanja okupljanja.

Energetski projektili često se koriste kod upotrebe sile, a sljedeći su na redu po jačini nakon vatrenog oružja. Imajući to u vidu, policija mora shvatiti da su ova kvi projektili manje smrtonosni, ali ako se neispravno koriste, mogu izazvati smrt ili nanijeti teže povrede. Zbog toga se moraju poštovati mjere za smanjenje rizika.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja municije za onesposobljavanje su:

- Koriste se samo testirane i odobrene vrste projektila;
- Potrebno je utvrditi jasne upute o udaljenosti sa koje se smiju koristiti i metama;
- Policajci trebaju imati na umu vezane rizike i slijediti upute;
- Operativni zapovjednik daje odobrenje za raspoređivanje, a taktički zapovjednik odobrava njihovu upotrebu;
- Nesmrtonosna municija za suzbijanje nereda koristi se isključivo kada postoji neposredan rizik od težih povreda ili smrti;
- Koristi se isključivo adekvatno opremljeno osoblje koje je prošlo odgovarajuću obuku;
- Meci se ispaljuju samo na osobe koje predstavljaju neposrednu prijetnju po život ili prijetnju povređivanjem;
- Nesmrtonosni meci se nikada ne smiju sporadično ispaljivati u gomilu ljudi;
- Kod ispaljivanja nesmrtonosnih metaka, cilja se isključivo na donji dio trupa ili noge (osim u slučaju neposredne prijetnje po život ili prijetnje povređivanjem);
- Ne smije se namjerno ciljati u tlo, kako bi meci odskočili prije pogađanja mete;
- Operativni zapovjednik mora kontrolirati upotrebu na terenu;
- Kada se ostvari željeni cilj, operativno i taktičko zapovjedništvo mora razmotriti njihovu daljnju upotrebu i raspoređivanje u okviru operacije;
- Moraju se osigurati adekvatne rute za razilaženje ili izlazak učesnika, kako bi se ljudi mogli sigurno udaljiti;
- Medicinska pomoć mora biti na raspolaganju svim osobama kojima je potrebna;
- Nesmrtonosna municija za suzbijanje nereda koristi se samo onda kada su druge metode bezuspješno isprobane ili bi imale male šanse za uspjeh; i
- Prije korištenja mora se izdati upozorenje, kada je to moguće.

Vatreno oružje

U *Osnovnim principima upotrebe sile i oružja od strane policije* Ujedinjenih naroda navedeno je da se vatreno oružje može koristiti isključivo protiv osoba koje predstavljaju neposrednu i stvarnu prijetnju po bilo čiji život. Upotreba vatrenog oružja je ekstremna opcija upotrebe sile i smrtonosna je. Vatreno oružje se nikada ne smije smatrati operativnim alatom za upravljanje javnim okupljanjima. Vatreno oružje se ne koristi za razbijanje okupljanja, čak ni kada je nasilje u toku.

Kada postoji druga opcija kojom se može postići isti ili sličan efekt, ona se primjenjuje umjesto vatrenog oružja. Oduzimanje ljudskog života protivno je prvom principu policijskog rada (zaštita života) i predstavlja kršenje prava na život. Dakle, riskiranje nečijeg života prihvatljivo je jedino u situaciji kada se želi zaštititi ili spasiti život neke druge osobe.

Ako postoji potreba za raspoređivanjem policijskih službenika sa specijalnim naoružanjem (umjesto rutinski naoružanih policijskih službenika) kako bi policijski osiguravali određene aspekte javnog skupa na osnovu ranije primljenih obavještajnih podataka, takvi službenici moraju biti dobro obučeni i opremljeni, a njihova funkcija policijskih službenika sa specijalnim naoružanjem traje onoliko koliko traje i okupljanje.

Stvari koje treba uzeti u obzir kod korištenja vatrenog oružja su:

- Policijski službenici koji održavaju javni red trebaju nositi isključivo oružje koje se nalazi u futroli fiksiranoj sa strane;
- 82 Priručnik o policijskom osiguravanju skupova uz poštivanje ljudskih prava
- Oružje se poteže samo u situaciji kada je policijski službenik ili druga osoba u neposrednoj životnoj opasnosti;
- Policijski službenici koji održavaju javni red trebaju imati podršku malih naoružanih timova opremljenih preciznijim dugim oružjem sa poboljšanim nišanom, kada je to moguće;
- Timove opremljene vatrenim oružjem raspoređuje isključivo operativno zapovjedništvo na osnovu jasnih prijetnji, a kontroliraju ih službenici taktičkog zapovjedništva na terenu;
- Zapovjedništvo i policijski službenici koji koriste oružje odgovorni su za upotrebu vatrenog oružja;
- Vatrene oružje se koristi samo onda kada su druge metode bezuspješno isprobane ili bi imale male šanse za uspjeh;
- Ispaljuje se isključivo po jedan ciljani metak, i to samo dok se ne ukloni prijetnja: automatska paljba nikada nije prihvatljiva;
- Nasumično pucanje u gomilu nikada nije zakonito, niti prihvatljivo;
- Cilja se isključivo na pojedince koji predstavljaju neposredni i stvarni rizik po bilo čiji život, uključujući policijske službenike;
- Policijski službenici koji nose vatrene oružje moraju imati na umu mogućnost zalutalih metaka, kao i da mogu pogoditi nevinog posmatrača;
- Kada se ostvari željeni cilj, upotreba vatrenog oružja se mora zaustaviti, a operativno i taktičko zapovjedništvo moraju razmotriti njegovo daljnje raspoređivanje. Kao i u svim slučajevima upotrebe sile, policijski službenik

mora prestati koristiti vatreno oružje kada se cilj ostvari ili kada njegova upotreba više nije neophodna;

- Moraju se razmotriti putevi za bijeg učesnika okupljanja ako ih uhvati panika;
- Medicinska pomoć mora biti na raspolaganju svim osobama kojima je potrebna; i
- Policija mora prijaviti i razmotriti svako korištenje vatrenog oružja.

Kontrolna lista Odgovornosti zapovjednog tima u fazi operativnog planiranja

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Dostaviti strateški plan operativnom zapovjedniku;
- ✓ Nadgledati pripremu operativnog plana, tako da on bude u skladu sa strateškim namjerama;
- ✓ Nastaviti linije dijaloga s organizatorima; i
- ✓ Osigurati adekvatne resurse za uspješno policijsko osiguravanje okupljanja.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Započeti konkretan dijalog s organizatorima;
- ✓ Izraditi operativni plan u skladu sa strateškim namjerama i prikazati jasne procese donošenja odluka za svaki angažman koji utječe na ljudska prava;
- ✓ Precizno odrediti koje operativne opcije će se koristiti u svakoj situaciji, te kako rješavati rizike koje nosi njihova primjena;
- ✓ Prenijeti sve relevantne informacije strateškom zapovjedništvu;
- ✓ Utvrditi relevantne ciljeve policijskog rada;
- ✓ Odrediti potrebne taktike za ostvarivanje tih ciljeva, uzimajući u obzir procjene rizika; i
- ✓ Odrediti operativne zapovjednike.

POGLAVLJE 7. FAZA TAKTIČKOG PLANIRANJA

Kada se sastavi operativni plan, operativni zapovjednik raspoređuje odgovarajući broj osoblja za svaku specifičnu funkciju ili geografsko područje. Pri tome se mora paziti da samo policijski službenici koji su prošli adekvatnu obuku i posjeduju potrebnu opremu dobiju odgovarajuće zadatke.

Mora se posvetiti pažnja imenovanju taktičkih zapovjednika i njihovim konkretnim ulogama ili funkcijama. Taktičkim zapovjednicima treba ostaviti dovoljno vremena da se pripreme za tu ulogu i omogućiti im da izvrše adekvatne provjere i kontrole, kako ne bi došlo do nepredviđenih problema. Oni moraju izraditi vlastiti taktički plan, koji odgovara njihovoj ulozi.

Svi policijski službenici koji su raspoređeni na taktičku dužnost tokom javnih okupljanja imaju pravo na zaštitu svojih individualnih prava i sloboda. Potrebno je imati na umu i zdravlje i sigurnost policijskih službenika i osigurati im efektivnu pripremu i resurse. U nastavku su navedena neka od ključnih pitanja koja policijski zapovjednici trebaju razmotriti.

Znanje

Brifing: Brifinzi sa policijskim službenicima su vitalni dio svake operacije i trebaju se provoditi kako bi se svaki službenik na dužnosti upoznao sa strateškim namjerama za predmetni skup i taktičkim parametrima. Svi policijski službenici moraju potpuno razumjeti svoje konkretne uloge i odgovornosti. Brifinzi se trebaju provoditi i radi podsjećanja policajaca na njihove odgovornosti prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima, ograničenja u upotrebi sile i dužnost da se takva upotreba sile prijavi nadređenom.

Operativni zapovjednik je odgovoran za to da se pobrine da svi taktički zapovjednici budu adekvatno informirani, a oni sa svoje strane moraju informirati sve policijske službenike pod njihovim zapovjedništvom prije raspoređivanja na skupu. Operativni plan treba biti unaprijed dostupan svim policijskim službenicima, kako bi bili dobro informirani i pripremljeni. Jedna od opcija je da se operativni plan na siguran način unaprijed pošalje svim policijskim službenicima. Potrebno je voditi zapisnik o sadržaju svih brifinga. Kod velikih ili potencijalno složenih raspoređivanja, dobro je da operativni zapovjednik organizira table-top vježbu sa svim taktičkim zapovjednicima, u kojoj se mogu simulirati različiti scenariji i nepredviđene situacije.

Dobar briefing podrazumijeva:

- Mjesto koje odgovara veličini grupe;
- Vrijeme i mjesto koje ne dozvoljava ometanje;
- Policajci imaju mogućnost da postavljaju pitanja službeniku koji vodi briefing, kako bi im se pojasnile njihove uloge;
- Pismene upute taktičkih zapovjednika, kako ne bi bilo sumnji oko toga šta se od pojedinaca očekuje; i
- Dosljednost kada se mora provesti nekoliko briefinga zbog obima operacije.

Taktički zapovjednici su odgovorni i za to da se pobrinu da policijski službenici budu obaviješteni o eventualnim izmjenama i razvoju događaja tokom okupljanja.

Omogućavanje

Koraci navedeni u nastavku predstavljaju preduslove za djelotvorno omogućavanje svakog okupljanja.

Obuka: Policijski službenici koji se raspoređuju za rad na osiguravanju okupljanja trebaju proći odgovarajuću obuku i biti opremljeni u skladu sa svojom ulogom i specifičnim zaduženjima.

Provjera opreme: Svi policijski službenici su odgovorni za provjeru vlastite opreme, kako bi provjerili da li je ispravna. Kada se policijski službenici raspoređuju na teren sa specijalnom, manje smrtonosnom opremom ili vatrenim oružjem, potrebno je pažljivo evidentirati serijske brojeve predmeta, ko je zadužio opremu, kada je zadužena, a ako se koristi municija, tačan broj metaka koji je svaki policijski službenik zadužio. Nadređeni službenik nadgleda spomenuti proces i supotpisuje izrađenu evidenciju.

Na dan okupljanja mora biti na raspolaganju dovoljna količina radioopreme (uključujući rezervne baterije), kako bi se mogla odvijati komunikacija između taktičkih zapovjednika i operativnog zapovjednika. Posebnu pažnju treba posvetiti policajcima koji su raspoređeni na udaljeno mjesto i mogli bi se lako odvojiti ili izolirati od kolega. Treba postojati i pomoćna lista sa brojevima mobilnih telefona, kako bi se komunikacija mogla nastaviti i u slučaju kvara na radioopremi. Sav radijski saobraćaj i relevantni telefonski pozivi se snimaju i pohranjuju, ako je moguće, za slučaj da ti podaci budu potrebni u okviru bilo kakve buduće istrage.

Zvučnici se trebaju testirati da se vidi da li su adekvatni za obim i mjesto okupljanja, a elektronski natpisi trebaju biti napisani na odgovarajućem jeziku i imati neovisan izvor napajanja.

Prijevoz: Policijski službenici koji osiguravaju okupljanje moraju imati na raspolaganju dovoljan broj prijevoznih sredstava da ih prevezu do mjesta na koje su raspoređeni u okviru rada na okupljanju. Osim toga, na raspolaganju moraju biti i adekvatna vozila za siguran prijevoz privedenih osoba, a kada su angažirani medicinski timovi, potrebna su odgovarajuća vozila za prijevoz bolesnih ili povrijeđenih. Kada se zatraži pomoć od policijskih službenika koji ne poznaju lokalno područje, treba razmisliti o angažiranju lokalnih vozača i vodiča.

Osvježenje: Policajcima, koji su na terenu duži vremenski period, potrebni su hrana i toalet, pa zapovjednici trebaju osigurati dovoljne količine hrane i organizirati adekvatne prostorije za toalet ili mogućnost zamjene na kraći period, kako bi se policajcima omogućilo da odu u toalet. Voda je naročito važna policajcima koji rade na terenu na visokim temperaturama, a još je važnija kada nose zaštitnu opremu tokom održavanja javnog reda. Isto tako, policajci koji rade na niskim temperaturama uvijek trebaju imati na raspolaganju tople napitke tokom i nakon rada na osiguravanju okupljanja.

Odmor i oporavak: Policijski službenici koji rade veliki broj sati bez prestanka, trebaju dobiti priliku za odgovarajući odmor. To uključuje zapovjednike i policajce u prvim redovima. Zamor umanjuje sposobnost donošenja odluka, pa je od presudnog značaja da se policijski službenici dobro odmire. To znači da trebaju biti na raspolaganju zamjene. Temeljitim planiranjem se treba spriječiti pretjerano trajanje jedne smjene na dužnosti.

Interesne grupe: Prije skupa je potrebno identificirati i uključiti ostale interesne grupe. Vatrogasne službe i službe hitne pomoći trebaju imati slobodan prolaz tokom čitavog trajanja okupljanja, jer bilo kakve smetnje u obavljanju njihovih dužnosti mogu imati ozbiljan utjecaj na sigurnost lokalnog stanovništva. Okupljanje može utjecati i na ostale lokalne pružaoce usluga, a njihovim ranim uključivanjem bi se problemi mogli odmah rješavati.

Važno je osigurati dobru koordinaciju kada se radi o operaciji u kojoj učestvuje više agencija. To podrazumijeva uspostavu jasnog zapovjednog lanca, korištenje iste radijske frekvencije za komunikaciju između agencija, itd. Bilo bi dobro uspostaviti zajedničku prostoriju taktičkog zapovjedništva, u kojoj ostali ključni akteri mogu direktno komunicirati s operativnim

zapovjednikom kako bi se ispunile potrebe šire javnosti. Međutim, policijski zapovjedni tim i dalje ima primarnu kontrolu nad skupom.

Komunikacija

“Bez iznenađenja”: Uspostavom i održavanjem otvorenih linija za dijalog tokom faze priprema, informativni kanali mogu ostati otvoreni, ne samo između organizatora okupljanja i policije, nego i s ostalim akterima. Na taj način se policiji omogućava da donosi pažljivo informirane odluke i odbaci neistine i razjasni nesporazume. Policija mora imati na umu da druge osobe mogu pogrešno shvatiti njene akcije i angažmane, pa bi se informiranjem drugih o akciji prije njenog početka mogle smanjiti i ublažiti tenzije. Policija također prije okupljanja treba stupiti u kontakt sa ključnim civilnim akterima i održavati redovne kontakte s njima tokom priprema za skup. U nekim slučajevima, kontakti se trebaju održavati i tokom čitavog okupljanja, kao i po njegovom završetku. To može značiti da policija održava kontakte sa vlasnicima lokalnih firmi na koje će okupljanje utjecati ili posrednicima iz lokalne zajednice, u cilju rješavanja problema i prenošenja informacija.

Organizatori: Kontakti s organizatorima okupljanja trebaju se održavati tokom priprema za okupljanje, kao i tokom čitavog njegovog trajanja. Razmjena brojeva mobilnih telefona je možda najbolji način za održavanje kontakta. Dobra praksa podrazumijeva imenovanje službenika za komunikacije u ranoj fazi planiranja skupa, koji će ostati na tom mjestu tokom čitavog procesa.

Održavanje reda i mira na okupljanjima: Dobra je praksa (iako to ne bi trebala biti zakonska obaveza) da organizatori okupljanja angažiraju jasno uočljive redare koji će pomagati u održavanju skupa i brinuti se za poštivanje eventualnih zakonski uvedenih ograničenja. Redari nemaju ovlasti policijskih službenika i ne smiju koristiti silu; umjesto toga, oni trebaju nastojati da učesnicima okupljanja pomognu savjetima kada je to potrebno, ili da ih nagovore na saradnju.

Zaštitnici ljudskih prava: Zaštitnici ljudskih prava su osobe koje rade na unapređenju i zaštiti ljudskih prava mirnim sredstvima, bilo samostalno ili zajedno sa drugima. Njihova uloga je priznata Deklaracijom Ujedinjenih naroda o pravu i odgovornosti pojedinaca, grupa i društvenih organa da unapređuju i štite univerzalno priznata ljudska prava i osnovne slobode. Saradnja sa grupama za zaštitu ljudskih prava u ranoj fazi može doprinijeti smanjenju

tenzija i izgradnji povjerenja. Grupe za zaštitu ljudskih prava mogu ponuditi i dodatno stručno znanje kada je to potrebno. U okviru pristupa “bez iznenađenja”, policijski zapovjednici trebaju nastojati da redovno komuniciraju sa relevantnim organizacijama za zaštitu ljudskih prava, kako bi potaknuli razmjenu mišljenja i mogli reagirati na bojazni koje izraze grupe za ljudska prava u vezi sa policijskim osiguravanjem okupljanja općenito.²⁴ Zaštitnici ljudskih prava mogu se uključiti u praćenje slobode okupljanja, a policija treba saradivati sa njima i omogućiti njihov rad.

Poslovna zajednica: Prije skupa je potrebno stupiti u kontakt sa lokalnim firmama na koje će okupljanje vjerovatno utjecati, kako bi mogle planirati alternativno radno vrijeme, prijevoz, osoblje i dostavu. Ovo je naročito važno kada je sama firma u fokusu pažnje učesnika okupljanja.

Lokalna zajednica: Pružanje informacija o obimu i razmjerama okupljanja u ranoj fazi omogućit će osobama koje žive u tom dijelu, ili svakodnevno putuju u to područje na posao da naprave alternativne planove. Pružanjem informacija, ljudima se može pomoći da prilagode rute kojima putuju, adekvatno planiraju dnevno čuvanje djece ili nabave važne zalihe prije početka okupljanja. Na taj način, policijski zapovjednici smanjuju mogućnost sukoba između zajednice i učesnika okupljanja.

Razlikovanje

Operativni i taktički zapovjednici trebaju se pobrinuti za to da svi policijski službenici budu potpuno svjesni različitosti među učesnicima okupljanja, kao i potrebe da budu u stanju prepoznati moguće potrebe različitih kategorija osoba tokom trajanja skupa, te da u svakom trenutku trebaju praviti razliku između mirnih i problematičnih učesnika, kako bi omogućili sigurno održavanje okupljanja.

24 *Guidelines on Protection of Human Rights Defenders*, (Warsaw: ODIHR, 2014), <<http://www.osce.org/odihr/119633>>.

Kontrolna lista

Odgovornosti zapovjednog tima u posljednjoj fazi priprema

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Provjeriti operativni plan kako bi se pobrinulo za to da on ispunjava strateške namjere;
- ✓ Osigurati dovoljno resursa;
- ✓ Pobrinuti se za donošenje medijske strategije; i
- ✓ Prenositi nove informacije operativnom zapovjedniku.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Nastaviti održavati otvorene linije komunikacije s organizatorima i drugim akterima;
- ✓ Imenovati i brifirati taktičke zapovjednike;
- ✓ Pobrinuti se za to da svi taktički planovi odgovaraju operativnim i strateškim planovima;
- ✓ Određivati vrijeme i mjesto za policijske brifinge;
- ✓ Organizirati table-top vježbu ili simulaciju sa taktičkim zapovjednicima;²⁵
- ✓ Redovno preispitivati ciljeve i operativne opcije policijskog osiguravanja u odnosu na procjenu rizika, kako bi osigurali njihovu adekvatnost; i
- ✓ Prenositi nove informacije strateškom zapovjedništvu.

Taktički zapovjednici će:

- ✓ Izraditi taktičke planove uz konsultacije s operativnim zapovjedništvom i drugim taktičkim zapovjednicima;
- ✓ Provjeriti geografsko područje ili opremu za koju su odgovorni, kako bi se u ranoj fazi mogli riješiti nepredviđeni problemi;
- ✓ Pobrinuti se za to da imaju dovoljan broj osoblja za izvršenje zadatka za koji su odgovorni;
- ✓ Provjeriti da li je sve njihovo osoblje prošlo odgovarajuću obuku i da li je propisno opremljeno za izvršenje zadataka;
- ✓ Kada dođu do novih informacija, prenijeti ih operativnom zapovjedništvu; i
- ✓ Pobrinuti se za dobrobit raspoređenih policijskih službenika.

25 Table-top vježba se izvodi prije skupa, kako bi se testirala valjanost planova, često za velikim konferencijskim stolom.

Dio III

DOK TRAJE OKUPLJANJE

POGLAVLJE 8. OMOGUĆAVANJE MIRNIH OKUPLJANJA

Propisno planiranje je ključ za uspješno omogućavanje svakog okupljanja. Kada se izradi plan sa jasnim ciljevima policijskog osiguravanja, kod većine okupljanja neće biti potrebno učešće operativnog ili strateškog zapovjedništva u donošenju odluka. Većina velikih i malih okupljanja neće dovesti do većih problema, a ometanje života drugih osoba će biti kratkotrajno. Samo mali broj okupljanja dovede do nasilja ili izgreda.

Policija je odgovorna za to da omogući održavanje okupljanja u skladu sa prijavom ili dogovorom i uvijek treba nastojati da angažira minimalan broj policijskih resursa koji su potrebni da bi skup prošao mirno. Taktički zapovjednici trebaju neprestano preispitivati policijsku operaciju tokom trajanja okupljanja i oslanjati se na model odlučivanja u određivanju svog pristupa tokom čitavog skupa.

U ovom dijelu se govori o glavnim aktivnostima koje policija treba provesti u omogućavanju održavanja mirnih okupljanja. Poglavlje počinje s osvrtom na okupljanja o kojima je policija unaprijed obaviještena, bilo na osnovu formalne ili neformalne prijave okupljanja, koju su organizatori dostavili nadležnim organima ili na osnovu policijskih obavještajnih podataka. Potom je opisano na koji način policija treba reagirati kada do okupljanja dođe spontano, ili bez prijave ili prethodnog upozorenja policiji. Također se razmatraju neki faktori koji utječu na ponašanje ljudi koji učestvuju u okupljanjima i načini na koje skupovi mogu prerasti u neredu ili nasilje.

Znanje

Policijski zapovjednici trebaju nastojati da uvijek imaju najnovija saznanja o okupljanju i da sve nove informacije o okupljanju, učesnicima ili drugim dešavanjima, koja mogu utjecati na skup, budu dostavljene odgovarajućim policijskim službenicima.

Omogućavanje

Prisustvo policije: Važno je da policijski službenici, kad god je to moguće, zauzmu položaje prije nego što se učesnici skupa počnu okupljati. Policija mora biti u mogućnosti da policijske službenike i opremu rasporedi na najadekvatnija mjesta, da postavi prepreke, zatvori puteve, razmotri svoju procjenu

rizika i pobrine se za provedbu svih drugih dogovora, u cilju omogućavanja okupljanja i zaštite učesnika.

Rano raspoređivanje policijskih službenika naročito je važno kada mjesto ili ruta okupljanja uključuje sporan ili osjetljiv prostor. Ako je važno da se učesnici okupljanja ili protestanti ne okupe na određenim mjestima, policija onda mora prva zauzeti taj prostor. Na taj način će se izbjeći ili smanjiti frustracija i potreba za upotrebom sile kako bi policija pomjerila skup ili neki njegov dio.

Ako rano dođe na lokaciju, viši policijski službenik će imati priliku i da se sastane s organizatorima i drugim ključnim akterima, uključujući medije, kako budu pristizali, i da im prenese najnovije informacije ili održi brifing o planiranim događajima u skladu sa principom “bez iznenađenja.”

Policijski zapovjednici trebaju prepoznati razliku između vidljivog i stvarnog prisustva policije. Kad god je to moguće, većina policijskih službenika i opreme treba biti raspoređena blizu mjesta okupljanja, ali izvan neposrednog vidokruga učesnika skupa. Alternativa je fleksibilno raspoređivanje obučениh jedinica bez pune opreme za suzbijanje nereda koje po potrebi mogu odjenuti zaštitnu opremu.

Tolerancija: Iako je njena odgovornost da podržava javni red i zakon, policija uvijek treba imati na umu da njena uloga podrazumijeva određeni nivo diskrecije. Pri osiguravanju javnih okupljanja, policija treba biti spremna da tolerira manja kršenja zakona i ispade. Pretjerano stroga primjena zakona može izazvati bijes među učesnicima okupljanja i dovesti do eskalacije tenzija i antagonizma prema policiji. To treba eksplicitno navesti u operativnim planovima i dodatno potvrditi na brifinzima.

Evidentiranje odluka: Policijski zapovjednici trebaju se pobrinuti za to da se sve donesene odluke ili izdate naredbe evidentiraju u realnom vremenu, jer trebaju biti dostupne za potrebe naknadnog analiziranja skupova.

Komunikacija

Kao i u drugim fazama procesa, otvoreni dijalog s organizatorima se treba nastaviti. Ako je organizator angažirao redare, bilo profesionalno ili na dobrovoljnoj osnovi, može se imenovati policijski oficir za vezu kako bi pružao informacije redarima ili organizatorima okupljanja (ako redari nisu prisutni).

Tokom brifinga se daju informacije o policijskoj operaciji, a potom se do kraja okupljanja održava kontakt sa glavnim redarom.

Taktički zapovjednik treba biti zadužen za održavanje otvorene linije dijaloga sa organizatorima tokom skupa, prenošenje njihovih zahtjeva operativnom zapovjedniku i prenošenje informacija i zahtjeva policije prema organizatorima.

Policija uvijek treba nastojati da osigura da policijski službenici šalju iskrenu i dosljednu poruku svima sa kojima komuniciraju tokom trajanja okupljanja. To uključuje organizatore skupa, učesnike, protivnike skupa, medije i zaštitnike ljudskih prava. Također trebaju osigurati nesmetan protok informacija tokom trajanja okupljanja, kao i da sve relevantne strane budu informirane o eventualnim izmjenama okruženja i okolnosti do kojih može doći, u skladu sa principom "bez iznenađenja."

Policija također treba nastojati da održava dvosmjernu komunikaciju sa relevantnim stranama, umjesto da samo prikuplja informacije koje mogu pomoći policijskoj operaciji. To znači ne samo da trebaju tražiti mišljenja organizatora i učesnika u realnom vremenu i odgovarati na njihove bojazni, nego i dostavljati informacije organizatorima, kako bi oni mogli prilagoditi svoje ponašanje i reagirati na bilo kakve rastuće tenzije. Dvosmjerni tok informacija se posebno može iskoristiti za djelotvorno odgovaranje na glasine, koje se mogu pojaviti i proširiti tokom okupljanja. Glasine mogu biti naročito problematične u situacijama kada su odnosi između organizatora i policije loši i nepovjerljivi.

Policijski zapovjednici trebaju posvetiti posebnu pažnju vrsti uniformi koje nose policijski službenici i opremi koju nose, broju policijskih službenika koje je odmah lako uočiti na mjestu okupljanja i vrsti vozila ili druge opreme koja se nalazi u vidokrugu učesnika. Izgled policijskih službenika i resursa koji se koriste predstavlja vid neverbalne komunikacije, a vidljivo prisustvo policije će poslati jasnu poruku o namjeri i očekivanjima organizatorima i osobama koje se okupljaju da bi učestvovala u skupu. Ako su raspoređeni policijski službenici u svakodnevnim uniformama, to može ostaviti utisak da policija ima kontrolu i da očekuje miran skup, a kada policijski službenici na terenu nose opremu za suzbijanje nereda, izgledat će agresivnije i kao da očekuju nered. Prizor policijskih službenika u opremi za suzbijanje nereda može podići tenzije među učesnicima ili sniziti prag za nasilje nad policajcima, zato što oni izgledaju zaštićeno. Na taj način se, ustvari, mogu povećati šanse za agresivnost i nesaradnju sa policijom.

Razlikovanje

Zapovjednici uvijek trebaju nastojati da održe nivo svijesti policijskih službenika o razlikama između učesnika i biti spremni da odgovore na promjenjive potrebe različitih kategorija učesnika dok teče okupljanje. Također trebaju biti u stanju razlikovati različite grupe unutar okupljanja, a naročito trebaju biti svjesni pojedinaca koji bi svojim riječima i djelima mogli doprinijeti porastu tenzija i koje bi trebalo staviti pod kontrolu hitnom i ranom intervencijom.

Ponašanje policije

Policijski zapovjednici trebaju imati na umu da je policija jednako podložna utjecajima grupne dinamike, kao i učesnici okupljanja. Policijski službenici često imaju sličan demografski profil kao i osobe koje osiguravaju i mogu osjećati različite emocije, uključujući nemir, nesigurnost, bijes ili strah, naročito ako rastu tenzije. Ključne razlike između grupe policijskih službenika i grupe demonstranata su u tome što su policijski službenici prošli obuku o održavanju javnog reda, imaju asortiman specijalne opreme i pod zapovjedništvom su nadređenog policijskog službenika. Zbog toga je važno da se operativni i taktički zapovjednik pobrinu za to da policijski službenici zadrže disciplinu i kontrolu, čak i kada su suočeni sa verbalnim nasiljem pojedinaca ili drugim vidovima provokacija.

Policijski zapovjednici uvijek trebaju razmišljati o tome kako da unaprijede odnose s učesnicima okupljanja. Trebaju imati na umu da se dinamika okupljanja može promijeniti u ovisnosti o odnosima između učesnika i policije i stečenom dojmu o zakonitosti policijske uloge u omogućavanju održavanja skupa. Sva okupljanja uključuju razne grupe učesnika, koje imaju različita mišljenja i stavove prema policiji i drugim učesnicima. Samo mali broj okupljanja ima potpuno neprijateljski stav prema policiji. Jednako kao što se neprijateljstvo prema policiji može pojačati kao rezultat policijskih akcija, isto tako mogu porasti simpatije i poštovanje prema policiji. Djela tolerancije i čovječnosti (naprimjer, pomaganje osobama u nevolji) policijskih službenika mogu popraviti njihov odnos sa demonstrantima, promovirati samostalno održavanje reda među učesnicima i doprinijeti ublažavanju tenzija, dok svaka upotreba sile može negativno utjecati na ponašanje učesnika i povećati šanse za nered u drugim dijelovima okupljanja. Policijske službenike uvijek treba ohrabrivati da uspostave pozitivan odnos s osobama koje osiguravaju.

Ako se policija konfrontira s učesnicima, to može umanjiti ili potkopati njenu legitimnost u njihovim očima. Međutim, kada policija olakšava stvari i komunicira s ljudima, možda će ih prihvatiti osobe koje osiguravaju. Učesnici koji prihvataju legitimnost policije skloniji su da ostanu mirni, što značajno smanjuje mogućnost nereda. Ovakvi učesnici će vjerovatno potaknuti i druge da ostanu mirni, a po svoj prilici će se i distancirati od neprimjerenog ili nasilnog ponašanja manjine. Održavanje komunikacije i omogućavanje svih faza okupljanja je, zbog toga, ključno za miran i uspješan ishod skupa.

Spontana okupljanja

U nekim slučajevima, okupljanja se organiziraju kao odgovor na neko aktuelno ili hitno pitanje, a organizatori i/ili pojedinci koji učestvuju u njemu možda se žele okupiti u kratkom roku. U takvim okolnostima nije moguće ispuniti zakonsku obavezu prijavljivanja skupa. Ponekad se okupljanje organizira s ciljem da iznenadi one u susjedstvu. Iznenadno okupljanje (*“flash mob”*) je vrsta spontanog okupljanja, kada se grupa ljudi na brzinu okupi (obično se organizira putem SMS poruka ili društvenih medija) kako bi izrazili neki stav ili mišljenje, a nakon toga se brzo razidu. Neka okupljanja se organiziraju bez prijavljivanja policiji zato što organizatori ne vjeruju policiji ili se plaše da će skup biti zabranjen, te zbog toga ne žele otkriti da će do okupljanja doći.

Iako takvi skupovi možda krše lokalne propise, policija treba omogućiti održavanje mirnih okupljanja. Ako policija nije imala priliku da izvrši pripreme za skup i rasporedi resurse, može biti potreban hitan policijski odgovor. Općenito, policija treba imati planove za nepredviđene situacije kako bi rješavala takve slučajeve.

Zahvaljujući tehnološkom razvoju društvenih medija, mobilnih telefona i interneta, ljudima je sve lakše da organiziraju okupljanje u kratkom roku, bez oslanjanja na tradicionalne oblike organizacije. Mnoga spontana okupljanja, ustvari, i nemaju formalnog organizatora, nego se sazivaju putem različitih neformalnih društvenih mreža.

Kada dođe do okupljanja o kojem policija nije unaprijed obaviještena ni na koji način, očekuje se da prva policijska ekipa koja stigne na mjesto događaja poduzme prve korake. Policijski službenici koji prvi stignu na lice mjesta, uvijek se prvo moraju fokusirati na omogućavanje održavanje mirnog okupljanja i stabiliziranje situacije na najbolji način. Drugim riječima, trebaju se

pobrinuti da sva dešavanja ostanu mirna, da učesnici budu sigurni, a ako dođe do nereda, da se takvo ponašanje ne proširi ili ne ugrozi druge.

Ako policija radi na neplaniranom okupljanju, policijski zapovjednici (bilo na operativnom ili taktičkom nivou) prvo trebaju procijeniti situaciju i primijeniti model odlučivanja opisan u Poglavlju 3., kako bi adekvatno reagirali i omogućili održavanje okupljanja. Važno je da policija pokuša pokrenuti dijalog s organizatorima, kako bi se jasno iznijele namjere i jednih i drugih. Policija treba paziti na to da ne poduzme radnje kojima bi se mogli izazvati neredi ili opasnost među učesnicima okupljanja. Uz vizuelnu procjenu situacije, policija će moći rasporediti odgovarajuće resurse, kako bi na najdjelotvorniji način omogućila održavanje okupljanja. Ako se radi o nasilnom okupljanju, ograničavanje nasilja treba biti prioritet. Većina neplaniranih okupljanja će ostati mirna, i kao takva, zahtijevaju tek nešto više od pažnje policije u prolazu.

Javna sigurnost mora biti prvi prioritet za policiju, a tokom većine okupljanja potrebna je pomoć u kontroli saobraćaja tokom i po završetku skupa, dok se ljudi razilaze. Potrebno je posvetiti pažnju i eventualnim protivnicima okupljanja i razmotriti da li su skloni podizanju tenzija ili nasilnom ponašanju.

Policija potom treba razmotriti i pitanje sigurnosti osoba koje su posredno uključene u okupljanje. Možda je potrebno preusmjeriti saobraćaj iz tog područja i objaviti informacije o eventualnim kašnjenjima u prijevozu. Potrebno je obavijestiti i različite službe, kao što su vatrogasci i hitna pomoć, jer svako odlaganje u pružanju takvih usluga može utjecati na hitan odgovor u slučaju incidenta. Policija treba uzeti u obzir i lokalnu zajednicu i firme u tom području. Velika okupljanja mogu privući kriminalce oportuniste. Konačno, policija treba razmotriti faktore, kao što su starosna dob i rod učesnika i osoba koje se nalaze u blizini.

Ako se okupljanje oduži, policija će možda morati uspostaviti zapovjednu strukturu, utvrditi strateške namjere i ciljeve policijskog rada, rasporediti operativne opcije i resurse i dalje održavati formalne linije komunikacije s organizatorima. Omogućavanje održavanja mirnog okupljanja može podrazumijevati određene neugodnosti za građane, a ako ne postoji jasna opasnost po javnu sigurnost, prvi korak policije ne bi trebao biti usmjeren na prekid ili razbijanje skupa.

Svaku odluku o ograničavanju ili razbijanju okupljanja potrebno je pažljivo razmotriti, uz odmjeravanje prava i sloboda svih uključenih osoba, kao i rizika od eskalacije i moguće štete u slučaju razbijanja skupa.

Omogućavanje učesnicima da se raziđu

U određenom trenutku, učesnici okupljanja će odlučiti da napuste mjesto okupljanja. Učesnicima okupljanja treba omogućiti da se spontano raziđu, a pojedincima treba dozvoliti da napuste to područje, bez uplitanja policije. Učesnicima se treba omogućiti slobodan pristup sigurnim rutama za udaljevanje od mjesta okupljanja, a potrebno ih je i zaštititi od napada neprijateljski nastrojenih protivnika, koji im mogu prijetiti nasiljem.

Ako dođe do bilo kakvog oblika aktivnog policijskog razbijanja skupa, uvijek se uzimaju u obzir određeni faktori:

- Moraju postojati odgovarajuće rute za izlaz ili bijeg, kako bi se ljudi mogli razići;
- Policiji je teže kontrolirati male raspršene grupe nego jednu veliku;
- Kada se skup razbije, ljudi moraju biti u mogućnosti da se vrate kući;
- Samo prisustvo većeg broja policijskih službenika može odložiti spontano razilaženje učesnika okupljanja, pa treba razmisliti o sklanjanju policijskih službenika iz vidokruga učesnika, ali tako da i dalje ostanu dostupni za hitan angažman; i
- Policija također treba nastojati da razmotri sva specifična pitanja koja se odnose na razbijanje okupljanja koja bi mogla neproporcionalno utjecati na sigurnost žena, djece ili osoba s invaliditetom.

Ako okupljanje ima mali ili nikakav utjecaj na prava i slobode drugih osoba ili dobrobit lokalnog stanovništva i odvija se na sigurnoj lokaciji, policija treba učesnicima omogućiti da tu ostanu i razmotriti dugotrajno prisustvo skupa, kroz različite oblike dijaloga.

Kontrolna lista

Odgovornosti zapovjednog tima u fazi omogućavanja skupa

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Pratiti rad policije na osiguravanju skupa, kako bi osiguralo neprestano poštivanje ljudskih prava;
- ✓ Razmatrati strateške namjere, kako bi bile adekvatne za operaciju;
- ✓ Sarađivati s operativnim zapovjednikom, kako bi se osigurala dovoljna raspoloživost resursa; i
- ✓ Informirati operativnog zapovjednika.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Osigurati redovno informiranje svih taktičkih zapovjednika o operaciji;
- ✓ Prenositi informacije prema strateškom zapovjedništvu i u suprotnom pravcu;
- ✓ Upravljeti skupom u skladu sa ljudskim pravima i strateškim namjerama;
- ✓ Neprestano revidirati i potvrđivati ili mijenjati ciljeve policijskog rada ili primjenu policijske taktike u skladu sa procjenom rizika i novim informacijama;
- ✓ Pobrinuti se za to da se propisno istraže svi dokazi o kriminalnom ponašanju; i
- ✓ Nastaviti pratiti dobrobit svojih policijskih službenika.

Taktičko zapovjedništvo će:

- ✓ Informirati sve policijske službenike pod svojim zapovjedništvom;
- ✓ Pobrinuti se za to da svi policijski službenici postupaju u skladu sa ljudskim pravima i preispitati svako neprimjereno ponašanje;
- ✓ Što prije prijaviti svaku upotrebu sile;
- ✓ Pobrinuti se za to da se svi dokazi o krivičnim djelima, uključujući povredu službene dužnosti na strani policije osiguraju, sačuvaju i dostave timu za istrage;
- ✓ Prenositi informacije prema operativnom zapovjedništvu i u suprotnom pravcu;
- ✓ Odobravati ili zabranjivati policijske taktike u ovisnosti o situaciji; i
- ✓ Pratiti dobrobit policijskih službenika pod njihovim zapovjedništvom.

POGLAVLJE 9. POSTUPANJE U SLUČAJU NEREDA I NASILJA

Policija mora imati na umu da se velika većina okupljanja završi mirno, uz poštivanje zakona i drugih ograničenja, i da se učesnici na kraju mirno razidu. Nered i nasilje se dešavaju relativno rijetko, iako može izgledati da su mnogo češći zato što se takvo nasilje obavezno prijavljuje.

Policija uvijek treba razmotriti kako će radnje koje poduzmu (ili ne poduzmu) i izjave koje daju (ili ne daju) utjecati na eskalaciju tenzija prije ili tokom samog okupljanja. Policija možda nema kontrolu nad brojem učesnika okupljanja, ali mogu kontrolirati nivo komunikacije, zbog čega su efektivna komunikacija (ne samo s učesnicima okupljanja i organizatorima nego i na široj osnovi, naprimjer, putem društvenih medija) i politika “bez iznenađenja” toliko važne. Poticanjem dobrog ponašanja, policija stvara mnogo bolje šanse da okupljanje protekne mirno, nego u situaciji kad neprestano čeka da se suoči sa lošim ponašanjem.

Sve dok je okupljanje nenasilno, čak i ako je nezakonito, policija treba izbjegavati upotrebu sile. Kao što je navedeno, sila se koristi samo onda kada nijedna druga alternativa ne djeluje. Upotreba sile u bilo kom kontekstu uvijek treba biti na minimalnom nivou, koji je nužan da bi ponovno bio uspostavljen javni red. Policija uvijek treba imati spreman niz različitih operativnih opcija za smanjenje potrebe za korištenjem sile tokom osiguravanja okupljanja, a prije upotrebe bilo kakve sile, treba se oslanjati na opcije koje uključuju komunikaciju, dijalog i prikupljanje dokaza, a ne intervenciju. Kada je moguće, policija treba zadržati strpljenje i sačekati da neformalni načini za smanjenje tenzija ili nereda počnu djelovati.

Deeskalacija

Pojam deeskalacija se često pogrešno tumači. On ne znači isto što i pasivnost. Deeskalacija je aktivno smanjenje tenzija kroz komunikaciju i poduzimanje različitih radnji, umjesto čekanja da izbiju neredi ili nasilje. Deeskalacija se treba smatrati pozitivnom i proaktivnom policijskom taktikom, a ne pukom reakcijom na promjenjivi kontekst. Kad situacija eskalira i dođe do upotrebe sile, policija treba što prije aktivno smanjiti njene razmjere, kako bi situaciju vratila u normalu.

Kako je više puta istaknuto u ovom Priručniku, policijski zapovjednici trebaju koristiti različite vidove komunikacije za smanjenje tenzija i deeskaliranje

situacije, kad god je to moguće. Naročito je važno da policijski zapovjednik održava kontakte s organizatorom okupljanja i drugim relevantnim akterima tokom trajanja okupljanja, lično, ili putem mobilnih telefona. Kada dođe do prekida komunikacije, uvijek je važno ponovno uspostaviti linije komunikacije, dijaloga, kao i vidove posredovanja ili umirivanja učesnika, i to treba postati norma. Policija uvijek treba biti spremna da objasni svoje djelovanje ili nedjelovanje i da prihvati krivnju kada je to potrebno. Dijalog i komunikacija mogu značajno utjecati na smanjenje tenzija. Policija uvijek treba nastojati da situaciju vrati u stanje prihvatljivog reda i niskih tenzija. Međutim, treba imati na umu i da policija i članovi zajednice mogu imati različite percepcije.

Deeskaliranje tenzija može zahtijevati neverbalnu komunikaciju u cilju prenošenja policijskih namjera široj grupi ljudi, kao što je pomjeranje vodenog topa ili policijskih vozila izvan vidokruga kad prestane potreba za njima. To može podrazumijevati raspoređivanje lokalnih policijskih službenika u standardnim uniformama, kako bi zamijenili policijske službenike opremljene za suzbijanje nereda. Međutim, zapovjednik policije uvijek mora imati na umu da je dužan ponuditi zaštitu policijskim službenicima kada je to potrebno.

Obuzdavanje (sprečavanje širenja)

Jedan od načina postupanja u slučaju izbijanja nereda je da se okruže i nadziru osobe koje se nasilno ponašaju. Postoje mnogi oblici obuzdavanja. U najosnovnijem obliku, to jednostavno može podrazumijevati pažljivo usmjerenje učesnika okupljanja, kako bi bili sigurni od saobraćaja koji se odvija u blizini. Može se raditi i o opsežnijoj akciji koja zahtijeva angažman značajnih policijskih resursa, kao što je osiguravanje pratnje mirnom maršu dok prolazi pored protivnika koji mogu postati nasilni.

Jedna od kontroverznijih metoda koju policija ponekad koristi poznata je pod nazivom "kotao" ("*kettling*"). Policija tada ograničava kretanje (nekih) učesnika okupljanja, tako što ih fizički okruži u određenom području. Teoretski, policija na taj način može ograničiti kretanje grupe ljudi koji se nasilno ponašaju, ili u slučaju kada postoji neposredan rizik od javnih nereda ili ozbiljnog oštećenja imovine. Okružene osobe će se postepeno puštati u malim grupama, koje se mogu kontrolirati.

Policijski zapovjednici uvijek trebaju imati na umu da postoji veliki rizik da će trajanje takvog ograničavanja i obuzdavanja biti neproporcionalno (naročito ako je loše isplanirano i koordinirano), a to se odnosi i na slučajeve kada

se veliki broj okruženih osoba ponaša mirno. Postoji i rizik da će se osobe, koje nisu ograničene na ovaj način, solidarisati s onima koje jesu. Zbog toga, obuzdavanje i ograničavanje može biti kontraproduktivno. Trebaju postojati i protokoli kako bi se osobama koje se slučajno nađu u okruženju omogućilo da izađu. Kada se samo neki učesnici okupljanja nasilno ponašaju, ostalima treba dozvoliti da mirno nastave. Svrha obuzdavanja uvijek treba biti da se spriječi nastavak ili eskalacija nasilja i omogući nastavak mirnog okupljanja.

Važno je da organizatori okupljanja i osobe koje su okružene i pod nadzorom budu redovno informirani o razlozima i vjerovatnom trajanju takvog nadzora. Osobama, koje se nalaze u okruženom i nadziranom dijelu, mora biti omogućeno zadovoljavanje osnovnih potreba, kao naprimjer, odlazak u toalet i potrebne zalihe vode (ovo je naročito važno na ekstremnoj vrućini ili hladnoći). Policija uvijek treba imati na umu različitosti između učesnika okupljanja, koji se mogu zateći u bilo kakvom okruženju ove vrste, pa se ljudima mora omogućiti odlazak iz okruženog dijela, a naročito potencijalno ranjivim osobama, kao što su trudnice, djeca, starije osobe i bolesne ili povrijeđene osobe. Okruženje treba trajati minimalno i samo onoliko koliko je neophodno i mora se redovno preispitivati.

Mnogi učesnici okupljanja, grupe za zaštitu ljudskih prava i neki sudovi izrazili su značajne bojazni kada se radi o obuzdavanju i ograničavanju ove vrste. Utvrđeno je da je policijsko stvaranje “kazana” nezakonito u mnogim kontekstima. Metoda “kazana” ne pravi razliku između učesnika; policija ne razlikuje učesnike i one koji ne učestvuju u okupljanju, kao ni mirne i problematične učesnike. Dozvoljavanje nekim osobama da pređu policijsku liniju, uz istovremeno sprečavanje drugih da to učine, može dovesti do eskalacije tenzija, a kordon koji ne dozvoljava izlaz potencijalno krši prava pojedinca na slobodu i slobodu kretanja.²⁶ U Izvještaju OSCE/ODIHR-a o praćenju slobode mirnog okupljanja u odabranim državama učesnicama OSCE-a iz 2014. godine preporučuje se da se “strategije za kontrolu grupa koje se oslanjaju na obuzdavanje i ograničavanje (“kazan” ili “satjerivanje u tor”) koriste samo onda kada je to neophodno u cilju sprečavanja ozbiljnog oštećenja ili povrede i kada se ne može primijeniti alternativna policijska taktika koja bi bila manje restriktivna u pogledu prava na slobodu i prava na slobodu kretanja.”²⁷ Obuzdavanje satje-

26 *Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly (Smjernice o slobodi mirnog okupljanja)*, op. cit., napomena 1., s. 79.

27 OSCE/ODIHR *Report Monitoring of Freedom of Peaceful Assembly in Selected OSCE Participating States*, Warsaw, 17 December 2014, <<http://www.osce.org/odihr/132281?download=true>>.

rivanjem u “kazane” zahtijeva angažman velikog broja policijskog osoblja, što može značiti da će veliki broj policijskih službenika biti na terenu duge vremenske periode.

Razbijanje okupljanja

Prva opcija za policiju uvijek treba biti da ljudima omogući da se spontano razidu. Policijsko razbijanje skupa uvijek treba biti posljednja opcija i koristiti se isključivo kao odgovor na nasilje ili neposrednu prijetnju nasiljem.

Prije primjene drugih operativnih opcija, policija prvo treba isprobati verbalne i vizuelne zahtjeve prema učesnicima da se razidu i pregovore s organizatorima ili ključnim osobama od utjecaja i redarima, kako bi se omogućilo udaljšavanje od mjesta okupljanja. To bi trebao biti rutinski pristup u slučaju kada ljudi odbijaju otići, osim ako je već u toku rašireno nasilje, i svako odlaganje bi dovelo u opasnost osoblje odgovorno za javnu sigurnost.

Kada se donese odluka o upotrebi sile za razbijanje nasilnog okupljanja, odobrenje mora doći od operativnog zapovjednika. Odluka mora u potpunosti biti dokumentirana, uz navođenje potpunih razloga koji stoje iza odabranih opcija.

Prije upotrebe sile, uvijek treba biti izdato upozorenje učesnicima okupljanja. Jedini izuzetak je situacija u kojoj bilo kakvo odlaganje može dovesti do neposrednog gubitka života ili ozbiljnih povreda. Upozorenje se izdaje više puta, korištenjem odgovarajuće sprave za pojačavanje zvuka i na adekvatnom jeziku. Upozorenje treba biti jasno i razgovijetno, bez ometanja drugim zvukovima, kao što je pretjerana buka motora. Nekad je potrebno izdati upozorenje sa više različitih mjesta, kako bi ga svi učesnici mogli čuti. Kada je okupljanje višejezičko, policija treba razmisliti o izdavanju upozorenja na više jezika, pa čak i o korištenju pisanih znakova ili tabli s elektronskim natpisima, kada su dostupne.

Policija mora učesnicima ostaviti dovoljno vremena da ispune njene zahtjeve prije izdavanja drugog upozorenja ili upotrebe sile.

Kada je moguće, treba napraviti vizuelni i audiosnimak upozorenja i odgovora građana na njega.

Ako policija odluči da je potrebno upotrijebiti silu, to se treba odnositi na ciljane intervencije prema nasilnim učesnicima, a one trebaju ostati na minimalnom nivou, koji je neophodan da se nasilje zaustavi i ponovno uspostavi javni red. Policija uvijek treba imati na umu razlike među učesnicima okupljanja i uzeti u obzir vjerovatni utjecaj upotrebe sile na naročito ranjive osobe.

Kada se manjina učesnika nasilno ponaša, potrebno je poduzeti mjere protiv tih pojedinaca, a ostalim učesnicima treba dozvoliti da nastave okupljanje, ili da se spontano razidu. Odluka o primjeni taktike za razbijanje skupa treba se zasnivati na ponašanju većine, a ne na djelima pojedinaca.

Kontrolna lista Odgovornosti zapovjednog tima

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Nastaviti pratiti rad na razbijanju skupa, kako bi osiguralo neprestano poštivanje ljudskih prava;
- ✓ Odlučiti o potrebi za upotrebom sile da bi se potaknulo razilaženje učesnika;
- ✓ Preuzeti kontrolu nad resursima koji više nisu potrebni operativnom zapovjedništvu; i
- ✓ Pobrinuti se za raspoloživost odgovarajućih resursa za vođenje istrage po prijavama protiv policijskih službenika zbog povrede službene dužnosti ili, u slučaju kada istragu vodi neka druga organizacija, prijaviti stvar bez odlaganja i staviti sve relevantne dokaze na raspolaganje.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Podržati mirno razilaženje učesnika skupa;
- ✓ Nastaviti dijalog s organizatorima i drugim akterima;
- ✓ Kada mirno razilaženje učesnika nije moguće, tražit će ili dati odobrenje za upotrebu sile, isključivo tamo gdje je to neophodno;
- ✓ Pobrinuti se za to da se redovno razmatra svako odobrenje za primjenu operativnih opcija, a kada se okolnosti promijene, povući će odobrenje;
- ✓ Pobrinuti se za to da se svi resursi koji više nisu potrebni prebace pod kontrolu strateškog zapovjedništva; i
- ✓ Nastaviti prenositi relevantne informacije strateškom ili taktičkom zapovjedništvu.

Taktičko zapovjedništvo će:

- ✓ Nastaviti prenositi informacije operativnom zapovjedništvu;
- ✓ Evidentirati svaku upotrebu sile od strane policije i prenijeti pojedinosti operativnom zapovjedništvu;
- ✓ Pobrinuti se za to da policijski službenici postupaju profesionalno, zakonito i u skladu sa ljudskim pravima i da se pridržavaju operativnog plana;
- ✓ Nastaviti pratiti dobrobit svojih policijskih službenika; i
- ✓ Pratiti sigurnost ljudi koji napuštaju okupljanje, posvećujući posebnu pažnju osobama sa kojima su povezani specifični faktori rizika, naprimjer, ženama koje same putuju kući, teško pokretnim osobama, LGBTI učesnicima.

Dio IV

NAKON OKUPLJANJA

POGLAVLJE 10. BAVLJENJE PRAKTIČNIM PITANJIMA

Okupljanje je definirano kao privremeni skup; međutim, ne postoji saglasnost oko toga koliko kratko ili dugo okupljanje može trajati, a da se i dalje može smatrati privremenim skupom. Tokom proteklih godina, povećan je broj mnogo dugotrajnijih okupljanja, na kojima su protestanti često prisutni na polutrajnoj osnovi, na mjestu gdje su podigli šatorske konstrukcije i druge objekte za zadovoljavanje svojih potreba.

Ključni principi i radnje opisane u ovom Poglavlju trebaju biti usvojeni za sve vrste okupljanja, bilo da je došlo do nasilja ili nereda, ili ne. Ljudi koji napuštaju mjesto okupljanja trebaju se zaštititi, naročito ako je okupljanje naišlo na nasilan otpor i možda postoji rizik od zločina iz mržnje.

Nakon velikih okupljanja, policija često otkrije ugrožene osobe, uključujući izgubljenu djecu ili žrtve kriminala, pa propisno obučeno osoblje treba biti u stanju da rješava takve slučajeve. Medicinsko osoblje i sredstva trebaju biti na licu mjesta do potpunog razilaženja učesnika okupljanja.

Upravljanje resursima

Nakon svakog okupljanja, vrši se postepena primopredaja resursa lokalnim policijskim zapovjednicima, koji će nastaviti sa svakodnevnim policijskim radom u tom području. Brzina povlačenja policijskih resursa za održavanje javnog reda ovisit će o određenim individualnim okolnostima. Međutim, policijski službenici se prvo trebaju vratiti u svoje stanice i ostati u pripravnosti određeni period prije nego što konačno budu otpušteni s dužnosti. Na taj način se osigurava dovoljan broj raspoloživih resursa, kako bi policijski zapovjedni tim mogao riješiti problem ako dođe do incidenata tokom razilaženja učesnika okupljanja.

Tokom perioda između pripravnosti i odstupanja, strateški zapovjednik treba razmisliti o raspoređivanju resursa za rješavanje eventualnih incidenata, kao što su:

- Mjesta zločina;
- Uklanjanje prepreka i saobraćajnih znakova;
- Čuvanje, prijevoz i obrada privedenih osoba;
- Upravljanje dokazima; i
- Vraćanje i popisivanje policijske opreme.

Evidentiranje upotrebe sile

Policijski službenik koji upotrijebi silu mora to prijaviti nadređenom čim to bude izvodljivo, a pismeni zapisnik mora biti izrađen što prije. Kada nadređeni službenik smatra da je upotreba sile bila neopravdana, ili ako bude podnesena pritužba protiv nekog policijskog službenika, strateški zapovjednik će se pobrinuti za angažman dovoljnog broja resursa, kako bi se osigurali dokazi i provele istrage u skladu sa politikom djelovanja i procedurama za upotrebe sile. Preporučuje se formiranje posebnog tima, koji će operativni zapovjednik zadužiti da prikupi sve relevantne materijale za naknadnu analizu i razmatranje operacije.

Povrede policijskih službenika

Medicinske službe moraju biti na raspolaganju povrijeđenim policijskim službenicima. To uključuje i dugotrajno savjetovanje i terapiju upravljanja stresom u slučaju akutne reakcije na stres i posttraumatskog stresnog poremećaja. Policijski službenici koji učestvuju u traumatskim incidentima možda nemaju očigledne fizičke povrede, ali su možda pretrpjeli emocionalnu traumu, koja se može manifestirati na druge načine. U takvim slučajevima, policijski službenici trebaju proći profesionalno liječenje prije povratka na dužnost.

Vraćanje opreme

Prilikom vraćanja vatrenog oružja i manje smrtonosne opreme, važno je da nadređeni izvrše provjeru kako bi bili sigurni da su vraćene iste količine opreme i municije koje su izdate prije skupa. Svako nepodudaranje zahtijeva pismeni izvještaj koji se, po potrebi, kombinira s eventualnim izvještajima o upotrebi sile. Potrebno je provesti istragu u slučaju izgubljene opreme, ili ako se pojavi oprema koja ranije nije bila na listi.

Pritvor

Na privođenje učesnika tokom prikupljanja (zato što su počinili administrativni prekršaj, krivično ili neko drugo djelo) primjenjuju se visoki kriteriji, imajući u vidu slobodu i sigurnost, kao i da je svako uplitanje u slobodu okupljanja vremenski osjetljivo.

Pritvor se primjenjuje samo u vrlo hitnim situacijama, kada bi ostanak osoba na slobodi doveo do činjenja teških krivičnih djela.²⁸

S osobama koje su zakonito privedene i pritvorene tokom okupljanja treba se postupati s poštovanjem. One se privode u odgovarajuću policijsku stanicu, bez nepotrebnog odlaganja, a policijski službenik koji je izvršio privođenje i službenik koji prima privedene osobe u policijskoj stanici moraju napraviti zapisnik o privođenju.

Privedenoj osobi se moraju navesti razlozi za privođenje na jeziku koji razumije, a ona mora biti puštena na slobodu ili što prije izvedena pred sud kako bi se razmotrila zakonitost pritvaranja. Obavezno se vodi zapisnik o pritvaranju osobe i postupanju prema njoj tokom pritvora. Pritvorena osoba ima pravo da obavijesti treću osobu o svom privođenju, pravo na pristup pravnim savjetima i ljekarski pregled.

Važno je da se različite kategorije pritvorenih osoba drže razdvojeno, uzimajući u obzir njihovu starosnu dob, rod ili razlog pritvaranja. Zbog toga se muškarci i žene drže u pritvoru odvojeno, a djeca moraju biti razdvojena od odraslih osoba. Privedenim osobama se mora osigurati udoban i higijenski smještaj, s odgovarajućim osvjetljenjem i dovoljno prostora za kretanje. Moraju se osigurati odgovarajući sanitarni uslovi, uključujući vodu za pranje, kao i odgovarajuća hrana. Na zahtjev, mora se osigurati i pitka voda i ljekarske usluge.

Potrebno je uvesti protokole za zaustavljanje i pretres, pritvaranje ili privođenje učesnika. Izuzetno je važno da države uspostave jasne protokole za zakonito zaustavljanje i pretres ili privođenje učesnika okupljanja. Takvi protokoli trebaju sadržavati smjernice o tome kada su takve mjere adekvatne, a kada nisu, na koji način se provode i kako postupati s osobama nakon privođenja. Tokom izrade ovih protokola, potrebno je obratiti pažnju na međunarodnu sudsku praksu kada se radi o pravima na privatni i porodični život, slobodu i slobodu kretanja.²⁹

²⁸ *Guidelines on Protection of Human Rights Defenders*, op. cit., note 1.

²⁹ *Ibid.*

Kontrolna lista Odgovornosti zapovjednog tima

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Postepeno prenijeti kontrolu na policijske službenike koji svakodnevno rade u datom području;
- ✓ Rasporediti resurse za provedbu istraga; i
- ✓ Pobrinuti se za to da istrage budu djelotvorne

Taktičko zapovjedništvo će:

- ✓ Nadgledati propisno čuvanje, prijevoz i obradu privedenih osoba; i
- ✓ Nadgledati prikupljanje dokaza i istrage.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Pobrinuti se za to da upotreba sile od strane policijskih službenika bude propisno evidentirana;
- ✓ Kada su počinjena krivična djela, pobrinuti se za podnošenje odgovarajućih prijava i izvršenje radnji u okviru krivičnog postupka;
- ✓ Pobrinuti se za to da informacije o privedenim osobama budu propisno evidentirane;
- ✓ Pobrinuti se za korektno postupanje sa privedenim i pritvorenim osobama;
- ✓ Upravljati mjestima zločina;
- ✓ Vratiti opremu; i
- ✓ Pobrinuti se za pružanje ljekarskih usluga policijskim službenicima, kada je potrebno.

POGLAVLJE 11. ANALIZA USPJEŠNOSTI IZVRŠENE OPERACIJE I UČENJE

Od ključnog je značaja da policija nešto nauči iz svojih uspjeha i eventualnih neuspjeha. Po završetku okupljanja se vrši sveobuhvatna analiza, kako bi se razmotrila dešavanja i ishodi u skladu sa Strateškim planom i konkretnim strateškim namjerama.

Čak i kada se čini da je sve proteklo glatko, po završetku skupa je potrebno izvršiti potpunu analizu sa policijskim službenicima i ključnim vanjskim akterima. Jednako je važno osvrnuti se na stvari koje su dobro prošle i na one koje nisu. Prikupljanje svih relevantnih informacija omogućava policijskim službenicima, akterima i organizatorima okupljanja, kada je to moguće, da razmijene mišljenja i iskustva, kako bi se utvrdile lekcije koje mogu dovesti do izmjena budućih planova ili organizacijskih politika djelovanja, ili kako bi se obuke prilagodile u cilju unapređenja sposobnosti policijskih službi da osiguravaju buduće skupove.

Od vitalne je važnosti da kompletno uključeno osoblje, bez obzira na čin, shvati da je svrha analize uspješnosti izvršenih operacija da se potpuno i tačno evidentiraju događaji i unaprijedi učinak, a ne da se nekome pripíše krivnja. Svi policijski službenici koji su doprinijeli policijskoj operaciji trebaju učestvovati u analizi njene uspješnosti. To se treba objasniti akterima i drugim uključenim stranama, kao i da se planira informacije eventualno dostaviti medijima.

Vrste analize uspješnosti izvršene operacije

Općenito, postoje tri vrste analize uspješnosti izvršene operacije: hitna (ili trenutna) analiza, interna organizacijska analiza i analiza u kojoj učestvuje više agencija. Hitna analiza se vrši nakon svih skupova; organizacijska analiza treba biti provedena nakon većih skupova; dok se analiza u kojoj učestvuje više agencija provodi kada osiguravanje skupa podrazumijeva intenzivan angažman više agencija ili kada je uključeno nekoliko zajednica.

Tokom analize uspješnosti izvršene operacije, uzima se u obzir sljedeće:

- Analiza se provodi otvoreno i iskreno;
- Cilj analize je razumijevanje ili učenje na nivou pojedinca, grupe ili organizacije;

- Analiza treba biti u skladu sa profesionalnim odgovornostima; i
- Doprinos svih uključenih se cijeni na isti način.

Analize se propisno evidentiraju, a rezultati se dostavljaju svim članovima tima.

Hitna analiza uspješnosti operacije: Ova analiza se vrši odmah nakon završetka skupa i razilaženja učesnika. Svi zapovjednici objedinjuju informacije od policijskih službenika pod njihovim zapovjedništvom, a oficiri za vezu ili dijalog sa zajednicom objedinjuju informacije koje su dobili od organizatora okupljanja. One se potom prosljeđuju strateškom zapovjedniku, koji poduzima daljnje radnje.

Kada se očekuje izbijanje nasilja i/ili privođenje značajnog broja ljudi tokom okupljanja, preporučljivo je da se angažira specijalni tim za analizu uspješnosti operacije, koji će razgovarati sa svakim policijskim službenikom prije nego što ode s dužnosti, kako bi se pobrinuli za sljedeće:

- Svi slučajevi upotrebe sile su propisno evidentirani;
- Dokazi poznati policijskim službenicima su prikupljeni i dostavljeni timu za istrage; i
- Identificirani su policijski službenici kojima treba podrška, naprimjer, savjetovanje o traumi.

Tokom hitne analize:

- Osigurava se brzo prikupljanje važnih informacija na osnovu brifinga s učesnicima;
- Prikupljaju se i evidentiraju informacije o incidentima;
- Omogućena je neposredna diskusija o različitim pitanjima i bojaznima;
- Govori se o ključnim sigurnosnim pitanjima; i
- Pruža se prilika da se osoblju i akterima upute zahvale.

Svaki taktički zapovjednik će izvršiti malu analizu uspješnosti operacije prije iznošenja svojih saznanja operativnom zapovjedništvu.

Pregled nakon izvršene akcije je nezahtjevna, efektivna vrsta hitne analize za timove, sa specifičnim ciljem da se utvrde lekcije za budućnost.³⁰ Zasniva se na odgovorima na četiri pitanja:

30 Vidi: After Action Review Guidelines for Practice at: <[http://www.commonknowledge.org/docs/Nancy%20Dixon%20-%20After%20Action%20Review%20\(AAR\)%20Guidelines.pdf](http://www.commonknowledge.org/docs/Nancy%20Dixon%20-%20After%20Action%20Review%20(AAR)%20Guidelines.pdf)>.

- *Šta smo planirali učiniti?* Koja nam je bila namjera? Šta se trebalo desiti? Jesu li zapovjednik i policijski službenici imali drugačije namjere? Šta vam je bilo na umu?
- *Šta smo zaista uradili?* Šta bi se vidjelo na kameri? Bez okrivljavanja, razmotriti ključne događaje, hronološki redoslijed i uloge.
- *Šta smo naučili?* Fokusirati se na ono što smo naučili, a ne na naredne korake. Šta sada znamo, a što nismo znali ranije? Koje jake i slabe strane smo otkrili? Kakav savjet bismo dali nekome ko sada započinje operaciju?
- *Šta ćemo uraditi?* Kako da se pripremimo za sljedeći sličan skup? Šta ćemo promijeniti?

Još jedna djelotvorna opcija za učenje podrazumijeva korištenje timova za kolegijalno ocjenjivanje u kojima učestvuju iskusni pripadnici različitih policijskih snaga koji surađuju s istraživačima na opservacijskim terenskim istraživanjima u cilju utvrđivanja dobrih praksi i naučenih lekcija.³¹

Organizacijska analiza uspješnosti operacije: Organizacijska analiza uspješnosti operacije vrši se kada je potrebno više konkretnih informacija o skupu, ili kada se skup odvijao tokom dužeg vremenskog perioda. Ova vrsta analize slijedi sličan format, iako se izvještaji dostavljaju u pismenoj formi.

Organizacijska analiza uspješnosti operacije:

- Provodi se u roku od četiri sedmice nakon operacije (u iznimnim slučajevima može trajati duže);
- Uključuje iste ključne aktere kao i hitna analiza;
- Bavi se organizacijskim, a ne ličnim pitanjima;
- Fokusira se na traženje jakih i slabih strana, kao i ideja za budućnost; i
- Pruža priliku da se osoblju i akterima upute zahvale.

Analiza uspješnosti operacije u kojoj je učestvovalo nekoliko agencija: Kada je više agencija intenzivno učestvovalo u omogućavanju okupljanja, ili kada je uključeno više zajednica ili aktera, preporučuje se vršenje ove vrste analize. Format analize ostaje isti. Međutim, može se primijeniti proces slojevite analize, gdje se slične analize vrše unutar različitih agencija, koje potom dostavljaju informacije jednom centralnom tijelu koje ih objedinjuje i obrađuje.

31 *GODIAC – Good practice for dialogue and communication as strategic principles for policing political manifestations in Europe Field study Handbook*, (Stockholm: Polisen, 2013), <http://polisen.se/PageFiles/321996/Field_study_Handbook_2013.pdf>.

Analiza uspješnosti operacije u kojoj je učestvovalo nekoliko agencija:

- Provodi se u roku od šest sedmica nakon incidenta (u iznimnim slučajevima može trajati duže);
- Fokusira se na međuagencijsku koordinaciju ili utjecaj na zajednicu;
- Fokusira se na traženje jakih i slabih strana za ubuduće;
- Uključuje mogućnosti za učešće vanjskih ključnih aktera, a može obuhvatiti i oblike javnog dijaloga ili javne događaje; i
- Pruža priliku da se osoblju i akterima upute zahvale.

U sljedećim slučajevima se preporučuje da neovisno tijelo vodi proces analize uspješnosti izvršene operacije:

- Tokom okupljanja ili razbijanja skupa došlo je do značajnog incidenta;
- Izbijanje nasilja širih razmjera;
- Angažiran je značajan broj policijskih snaga;
- Primljene su ozbiljne optužbe protiv policije zbog povreda službene dužnosti; i
- Strateški zapovjednik smatra da će to koristiti policijskoj službi u budućnosti.

Ako je potrebna ovakva analiza, potrebno je omogućiti učešće predstavnika organizatora i učesnika okupljanja, kao i ostalih ključnih aktera.

Naučene lekcije

Po završetku organizacijske ili hitne analize izvršene operacije i ažuriranja i objedinjavanja evidencije, strateški zapovjednik je odgovoran za sastavljanje izvještaja, koji će biti osnova za utvrđivanje naučenih lekcija.

U navedenom izvještaju se:

- Sažeto opisuje redoslijed događaja;
- Identificiraju uključene funkcije;
- Opisuju radnje policijskih službenika;
- Uzdržava se od kritiziranja individualnih aktivnosti;
- Opisuje se precizan vremenski slijed; i
- Od početka do kraja je baziran na činjenicama, koncizan je i objektivan.

Ovaj izvještaj omogućava policijskoj službi da:

- Demonstrira kada je reakcija bila djelotvorna, a kada nije, i da objektivno utvrdi zbog čega je to tako;
- Preporučiti načine za unapređenje budućih reakcija; i
- Potakne otvorenu kulturu.

Učešće građana: Iako se dokument sa naučenim lekcijama koristi u internom procesu učenja unutar policijske organizacije, on se treba koristiti i za ponovno angažiranje u radu sa vanjskim akterima, uključujući organizatore okupljanja, učesnike, političare i političke stranke, medije i organizacije za zaštitu ljudskih prava, bilo u okviru procesa ponovne uspostave komunikacije i povjerenja ili u okviru stalnog procesa preuzimanja javne odgovornosti.

Takav dijalog i komunikacija naročito su važni ako je tokom okupljanja došlo do nasilja ili nereda, ili su iznesene javne kritike na račun policijskog osiguravanja skupa. To je ključni element pozitivnog i odgovornog policijskog rada usmjerenog na zajednicu i temeljni dio svakog pristupa policijskom radu zasnovanog na poštivanju ljudskih prava. Kada se policijsko osiguravanje okupljanja posmatra negativno, a naročito ako je policija upotrijebila silu (ili nije uspjela zaštititi učesnike okupljanja od drugih osoba), to je problematična ostavština i teret za buduće skupove i nosi povećan rizik od frustracije, neprijateljstva i bijesa. To lako može dovesti do konfrontacije sa policijom na narednom okupljanju. Takav razvoj događaja treba biti spriječen kroz odgovarajuću komunikaciju sa građanima, transparentnu evaluaciju i istragu po potrebi.

Vodenje evidencije: Informacije o procesu planiranja, ulogama i odgovornostima, strateškim namjerama koje oblikuju proces donošenja odluka i ishodima tih odluka trebaju biti dostupne za razmatranje, a naročito informacije koje se odnose na odluke koje utječu na prava i slobode pojedinca. Primjenom modela i okvira za planiranje koji su opisani u ovom Priručniku, policijski zapovjedni tim bi trebao biti u stanju da izradi strukturirane planove i registre odluka koji će biti dio procesa analiziranja uspješnosti izvršene operacije i doprinijeti inicijalnom planiranju za buduće skupove.

Po završetku skupa, ili po završetku smjene ako okupljanja traju nekoliko dana, svi policijski službenici moraju razmotriti svoje postupke i pobrinuti se da se izradi tačna evidencija njihovih postupaka, kao i postupaka drugih osoba. Svi zapisnici moraju biti potpisani, datirani, sa vremenskom oznakom i dostavljeni nadređenom na kontrolu i potpis.

Svi policijski službenici moraju zabilježiti svako zapažanje ili zaštititi dokaze o krivičnom djelu ili disciplinskom prekršaju. Policijski službenici također moraju evidentirati svaki incident kada su morali upotrijebiti silu i prijaviti to nadređenom što prije.

Pored toga, zapovjednici moraju napraviti pismenu evidenciju primljenih informacija i odluka koje su donijeli u okviru izvršavanja svojih dužnosti. Operativno zapovjedništvo mora evidentirati sve relevantne odluke, navodeći osnovu za donošenje odluke, raspoložive opcije i rezultat odluke.

Primjenom okvira modela odlučivanja, zapovjednici mogu biti sigurni da su evidentirali sve relevantne činjenice. Taktički zapovjednici također trebaju evidentirati sve primljene informacije koje su proslijeđene operativnom zapovjedništvu, jer to može biti dio njihovog procesa odlučivanja. Kada taktički zapovjednik zaduži drugog policijskog službenika da pomogne u vođenju evidencije ili dnevnika, zapovjednik mora nadgledati i provjeravati evidenciju, kako bi se pobrinuo da se činjenice vjerno zapisuju.

Operativni zapovjednik je dužan da osigura da policijski službenici pod njegovim zapovjedništvom izrade svoje zapisnike i da ih potpiše i datira prije nego što policijski službenici završe smjenu. Među izuzetke od ovog pravila spadaju policijski službenici koji su na liječenju povreda, ili koji nisu dostupni zbog drugih vanrednih situacija. U tim slučajevima, njihovi zapisnici se pripremaju i potpisuju čim to bude izvodljivo.

Operativni zapovjednik je dužan voditi evidenciju o vremenskom slijedu okupljanja, uz primljene informacije, podatke o raspoređivanju policijskih snaga, akcijama, incidentima i policijskom odgovoru. On ili ona ima na raspolaganju tim koji mu pomaže u evidentiranju ovih pojedinosti, ali na operativnom zapovjedniku je da provjeri da li je evidencija ispravna i da je potpiše kao tačan zapisnik o događajima i činjenicama. Operativni zapovjednik je dužan voditi ličnu evidenciju relevantnih odluka koje su donesene i informacija koje je proslijedio strateškom zapovjedništvu. Također je dužan provjeriti i potpisati evidenciju operativnih zapovjednika.

Strateško zapovjedništvo također mora evidentirati svoje procese odlučivanja i razloge za eventualne promjene strateških namjera. Dužni su i provjeriti i potpisati evidenciju operativnog zapovjedništva.

Ova evidencija je od vitalnog značaja za transparentnost dokaza i odgovornost, a omogućava i kontrolu od strane države, njenih građana ili nadzornih tijela. I ova evidencija se objedinjuje s ostalim informacijama u okviru analize uspješnosti izvršene operacije. Treba imati na umu da se s informacijama osjetljive prirode mora pažljivo postupati, kako ne bi došlo do nepotrebnog utjecaja na privatnost pojedinaca. Policija mora poštivati povjerljivost informacija iz više razloga, a neki od njih su integritet pojedinaca, istrage o krivičnim djelima, princip pretpostavke nevinosti i sigurnost države. Međutim, policija mora razmotriti informaciju i uspostaviti ravnotežu između potpunog i djelimičnog objavljivanja, ili pak neobjavljivanja u cilju zaštite prava na privatnost. Policija nikada ne smije zadržavati informacije kako bi prikrila prijestupe, policijske greške ili povrede službene dužnosti.

Akcioni plan: Završni dio izvještaja o naučenim lekcijama treba sadržavati preporuke u cilju unapređivanja budućih akcija. Te preporuke trebaju biti pretočene u akcijske planove za uvođenje unapređenja unutar organizacije.

Akcioni plan treba biti:

- **Specifičan** — Detaljno govori o aktivnosti, neuspjehu, najboljoj praksi ili nedostatku i opisuje šta je potrebno uraditi da bi došlo do poboljšanja;
- **Mjerljiv** — Opisano je na koji način će se pokazati da je došlo do poboljšanja;
- **Ostvariv** — Mora sadržavati ciljeve koje organizacija može ostvariti;
- **Relevantan** — Sadrži unapređenja koja su doista bitna za policiju, preporuke za druge agencije utvrđuju se zasebno; i
- **Vremenski određen** — Sadrži realne rokove za uvođenje unapređenja.

Izvještaj i njegovi nalazi trebaju biti dostupni drugim agencijama ili javno objavljeni, pod uslovom da ne sadrže nikakve povjerljive informacije. Potrebno je razmisliti o uklanjanju povjerljivih informacija iz izvještaja prije javnog objavljivanja preostalog dijela. Sve naučene lekcije se trebaju pretočiti u izmjene obuka za policijske službenike svih činova, uz poseban naglasak na zapovjednicima.

Kontrolna lista

Odgovornosti zapovjednog tima tokom analize uspješnosti izvršene operacije i evaluacije

Strateško zapovjedništvo će:

- ✓ Osigurati da se nakon svakog skupa provede odgovarajuća analiza uspješnosti operacije;
- ✓ Objediniti informacije od operativnog zapovjednika i pružiti povratne informacije;
- ✓ Pripremiti i sastaviti izvještaj na osnovu analize izvršene operacije, i upotpuniti ga preporukama i akcionim planom; i
- ✓ Pobrinuti se za to da se vodi evidencija strateških odluka i provjeriti i potpisati zabilješke operativnog zapovjednika.

Operativno zapovjedništvo će:

- ✓ Prikupiti rezultate analize uspješnosti izvršene operacije od taktičkih zapovjednika i pružiti povratne informacije;
- ✓ Sastaviti i objediniti informacije prije njihovog iznošenja strateškom zapovjedniku;
- ✓ Pobrinuti se za to da se vodi evidencija o vremenskom slijedu okupljanja, rasporedu policijskih snaga, incidentima i akcijama;
- ✓ Utopuniti evidenciju donesenih relevantnih odluka; i
- ✓ Provjeriti i potpisati zabilješke taktičkog zapovjednika.

Taktičko zapovjedništvo će:

- ✓ Prikupiti rezultate analize uspješnosti izvršene operacije od svojih policijskih službenika ili drugih aktera i pružiti povratne informacije;
- ✓ Sastaviti i objediniti informacije prije njihovog iznošenja operativnom zapovjedniku;
- ✓ Pobrinuti se za to da kompletno osoblje pod njihovim zapovjedništvom pripremi evidenciju i zabilješke, provjeriti ih i potpisati;
- ✓ Voditi evidenciju svojih odluka i drugih relevantnih informacija; i
- ✓ Pobrinuti se za policijske službenike nakon skupa (odmor, naknada za prekovremeni rad, liječenje povreda, upravljanje stresom, savjetovanje, pregled učinka, nagrade, itd.).

Dodatak

RJEČNIK POJMOVA

U glosaru su pojašnjeni pojmovi korišteni u ovom Priručniku. Navedene definicije koriste se u okviru ovog Priručnika i ne predstavljaju zvanične definicije OSCE-a.

Okupljanje	Planirano prisustvo određenog broja osobana javnom mjestu radi kolektivnog izražavanja nekog stava
Protudemonstracije	Okupljanje koje se organizira u cilju izražavanja neslaganja sa stavovima koji se iznose na drugom okupljanju, a dešava se na istom ili skoro istom mjestu i u isto vrijeme kao i primarno okupljanje
Opasnost	Sve što može dovesti do nanošenja povreda nekoj osobi
Zakonito okupljanje	Okupljanje koje je u skladu sa svimlokalnim zakonskim propisima
“Manje smrtonosna” sila	Sistem naoružanja ili operativna opcija koja će vjerovatno nanijeti fatalne povrede ako se koristi na određeni način, iako nije osmišljena da bude smrtonosna
Prijavljivanje	Prijava u kojoj se dostavljaju informacije o predstojećem okupljanju, ali koja ne predstavlja zahtjev za izdavanjem dozvole za okupljanje
Operativni zapovjednik	Policijski službenik nižeg čina koji je zadužen zaneko geografsko područje ili određenu funkciju
Organizator	Osoba ili osobe koje su primarno odgovorne za okupljanje

Mirno okupljanje	Okupljanje koje podrazumijeva mirne aktivnosti grupe i individualnih učesnika (čak i u slučajevima kada mali broj izoliranih pojedinaca vrši nasilje)
Ciljevi policijskog osiguravanja	Zakoniti ciljevi koje policija nastoji postići primjenom operativnih opcija u cilju ostvarivanja strateških namjera tokom osiguravanja okupljanja
Princip proporcionalnosti	Princip koji nalaže da nadležni organi uvijek daju prednost najmanje nametljivim sredstvima za ostvarivanje legitimnog cilja
Protest	Formalno izražavanje neslaganja ili prigovora zabrinute osobe, grupe ili organizacije, što može uključivati okupljanja, nenasilnu direktnu akciju ili građansku neposlušnost
Zbor	Statičke demonstracije
Rizik	Vjerovatnoća da će neka opasnost dovesti do povređivanja ljudi ili nanošenja štete imovini
Istovremena okupljanja	Okupljanje koje se odvija na istom mjestu i u isto vrijeme kada i drugo okupljanje, ali nije povezano sa tim drugim skupom
Spontano okupljanje	Okupljanje koje se organizira kao hitan odgovor na neki događaj ili vijest
Redar	Osoba koja surađuje s organizatorima okupljanja, a zadužena je za to da omogući održavanje događaja i pomogne pri osiguravanju poštivanja zakonski uvedenih ograničenja
Strateški zapovjednik	Viši policijski službenik koji može osigurati resurse ili nadgledati operaciju policijskog osiguravanja okupljanja
Strateške namjere	Sveobuhvatne namjere u kojima su utvrđeni ciljevi policijske operacije tokom okupljanja
Taktički zapovjednik	Policijski službenik srednjeg čina, čija je dužnost da planira i rukovodi operacijom policijskog osiguravanja okupljanja

Taktičke opcije	Određena sredstva koja su dostupna policiji, kako bi ostvarila ciljeve policijskog osiguravanja
Nezakonito okupljanje	Okupljanje koje se odvija u suprotnosti sa zakonom kojim su regulirana okupljanja
Nasilje	Protuzakonita ili nasilna upotreba fizičke sile
Nasilno ponašanje	Ponašanje kojim se nanose fizičke ili emocionalne povrede drugima ili upućuje prijetnja u tom smislu
Nasilno okupljanje	Okupljanje koje uključuje kolektivno ponašanje kojim se nanose fizičke ili emocionalne povrede drugima ili upućuje prijetnja u tom smislu

PREGLED ULOGA I ODGOVORNOSTI RAZLIČITIH ZAPOVJEDNIH NIVOVA PRIJE, TOKOM I NAKON OKUPLJANJA

PRIJE okupljanja

Strateško zapovjedništvo:

- Izraditi strateški plan sa strateškim namjerama za okupljanje, uključujući odluku o načinu policijskog osiguravanja i medijskoj strategiji;
- Izraditi strateški plan na osnovu četiri ključna principa: znanje, omogućavanje, komunikacija i razlikovanje;
- Znati koje su informacije potrebne za izradu strateškog plana, gdje se može doći do tih informacija i kako ih pretvoriti u obavještajne podatke;
- Znati na koji način omogućiti demonstracije, šta je potrebno da se one omoguće i koji su rizici;
- Planirati komunikaciju s organizatorima i ostalim akterima i ko će biti odgovoran za to;
- Primijeniti princip “bez iznenađenja” i pokušati uspostaviti dijalog;
- Izgraditi povjerenje, izraditi medijsku strategiju u te svrhe;
- Praviti razliku među učesnicima i njihovim (vjerovatnim) ciljevima;
- Pobriniti se za to da operativno i taktičko zapovjedništvo budu dobro informirani o strateškom planu, uključujući medijsku strategiju;
- Uspostaviti dobro integriranu zapovjednu strukturu (također, kada je potrebno više operativnih zapovjednika, pobriniti se za to da postoje jasne linije zapovjedništva i komunikacije) sa neophodnim funkcijama, uključujući obavještajnu funkciju, istrage i funkciju podrške;
- Utvrditi ograničenja za operativne opcije;
- Obavijestiti operativni nivo o tim ograničenjima;
- Donijeti odluku o raspoređivanju resursa;
- Povezati se s organizatorima i drugim akterima;
- Potpisati operativni plan (ili više njih); i
- Voditi evidenciju donesenih odluka.

Operativno zapovjedništvo:

- Na osnovu strateškog plana, pristupiti praktičnom planiranju za okupljanje i izraditi operativni plan u kojem će objasniti kako će strateški plan biti proveden i kako će se pristupiti osiguravanju okupljanja općenito;
- Utvrditi ciljeve policijskog rada (na osnovu strateških namjera) i operativne opcije; pripremiti brifing i raspored osoblja i osmisлити kako će upravljati resursima tokom skupa;

- Provjeriti sa strateškim zapovjedništvom da li operativni planovi ispunjavaju strateške namjere;
- Uspostaviti zapovjednu strukturu, od operativnog nivoa do terena;
- Pobriniti se za to da angažman policije bude srazmjern okupljanju i (eventualnoj) prijetnji utvrđenoj na osnovu obavještajnih podataka;
- Voditi evidenciju donesenih odluka; i
- Pripremiti briefing za operativni nivo i objasniti strateške namjere i eventualna ograničenja koja se uvode strateškim planom, operativni plan, uključujući ciljeve policijskog osiguravanja, i raspoložive operativne opcije.

Taktičko zapovjedništvo:

- Shvatiti strateške namjere i provesti operativni plan;
- Kontrolirati resurse koji su raspoređeni u određenom geografskom području ili funkciji; i
- Informirati policijske službenike pod svojim zapovjedništvom o strateškim namjerama i operativnom planu.

TOKOM okupljanja

Strateško zapovjedništvo:

- Pratiti skup, zadržati pregled nad operacijom;
- Po potrebi razmotriti strateške namjere;
- Uključiti operativnog zapovjednika;
- Voditi evidenciju donesenih odluka; i
- Održavati kontakt s akterima, uključujući organizatore.

Operativno zapovjedništvo:

- Omogućiti održavanje skupa;
- Razmatrati i po potrebi prilagođavati ciljeve policijskog osiguravanja i primijenjene taktike;
- Pobriniti se za to da taktički zapovjednici postupaju u skladu sa strateškim namjerama i operativnim planom;
- Pratiti dobrobit raspoređenih policijskih službenika;
- Voditi evidenciju donesenih odluka;
- Pobriniti se za to da se svaki kriminalni incident odmah ili naknadno istraži;
- Osigurati da sve relevantne informacije dođu do strateškog zapovjedništva; i
- Pobriniti se za to da sve relevantne informacije budu prenesene taktičkom zapovjedništvu.

Taktičko zapovjedništvo:

- Nadzirati policijske službenike;
- Prihvatiti odgovornost za ponašanje policijskih službenika pod svojim zapovjedništvom;
- Što prije prijaviti svaku upotrebu sile;
- Pobriniti se za to da se svi dokazi o krivičnim djelima, uključujući povredu službene dužnosti na strani policije propisno osiguraju, sačuvaju i dostave timu za istrage;
- Donositi odluke u okviru svoje odgovornosti, uključujući odobravanje ili zabranu korištenja određene policijske taktike;
- Osigurati da sve relevantne informacije dođu do operativnog zapovjedništva;
- Pobriniti se za to da sve relevantne informacije budu prenesene raspoređenim policijskim službenicima;
- Pratiti dobrobit policijskih službenika pod svojim zapovjedništvom.

NAKON okupljanja**Strateško zapovjedništvo:**

- Pobriniti se za to da se izvrši adekvatna analiza uspješnosti operacije;
- Objediniti sve informacije od operativnog zapovjedništva;
- Pripremiti i sastaviti izvještaj sa naučenim lekcijama;
- Pobriniti se za to da se vodi evidencija strateških odluka; i
- Potpisati operativni izvještaj.

Operativno zapovjedništvo:

- Prikupiti informacije iz analiza uspješnosti operacije koje je organiziralo taktičko zapovjedništvo;
- Objediniti sve informacije od taktičkog zapovjedništva i proslijediti ih strateškom zapovjedništvu;
- Pobriniti se za to da se vodi evidencija o vremenskom slijedu okupljanja, rasporedu policijskih snaga, incidentima i akcijama;
- Pobriniti se za to da se vodi evidencija relevantnih odluka; i
- Potpisati izvještaj taktičkog zapovjedništva.

Taktičko zapovjedništvo:

- Izvršiti analizu izvršene operacije sa policijskim službenicima koji su bili uključeni u nju;
- Prikupiti rezultate analiza, uključujući i analize aktera, i proslijediti ih operativnom zapovjedništvu;

- Pobriniti se za to da kompletno osoblje pod njihovim zapovjedništvom pripremi evidenciju, a onda je provjeriti i potpisati;
- Napraviti evidenciju donesenih odluka; i
- Pobriniti se za policijske službenike kojima je to potrebno nakon skupa.

BIBLIOGRAFIJA I KORISNE POVEZNICE

Štampani izvori informacija

“Policing Assemblies”, Amnesty International, 2013.

<https://www.amnesty.nl/sites/default/files/ainl_phrp_short_paper_policing_assemblies.pdf>.

“Manual of Guidance on Keeping the Peace”, Association of Chief Police (ACPO), 2010,

<<http://www.acpo.police.uk/ProfessionalPractice/UniformedOperations.aspx>>.

Alexander E. Berlonghi “Understanding and planning for different spectator crowds”, *Safety Science*, Vol. 18, No. 4, 1995, pp. 239–247.

J. Bliss,, C. Fallon,, N. Headen, and R. Gaskins “Crowd Reactions to Sublethal Weapons: Universal Triggers for Crowd Violence”, *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting*, Vol. 48, 2004, pp. 243–254.

“European Police Code of Ethics”, Council of Europe, 2001.,

<<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=223251>>.

“Understanding Crowd Behaviours Guidance and Lessons Identified”, Emergency Planning College (Leeds: University of Leeds, 2009),

<<https://www.gov.uk/government/publications/understanding-crowd-behaviours-documents>>.

“Egypt – Keeping Women Out: Sexual Violence Against Women in the Public Sphere”, FIDH, 2014, <<http://www.fidh.org/en/north-africa-middle-east/egypt/15140-egypt-epidemic-of-sexual-violence-continues>>.

“Recommendations for Policing Political Manifestations in Europe”, Godiac 2013, <<http://polisen.se/en/Languages/The-Swedish-Police/International-cooperation/Cooperation-in-Europe/The-Godiac-Project/>>.

“Field study Handbook”, Godiac, 2013,

<http://polisen.se/PageFiles/321996/Field_study_Handbook_2013.pdf>.

“Adapting to Protest”, Her Majesty’s Inspector of Constabulary, 2009,

<<http://www.hmic.gov.uk/publication/adapting-to-protest/>>.

“Adapting to Protest – Nurturing the British Model of Policing”, Her Majesty’s Inspector of Constabulary, 2010, <<http://www.hmic.gov.uk/publication/adapting-to-protest-nurturing-the-british-model-of-policing/>>.

J. Hoggett, and C. Stott, “Crowd psychology, public order police training and the policing of football crowds”, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 33 No: 2, 2010, pp.218–235.

“Demonstrating respect for rights? A human rights approach to policing protest”, Houses of Parliament, Human Rights Joint Committee, 2009, <<http://www.publications.parliament.uk/pa/jt200809/jtselect/jtrights/47/4702.htm>>.

K. Lansing,, *The Rite of Return: Coming Back from Duty-Induced PTSD* (USA: High Ground Press, 2012).

T.D. Madensen, and J.Knutsson,, *Preventing Crowd Violence* (Lynne Rienr, Boulder, Colorado, 2011).

“Handling of the Media during political demonstrations, Observations and recommendations”, OSCE Special Report, 2007, <<http://www.osce.org/fom/25744>>.

“Guidebook on Democratic Policing by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General”, OSCE, *SPMU Publication Series Vol. 1, 2nd Edition*, 2008, <<http://www.osce.org/spmu/23804>>.

“Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly” (2nd edition), OSCE ODIHR & Venice Commission, 2010, <<http://www.osce.org/odihr/73405>>.

“Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly”, OSCE ODIHR, 2011, <<http://www.osce.org/odihr/82979>>.

“Guidelines on Protection of Human Rights Defenders”, OSCE ODIHR, 2014, <<http://www.osce.org/odihr/119633>>.

S. Reicher, *The psychology of crowd dynamics*, in M.A. Hogg and R.S. Tindale (Eds.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes*,. (Oxford: Blackwell., 2001).

S. Reicher, C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin, and A. Livingstone, “Knowledge Based Public Order Policing: Principles and Practice”, *Policing*, Vol. 1, No. 4, 2007, pp. 403–415.

S. Reicher,, C. Stott,, P. Cronin,, & O.Adang,, “An integrated approach to crowd psychology and public order policing. Policing: An International Journal of Police Strategies & Management”, 2004, pp. 558–572.

Roberts, and T. Garton Ash, (eds),*Civil Resistance & Power Politics: The Experience of Non-Violent Action from Gandhi to the Present Day* (Oxford: Oxford University Press, 2011).

C.Stott, & O. Adang, *Understanding and managing risk. Policing football matches with an international dimension in the European Union*, (UK: Bavnepanke Press, Slagelse, 2009).

“Dialogue Police: Experiences, Observations and Opportunities”, Swedish National Policing Board, 2010, <<http://polisen.se/en/Languages/Service/Publications/Hallare/Dialogue-Police/>>.

“Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners”, United Nations, 1977, <<http://www.refworld.org/docid/3ae6b36e8.html>>.

“Code of Conduct for Law Enforcement Officials”, United Nations, 1979, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>>.

“Basic principles on the use of force and firearms by law enforcement officials”, United Nations, 1990, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>>.

“Authority, Command and Control in United Nations Peacekeeping Operations”, United Nations, Policy, Department of Peacekeeping Operations/Department of Field Support, Ref. 2008.4, February 2008, <<http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/PBPS/Library/Authority,%20Command%20and%20Control%20in%20UN%20PKOs%20FINAL%20SIGNED%2015%20Feb%2008.pdf>>.

“Formed Police Units in United Nations Peacekeeping Operations, Policy (Revised)”, United Nations, Department of Peacekeeping Operations/ Department of Field Support, Ref. 2009, 32, 2009, <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/documents/formed_police_unit_policy_032010.pdf>.

Izvori informacija na internetu

Organizacija	Internet stranica
American Civil Liberties Union	https://www.aclu.org/
Amnesty International	www.amnesty.org
Article 19	http://www.article19.org/
Association of Chief Police Officers (UK)	www.acpo.police.uk
Canadian Civil Liberties Association	http://ccla.org/
Commonwealth Human Rights Initiative	www.humanrightsinitiative.org
Vijeće Evrope	www.coe.int
Evropski sud za ljudska prava	www.echr.coe.int
Federation Internationale des Ligues des Droits de l'Homme (FIDH)	http://www.fidh.org/en/
Human Rights Watch	www.hrw.org
International Association of Chiefs of Police	www.theiacp.org/
Međunarodni krivični sud	www.un.org/law/icc/index
Međunarodna federacija Crvenog križa/krsta	www.ifrc.org
Ured za demokratske institucije i ljudska prava	www.osce.org/odihr
Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi	www.osce.org
Organization of American States	www.oas.org
Ujedinjeni narodi	www.un.org
Sistem službenih dokumenata UN-a (ODS)	http://documents.un.org

